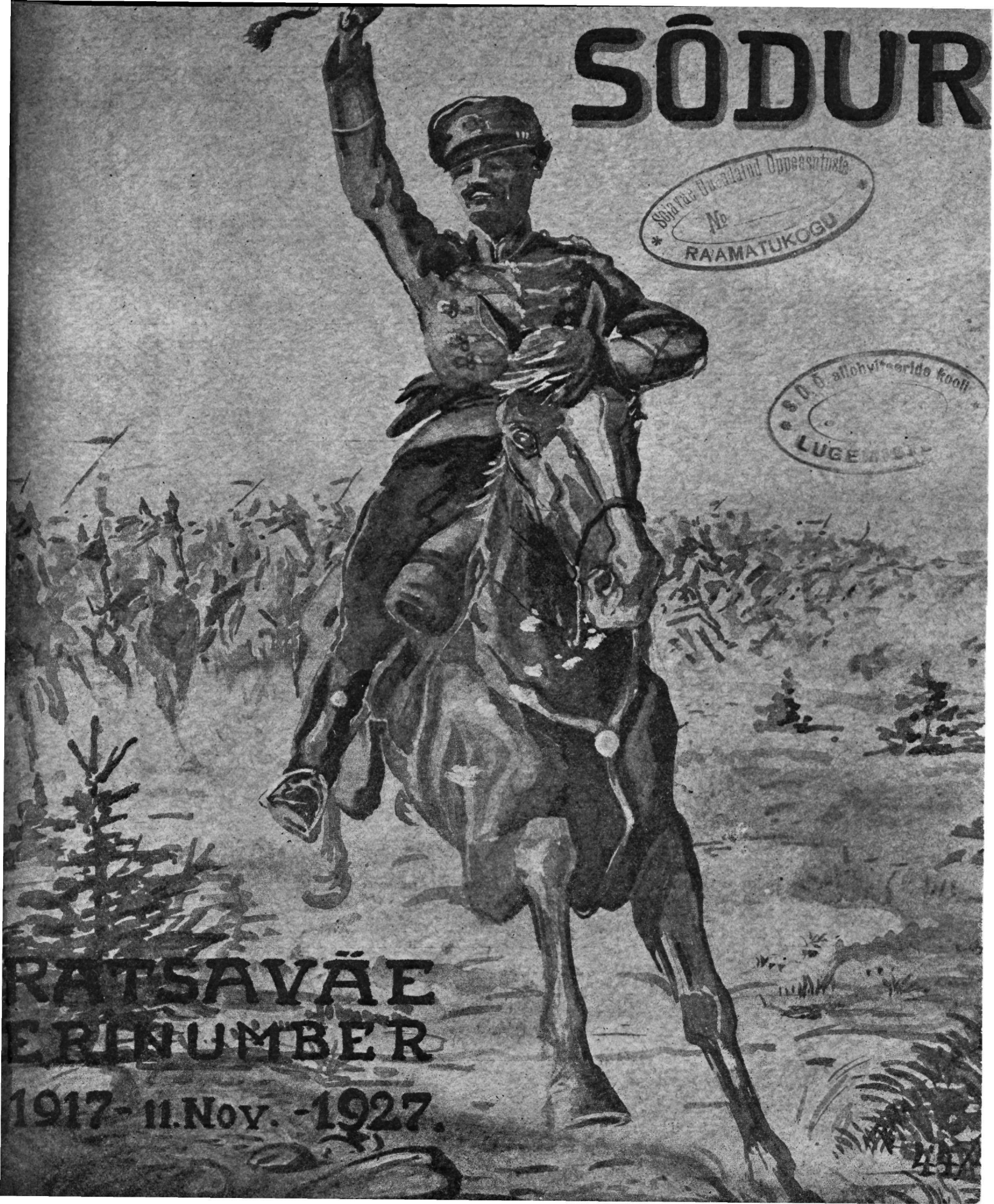

SÕDUR

Sõja- ja Ühiskondlik Oopositsioon
№ _____
* RAAMATUKOGU *

S. O. D. allhvi-erlde kooli
LUGEMISK

RATSAVÄE
ERINUMBER
1917- II. Nov. - 1927.

Vabadussõjas langenud

1. Ratsariigemendi ohvitserid ja sõdurid.

Kapten Kovit, Johannes, 3. I. 1919.	Ream. Liiv, Johannes, 29. III. 1919.
Al.-kapt. Holberg, Martin, 10. II. 1919.	„ Niilits, Voldemar, 30. III. 19.
Leitn. Märk, Johannes, 20. III. 1919.	„ Tomberg, Johannes, 2. IV. 19.
Al.-leitn. Hüene, Arved, 20. III. 1919.	„ Kanarik, Gustav, 3. IV. 19.
Lipnik Orav, Johannes, 20. III. 1919.	„ Pokker, Jaan, 3. IV. 19.
„ Balin, Aleksander, 2. V. 1919.	„ Nurk, Arnold, 4. IV. 19.
Veltv. Rosenbaum, Rich., 11. XII. 18.	„ Papp, Tiido, 5. IV. 19.
„ Zettermann, Joh., 20. III. 19.	„ Reinhold, Theodor, 7. IV. 19.
Van. allohv. Mikolai, Rudolf, 4. I. 19.	„ Vaindorf, Villem, 7. IV. 19.
„ Kuristik, Joh., 10. II. 19.	„ Siivers, Aleksander, 7. IV. 19.
„ Järs, Arnold, 22. IV. 19.	„ Raav, Aleksander, 7. IV. 19.
N.-allohv. Klemeier, Gustav, 10. II. 19.	„ Zettermann, Peeter, 10. IV. 19.
„ Juurikas, Gustav, 10. II. 19.	„ Holm, Priidik, 11. IV. 19.
„ Puidak, Heinrich, 7. IV. 19.	„ Gutmann, Johannes, 14. IV. 19.
„ Ervin, Jüri, 19. IV. 19.	„ Tomson, Eduard, 19. IV. 19.
„ Mikk, Jaan, 27. V. 19.	„ Pehap, Reinward, 19. IV. 19.
„ Tõnson, Hans, 3. VI. 19.	„ Tilk, Karl, 19. IV. 19.
Kapral Priske, Jüri, 3. III. 19.	„ Kiil, Karl, 19. IV. 19.
„ Hirt, Karl, 13. V. 19.	„ Naarits, August, 19. IV. 19.
Ream. Nelke, Karl, 3. XII. 18.	„ Kurm, Jaan, 19. IV. 19.
„ Nõmberg, August, 5. XII. 18.	„ Tahk, August, 20. IV. 19.
„ Kahro, Aleksander, 8. XII. 18.	„ Jäärats, Hans, 23. IV. 19.
„ Laas, Friedrich, 11. XII. 18.	„ Jurn, Jaan, 25. IV. 19.
„ Masing, Johann, 22. XII. 18.	„ Soosaar, Mihkel, 25. IV. 19.
„ Korts, August, 31. XII. 18.	„ Kõre, Aleksander, 28. IV. 19.
„ Laast, Konstantin, 11. I. 19.	„ Linder, Hans, 5. V. 19.
„ Mihkelmann, Orest, 18. I. 19.	„ Kallais, August, 10. V. 19.
„ Kangur, Robert, 21. I. 19.	„ Nõmmik, Aleksander, 27. V. 19.
„ Pihlak, Heinrich, 10. II. 19.	„ Schönberg, Aleks., 3. IV. 19.
„ Lintrop, Märt, 10. II. 19.	„ Soonberg, Johannes, 3. IV. 19.
„ Still, August, 10. II. 19.	„ Jakmann, Martin, 12. VIII. 19.
„ Reimann, Voldemar, 20. III. 19.	„ Nõmm, Aleksander, 20. IX. 19.
„ Gustavson, August, 20. III. 19.	„ Hammert, Mart, 30. X. 19.
„ Bürger, Hans, 20. III. 19.	„ Liiv, Jaan, 19. XII. 19.

2. Ratsariigemendi ohvitserid ja sõdurid.

Lipnik Künnapuu, Artur, 19. III. 19.	Ream. Järv, Aleksander, 25. VI. 19.
N. allohv. k-t. Austa, Joh., 25. VI. 19.	„ Raudsepp, Vassili, 11. III. 19.
Kapral Tabe, Heinrich, 11. III. 19.	„ Karm, Jaan, 11. III. 19.
Ream. Kikas, Karl, 23. I. 19.	„ Planks, Eduard, 29. IV. 19.
„ Kärner, Voldemar, 29. IV. 19.	„ Leisner, Jaan, 25. VI. 19.
„ Klaudius, Jüri, 29. V. 19.	„ Stuttermeister, Karl, 25. VI. 19.

Sõjaasjanduse ajakiri

SÕDUR

№ 44/45.

Reedel, 11. novembril 1927.

IX aastakäik.

Eesti ratsavägi 11. XI. 1917.—11. XI. 1927. *)

Kokku seadnud E. KRAMM.

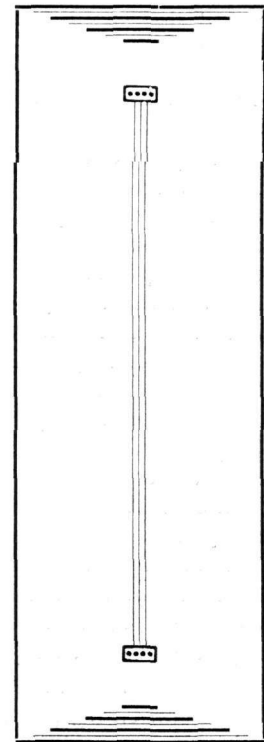
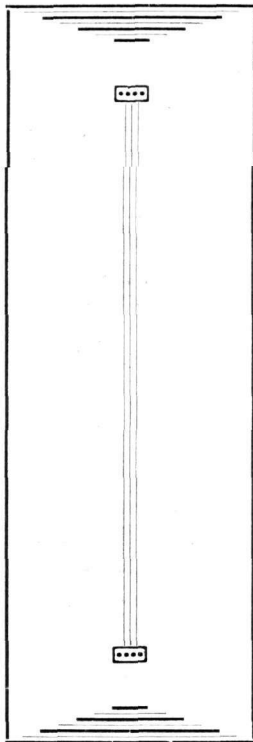
I.

Ratsavägi võõraste võimude ajajärgul.

Vene suure revolutsiooni tõttu vabamaks muutunud olukord lubas 1917. a. algul Eestil asuda oma iseseisvuse mõtte realiseerimisele. Eesti rahvuslik areng

25. aprillil 1917. a.**) kirjutati alla esimese Vene revolutsioonilise sõjaministrilt G u t s h k o v'ilt Eesti väeosade loomise päevakäsk. Selles päevakäsus oli ettenähtud ka ratsaväe vormeerimine.

Peterburis tekkinud Eesti sõjaväe osade organiseerimise keskkomitee algas ener-

Rügemendi lahinglipp, mis Peterburist 1917. a. ratsaväelaste poolt kaasa toodi; kogu sõjakäigud rügemendiga kaasa teinud.

oli küps selleks juba varem, revolutsioon andis võimaluse mõtte teostamiseks.

See asjaolu põhjustas otsida Vene sõjaväes laialipillatud Eesti sõduritel kodupääsu ja Eesti väeosade loomise võimalusi.

*) Käesoleva ülevaate kokkuseadmisel on allikatena tarvitatud: V. Mutt'i — „Võru alt Jakobstadtini“ ja E. Riisenberg'i — „Eesti ratsavägi 1917. a.“.

**) Kuupäevad selles artiklis on uue kalendri järel.

giliselt eeltöid. Komitee üleskutse eestlaste kodumaale koondamiseks jõudis ka ratsaväe osadesse.

Vaimustatult haarasid ratsaväelased mõttest kinni ning algas koondumine Peterburi, küll üksikult, küll salgakestena. Siin, juba eraldatuina Vene väeosadest, asuti ühiselt korterisse Shpalernaja tänaval asuvasse Vene 9. ratsa tagavara rügemendi maneeshi. 10. maiks oli siia koondunud juba umbes 300 meest. Juhiks selle koondusele oli lipnik Althol, kelle usinal hoolet ja juhtimisel ka väljasõit Peterburist sündis.

12. mail 1917. marssisid Peterburis 9. tag. rüg. orkestri helide saatel rõõmsal sammul Shpalernajalt Balti vaksali sirged read, ees rahvuslik lipp, millel pealkiri „Elagu Vaba Eesti“. Neid oli saatmas palju eestlasi ja veel rohkemate eestlaste süda ja paremad soovid. 300-meheline ratsaväelaste grupp, asus oma saatjate õnnesoovidel rongile, et sõita Tallinna ning saada algrakuks Eesti ratsaväele. Lipp, mis neil kaasas, oli selle idee ühendavaks sümboliks. Ja nagu meie ratsaväe ajalugu näitab, läks täide tol korral neis mees-tes leegitsev mõte. Lipp, mis nende käes kodumaa teekonda algas, lehvib kogu Eesti suursündmuste päevad ratsaväelaste kätes, näidates uhkelt oma pealkirja nii võidu kui murepäeval. Ta esineb ka praegu aukohal ratsa rügemendis, ehk küll mitmetest vaenlase kuulidest kärjatult, kuid siiski käskiv ja kogu rügementi valvele sundiv oma ilmunisel rivisse, sest ta sisaldab rügemendi ajalugu.

Järgmise päeva hommikul jõuti Tallinna, kus asuti naabriks Düüna kasarmutes vormeeritavale 1. Eesti polgule. Sama päeva õhtul annavad ratsamehed juba Jaan Anvelt'ile „Lootuses“ hea nahatäie. Laseme sellest Anvelt'i häälekandjal „Kiirel“ (14. V. 1927. number) kõnelda; siin kirjutab Anvelt järgmist:

„Eesti hull-rahvuslased“.

„Linnaelanikud, hoidke end Eesti hull-rahvuslaste eest! Mispärast? Toon tõenduse:

Laupäeva õhtul (s. o. 30. apr.) istusime kolmekesi (s. o. kuulus enamline trio: Anvelt, Pöögelmann ja Käspert. Autor.) „Lootuse“ puhvetitoas ja ajasime juttu. Kõnelesime muuseas ka Eesti polkudest. Meie lähedal istusid laua juures mõned kannuste ja mõõkadega Eesti sõjaväelased. Korruga kargasid nad püsti, lähevad saali ja tulevad sealt teiste „mõõgameeste“ saatel suure käraga tagasi.

Kõik tormavad meie kallale, kuidas, meie tohtivat Eesti polke teetada? Ja määratud hakkasid rusikatega tööle. Kui nad meid tubliste läbi rüüstasid, lasid minna. Ühele seltsimehele anti riided aknast järele. Olge sellepärast ettevaatlikud. Nii-suguseid hullusid on viimasel ajal palju liikumas. Rüüstajad olla kuuldavasti kohale toimetatud pealinnast „kiirmarsil“. —

Ratsaväelaste pealinnast ilmunine üldse, eriti aga marss Tallinna tänavail sirgeis ridades Eesti rahvusliku lipu all, äritas enamlasti kõvasti. Sama 14. mai „Kiire“ numbris kirjutatakse „Hansu“ (Pöögelmann) varjunime all alljärgnevat, valades ühtlasi balsami „Lootuses“ kannatada saanud „Chefi“ haavadele:

„Eesti lipu auks“.

„Eesti rahvaväelased tahavad maksu mis maksab endi „teotatud lipu“ kaotatud au tagasi saada. *) Või tahavad nad seda lippu, mille värvid vist mõne Saksa mõisniku Tartu korporatsiooni mütsilt laenatud, mõnitada? Aga eila võisid vanad Tallinna müürid ennenägemata pilti näha! Salk püsside ja mõõkadega ehitatud poisikesi sammusid mööda uulitsaid, kõige ees nende muusikakoor. Aga muusikakoori ees paljastatud mõõgaga „juht“. Muusikakoori taga kantakse paljastatud mõõkadega poisikeste vahel „Eesti lippu“ kui vaest vangi. Vaatasin ja mõtlesin, et mis see „lipuke“ küll kurja teinud? Aga siis tuli teine mõte: „Küllap see „Eesti“ lipule ikka „auks“ on.“

Tallinnas jagati mehed neljaks rühmaks, määrati rühmade vanemad ja koliti Lutheri vabriku ruumidesse, kuhu ka korteri jääd. Lutheri ruumides oli ees juba mõnikümmend ratsameest, kelledest mitmed osutusid kahtlasteks ja mitte vastuvõetavateks oma vaadete ja mõtete poolest. Sellepärast võeti enne, kui neid eneste hulka liita, „puhastustöö“ ette. Tagajärg oli, et suurem osa neist tuli vastuvõetamatuks tunnustada.

Tuline mõte ja kindel plaan, mis kõikide eestlaste — ratsaväelaste südames noil päevil neid saatis kodumaa teekonnal, ei leidnud aga niipea juhti, kes oleks ühendanud üksikutes hingedes peituvat soovi ja täide viinud plaani. Puudusid ka kodu-

*) 1. mai (u. k.) pühitsemise ajal Tallinnas, rebisid enamlastest üleskihutatud Vene madrused ja sõdurid igalpool Eesti rahvuslipud maha, neid jalge alla tallates või lihtsalt kaasa viies. Sel puhul tõstis Eesti seltskond ägedat protesti.

Kindral-leitnant J. LAIDONER.

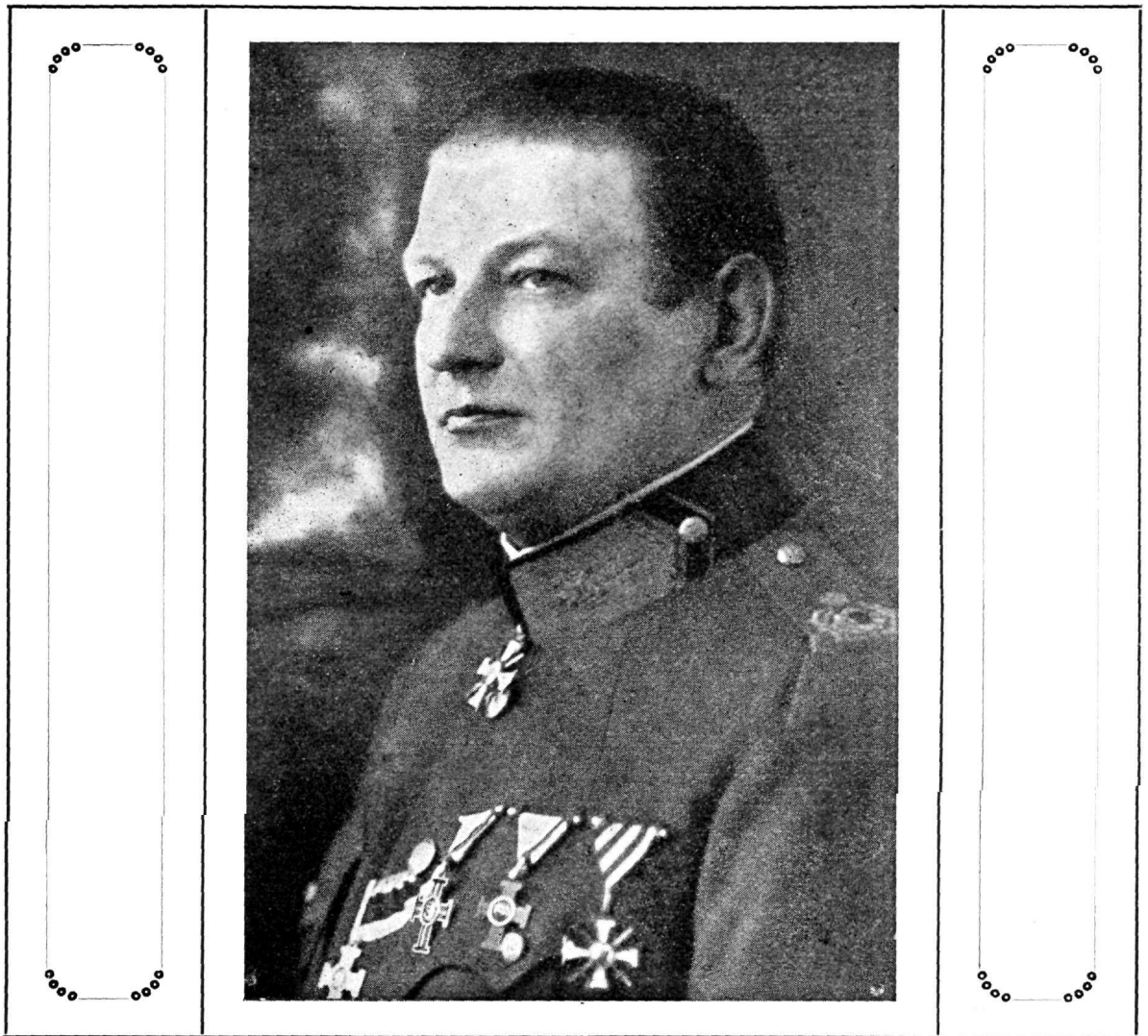
maale sõitvate keskel ratsaväe ohvitserid. Loodeti Tallinnas seda kõike leida.

See ei läinud täide. Ratsaväelaste juhiks jäi nende poolt valitud komitee, kellel muidugi korda ei läinud tegeliselt midagi ära teha.

Tallinnas viibimine kestis ligikaudu kaks nädalat. Alatasa suurenes siin kodumaale koonduvate ratsameeste arv ja tõusis poeletuhande meheni. Võeti ette uus jaotus, mille järele koondus kaheks eskadroniks muudeti. 1. eskadroni ülemaks sai leitnant Luhaäär ja 2. eskadroni ülemaks noorem-leitnant O t s m a n n. See jaotus viidi läbi puht vormilikult, kuna sisuliselt ta midagi ei annud: ratsaväelaste üldjuhiks jäi ikkagi komitee ja eskadroni ülemad olid ainult nimepidi, sest mõlemad nimetatud ohvitserid olid 1. Eesti jalaväe

polgust, kus nendel oma ametkohad.

Tallinnasse koondunud Eesti väeosad olid pinnaks silmas kohalikelede nõukogudele ja viimaste mõjul viivitati vormilise loa andmisega väeosade vormeerimiseks. Lõpuks 20. mail saadi siiski luba ühe jalaväe polgu vormeerimiseks Tallinnast eemal, kusagil Virumaal. Ratsaväelaste koondusel, mis varem minister Gutshkov'i päevakäsu põhjal õigustatud oli, polnud enam seaduslikku alust. Ja kui 24. mail 1. jalaväe polk Rakveresse kolis, sõitsid sinna erikoondusena ka ratsaväelased. Viimaste Rakveresse sõitu võib õigusega nimetada omavoliliseks, ehkki neil ei sinna sõiduks ega ka Tallinna jäämiseks õieti käskijadki polnud. 1. jalaväe polgu läheduses oli aga „kodusem“ ja sellepärast sõideti kaasa.

Sõjaminister kindralstaabi kindral-major N. REEK.

Ratsaväelaste koondukse jäeti siin (Rakveres) hoopis vaeselapse ossa: tal ei olnud ja talle ei antud midagi, ainult süüa saadi 1. polgust.

Rakveres asus 1. eskadron koolimajasse Vallimäel, 2. eskadron Rakvere mõisa küüni. Siin jäi seesmiselt kõik endiseks. Mõlemad eskadronid elasid päevast päeva, ilma et midagi oleks suutnud ette võtta. Ainukeseks tegevuseks peale siseteenistuse ja töötoimkonna olid pealeõunased lauluõppused. Muuseas olgu tähendatud, et siin esimene emakeelne rivilaul kätte õpiti, ja nimelt — „Metsa läksid sa jne.“. Terav puudus tundus jalanõudest, sest suuremal jaol meestest olid need päris otsas. Linna minekuks laenati neid nende käest, kellel nad veel korralikud olid, ning sar-

nase paari järele oli alati pikk saba ootajaid.

Ratsamehed tundusid koormavatena 1. jalaväe polgule, kellel eneselgi küllalt palju raskusi oli võita oma vormeerimisel. Teiseks, olles ilma oma juhita, ei rahuldunud ratsamehi nii oma sisemine kord, kui ka võõraslapse osa teise väeliigi juures, millest tekkisid vastolud ratsameeste koondukse ja 1. jalaväe polgu vahel.

Tungile — saada oma kodumaa rügemendiks ja tegutseda — ei leidnud nad teed. Osalt rahuldus see „seltskondlikus töös“, mis väljendus kõnemeeste saatmises ümberkaudsusse, et propageerida rahvuslike väeosade loomist ja õhutada rahvuslike aateid. Sellega said ratsamehed omale kuulsuse, kui tulised isamaalased ja

ellei ratsarai 10 aastaseks juubeli
päevaks.

ellei ratsaragi on sindinud ja mehed kasvunud
lasingurööljal.....

Kaudne tung vabadusse, kodumaas armastus
ja vaprus olid andid, mis temale kaasaantud ja
nendega panid mehed vastu üldsetel aastatel,
kui tungis vaenlane peale....., ning jäid
väitjaks Narva ja Siuna kallastel!
Husarid!

Kümme aasta jõuksul oleki töid
seinud ja õppinud vabalt oma kodus.

Süü tänasel juubeli päeval
töötage lõpuni truudis jääda kodumaale ja rüü-
paleustele, mille nimel 10 aastat tagasi laagisid
Süü elukäjad.....

Tuht!

Süü kohus olgu alal hoida ja edasi
kanda põlvret põlve tulepääd, mis meid
võidule riis....!

K. Reek
Lindral-major

võitsid seltskonna sooja poolehoidu. Amet-
listeks kuludeks saadi raha pidudega.

Vahekord 1. jalaväe polguga halvenes
iga päevaga kuni lõpuks käsk anti ratsa-
väelaste ärajaotamiseks kompaniide vahel.
Kuid ratsameeste kindel vastupanu ei või-
maldanud sel mõttel teostuda. Nad ei
täitnud käsku ja jäid kokku. Asja lahend-
amiseks viisid ratsaväelased oma küsi-
muse sel ajal (14. VI.) Rakveres peetavale
Eesti sõjav. organisatsioonide konverentsile.
Viimase autoriteetsel toetusel avanes või-
malus kokku jääda. Selle peale saatsid
ratsaväelased ka delegatsiooni minister
Kerenski juure polgu vormeerimise luba
nõutamiseks. Sõitsid sõd. N ä u k ja L a a s.
Peterburis peeti nõu h-rade P o s k a, P i t-
k a, J. T õ n i s s o n'i ja M a r t n a'ga, kel-
lede abil ka vastav märgukiri kokku seati,
ja isiklikult Kerenski'le üle anti. Vastus

oli aga kurb: „Minister ei leia praegu
uute ratsapolkude asutamist võimali-
kuks.“ Siis saadeti saadikud Soome ja
Riiga, et sealsetelt Eesti sõjaväelaste or-
ganisatsioonidelt toetust muretseda. Kuid
kogu vastutulelikkuse peale vaatamata ei
saadud ikkagi vormeerimise luba.

Seisukord oli majanduslikult väljapää-
sematu. Jäi üle endistesse Vene väeosa-
desse tagasi pöörata. Kuid ratsameeste
kindel tahe jääda kodumaale, ei lubanud
sel kaval teostuda — poolesttuhandest te-
gi seda ainult 18 meest. Ülespidamise tee-
nimiseks mindi metsatöödele Vaeküllas. Osa
meestest arvas aga paremaks minna talu-
töödele, sest oli parajasti heinatöö algus
ja töölisi vaja. Loobuti 2 rbl. 50 kop.
päevapalgast, mida maksti kroonutöödel
Vaeküllas, ja mindi talutöödele ainult söögi
eest.

Ratsamehed olid rõõmsad sellestki, sest nii avanes võimalus siiski kokku jääda ja lahendada vähemalt toiduküsimust.

Sel ajajärgul oli ratsa divisjoni nimetuseks „Eesti tag. pataljoni ratsaväelaste komando.“

Septembri esimestel päevadel nimetati ta ümber Tartu tagavara pataljoni ratsaväelaste komandoks, kuid jäi edasi metsatöödele Rakvere ümbruses. Ulemaks sel ajal oli leitnant O t s m a n n.

Juuli lõpul viidi 120 meest Tallinna Vene 2. ratsa piirivalve polku.

Kui hoogsalt enamluse purjetavad Vene väeosad oma ülemate käest ikka enam ja enam ära libisesid, muutudes tänavaid ja miitinguteplatse täitvaiks sõdurite-mundris hulkadeks, kõvenesid ja vormerusid Eesti väeosad sedavõrt, et nad kordumaal ainukesteks korralikkudeks väeosadeks olid ja Vene kohapealseid ülemaid imestuse ja lugupidamisega enese peale vaatama sundisid. See asjaolu osutuski ratsameeste koondusele suureks abiks.

Peeter Suure kindluse komandant tõi nad 18. septembril Tallinna üle ja tegi ülesandeks neile sõjavangide valvamise.

Sellest ajast avanes ammu igatsetud tee — vormeeruda rügemendiks. Ametlikuks nimetuseks sai ratsameeste koondus Tallinnas „Eesti ratsameeste komando“ — (komanda kavaleristov-estov).

Staap asus Sörensi tänavale ja meeskond endisesse raudtee tehnika kooli ruumidesse. Teenistust vangide valvamiseks tuli kanda H u m a l a s, H a r k u l, K u r n a l ja P ä ä s k ü l a s, kus ka meeskonnad selleks otstarbeks asusid.

Ülemaks määrati st. rittm. S t o l z e n, kes tuliselt asjast kinni hakkas. Samuti tulid siin asja juurde lähemale Sõjaväelaste Ülemkomitee ja paljud organisatsioonid. Tagajärjeks oli, et Peeter Suure kindluse komandant Eesti ratsa rügemendi vormeerimise omaks võttis. Eesti diviisi ülemaga koos määrati vormeeritava ratsa rügemendi asukohaks Viljandi. Kõik varustuse lubas anda P. S. kindluse komandant oma ladudest, kuna hobuseid muretseda otsustati Vene laialijooksnud väeosadest, kas ülevõtmisega või ostuteel ja lõpuks rekvireerimisega. Viimaste eest tasumise garantii võttis oma peale Tallinna Vastastikkune Krediid Ühisus.

19. oktoobril andis P. S. kindluse komandant käsu ühele Vene väeosale ära vahetada Eesti ratsakomando sõjavangide valvamisest, kuid selle käsu täitmine viibis kaks kuud ja siiski täideti käsk ainult

osaliselt, sest vahetuseks määratud Vene väeosa ei ilmunud. Osa Eesti ratsakomandost lahkus vahiteenistust üleandmata.

Ratsaväelased sattusid Viljandi just päeval, mil Viljandi Tööraha ja Sõjaväelaste saadikute nõukogu võimu oma kätte sai ja maakonnaavalitsuse arreteeris.

Kohe vabastasid ratsaväelased arreteeritud maakonnaavalitsuse liikmed. Sellega panid nad enamlise olluse silmis oma „reputatsioonile“ krooni pähe, sest neis ringkondades teati, et ratsaväelased Viljandi tulid selleks, et siin ennast korraldada ja siis Maapäeva uuesti võimule tõsta.

Viljandis asuti korteritesse vana Põlumeeste seltsi ruumidesse, Või d u m õ i s a, P o s t i j a a m a ja Viljandi mõisa. Sisemiselt jagunes rügement järgmiselt:

1. eskadron — ülem n.-leitn. Andrejev.

2. eskadron — ülem st. rittm. Jonson.

Kuulip. esk. — ülem n.-leitn. Palitser.

Töö komando — ülem lipnik Puusepp.

Siin algas võitlus ratsameeste ja T. ja S. s. n. vahel, mis küll veriseks lahinguks ei muutunud ainult tänu juhustele, kuid jõudude koondamist nii ühelt kui teiselt poolt esife kutsus. Mittedel korrad toodi Viljandisse punaseid salku abiks. Oli käsil isegi terve V ratsaväe diviisi ja Koporsky jalaväe polgu toomine ratsaväelaste võimu murdmiseks. Viimane sammu hoiti ära Eesti ratsaväelaste tagasitõmbumisega nii linna kui maakonna hoidmise mõttes, mis vaenulise Vene ratsa diviisi ilmunisel oleks laastatud. Võitluse keskkohaks oli peaasjalikult maakonnaavalitsus, mille üle T. ja S. s. n. kohut tahtis mõista, kuid ratsaväelased seda ei lubanud, vabastades neid vangist paar korda ja lõpuks, et asja lõpetada, mõistsid ise nende üle kohut.

Kohust peeti 4. dets. 1918. „Koidu“ seltsi saalis. Koos olid G. Talts, O. Leik, A. Tibar, A. Hunt, B. Andrejev, K. Kadak, J. Animägi ja A. Karro. Nende kaudu olid esitatud sotsiaal-revoluts., sotsiaaldemokraatide partei, ratsa rügement ja „Sakala“ toimetus. Täidesaatev komitee ja enamlaste partei esitajad puudusid ega ilmunud isegi kahekordse kutse peale. Tribunaal-kohtu esimeheks valiti kohtunikude poolt G. Talts, kokku tulnud rahvas tunnistas tribunaali hääaltenamusega otsusvõimuliseks. Süüdistusmaterjali, mis Täidesaatvas komitees asus, ära tooma valiti saatkond. Seal neile aga süüdistusmaterjali välja ei antud, sest et „Koidus“ kokkukogunud „rahvabande“ pole tribu-

Ratsawäe 10. aastapäeval tulitan meelde
 endiseid kaasvõitlejaid vabadustõjas
 ja loovun meie ratsawäele siinamõeld õhne.
 Jäätge püsima ratsawäes võim, mis valitus
 ühnamäe ja Jämsbistadi lahingutes
 Edari ratsamehed! Edari täies hoo!
 11. novembril 1924.

G. Illmann

naal ja ka nõukogude otsust (arreteeritute üle Valgas kohut mõista) ei võivat Täidesaatev Komitee muuta. Süüdistusmaterjali puudusel otsustas tribunaal-kohus vangistatud (L. Sepa, A. Loorits'i, M. Nõges'i, G. Seene, K. Baarsi ja soldat Holstein'i) vabaks tunnistada.

See väljaastumine tõi ratsaväelaste Viljandi perioodisse lõpuliiku pöörde. T. ja S., s. n. võttis vastu otsuse, mille järele ratsameestelt sõjariistad tulevad ära võtta. Kuid pikkade keeruliste läbirääkimiste ja toimingute kaudu jõuti siiski niisugusele kokkuleppele, et ära jäeti selle otsuse täidesaatmine.

Uueks sõjajalale asumiseks andis põhjust linna miilitsa ülema teguviis, kes andes aru T. K. relvade kohta, mis tema ratsameestele ennem annud, seletas, et ratsamehed ladusse sisse on murdnud, ning esitas ka sellekohase protokoll. T. K. otsustas jällegi ratsameestelt sõjariistad ära võtta ja tellis salaja Pärnust 500 meest kohale. Sellest saadi ette teada, ratsamehed võtsid Viljandi jaama oma alla ja tahtsid J. Pitka nõudmisel neid tulega vastu võtta. Kuid olles kindel, et sel juhul terve XII armee Viljandi peale tormaks, keelas rittm. Stolzen tarvitada relvu. Piirduti ainult sissesõitva väesalga paberite revideerimisega. Ka Eesti diviisi ülevalt oli sõjariistust väljaastumine keelatud.

Siit tekkis ka lõhe J. Pitka ja rügemendi vahel. J. Pitka rahalisel toetusel oli sellega lõpp ja ratsameestel raha otsas.

Ehkki T. K. nüüd 500 meest kohal oli, ei julenud ta siiski selle jõuga ratsamehi vägivaldselt laiali ajama hakata, vaid astus läbirääkimistesse, mille tulemuseks oli kokkulepe.

Et aga ratsamehed oma meelsust siiski ei muutnud, asuti T. K. poolt provokatsioonile.

Nimelt ilmusid 16. jaan. T. K. neli ratsaväelast, kes tõendasid, et neilt sõjariistad ära on võetud ja neid Tallinna ära saadetakse põhjusel, et nad olevat enamlased. Eneste Tallinna saatmist olid nad aga polgus ise varem palunud.

T. K. nõudis relvade viibimata käest ära andmist. XII armee S. T. K.*) esindaja teatas ratsapolgu komitees, et siin vaid Vene ja Läti püssikuulid abi võivad anda. Astus kohe telegraafi juurde ja nõudis Valgast ühe Läti ja ühe Vene polgu viivitamata Viljandi saatmist. Ta tahtis veel samal ööl ratsapolgule

kallale tungida, et sõjariistu ära võtta. Pandi ka ette ultimaatum, et 17. I. kella 1000-ks kõik laskeriistad ühes laskemoonaga ja hobused T. K. üle antaks. Vastust nõuti kella 2-ks öösi.

Polgu staabis leiti nüüd, et ainuke pääsetee on põgenemine, sest Täidesaatev Komiteele allaandmisega ei olnud ükski ratsamees nõus. Samal ajal jooksid ka staapi üksikud ratsamehed teatega, et neile korterites kallale tungitakse. See oli kella 1 paiku öösi 17. I. Ühtlasi sai ka teatavaks, et ümberkaudu teedele on kuulipildujad üles seatud ja ratsamehi läbi ei lasta. Ettevõetud luureandmete kiirel kogumisel selgus, et vaba on järvepoolne linna külg, missugust asjaolu ka otsustati kiirelt ära kasutada. Anti korraldus kiirelt üle järve pääseda ja Tallinnas kokku saada. Tervikuna viis minema ainult rittm. G. Jonson oma komando. Polgu ülem Stolzen sõitis veduri ahjukütjana Tallinna. Kellel ei läinud korda linnast välja pääseda, sattusid „desarmeerimise“ alla, mille juures paljud said raskelt kannatada, ja jäid ilma väärtasjadest ning isegi ihupestust. Kohale jäi leitnant Maiste asja likvideerima. Väeosa lipp peideti ära Rahu-kogu põõningule.

Viljandist põgenenud ratsaväelased ilmusivad mõne päeva järele Tallinna 3. jalaväe polgu juurde. Siia kogunes neid umbes paarsada meest. Lootes ratsaväge veel elustada ning püüdes ratsameeste soovidele vastu tulla, andis Eesti diviisi ülem polkovnik Laidoner 19. jaanuaril 1918. a. st. rittm. Stolzen'ile käsu ratsaväge väljaspool Tallinnat uuesti vormeerida. Uueks asukohaks valiti K a p a - K o h i l a ja H a g u d i jaamade ümbruskond, nimelt P u r i l a, S a a r e, M a i d l a ja H a g u d i m õ i s a d, ning 23. jaanuaril sõitsid Tallinna kogunud mehed määratud kohale. Uuesti tuli siin otsast peale alata, sest välja arvatud umbes 50-meheline salk, mis täies sõjariistus ja hobustega V. Võidu mõisast tulema pääsis, ilmusid ratsamehed kohale paljaste kätega. Viljandi oli annud õpiseid... Nüüd otsustati vormeerimist läbi viia ühe käega korraldades ja teises hoides mõõka. Vaimliseks juhiks oli siin rittm. J o n s o n.

Asi läks siiski kiiremini ja paremini, kui seda loodeti. Lühikese ajaga oli polgul jälle koos umbes 300 hobust ning mehed sõjariistadega varustatud. Hobuseid saadi osalt Vene 2. ratsa piirivalve polgust ja suurem osa, umbes 150 hobust, Tallinna Eesti diviisi laatsaretist, kuna sõ-

*) Sõjaväelaste Täidesaatev Komitee.

Kolonel A. Buxhoevden.
Ratsaväe inspektor.

jariistad — püssid, kerged kuulipildujad ja muu varustus saadi Rakverest Eesti sõjaväe kraamilaost. Varustuse saamine, eriti aga edasitoimetamine oli seotud mitmesuguste raskustega. Nii olid enamlased Rakverest kraami toomisest viimaks teada saanud ja püüdsid selle edasisaatmist kitsaropalise Peajaamas takistada. Kord piiratigi rong ümber ja hakati saatjaid otsima. Viimased olid aga aegsasti maha karanud ja hülisid kõrvalseisvate vagunite tagant veduri juurde, kargasid siia peale ja sundisid vedurijuhti rongi liikuma panema. Enamlaste üllatuseks hakkaski rong liikuma. Umbes 20 minutit hiljem järele saadetud vedur ei saanud mehi ja varustust enam kätte, sest vahejaamades olid pöörangud lahti keeratud ja Hagudi jaamast toimetati varustus otsekohe edasi.

Oodatud kokkupõrge, millele ratsamehed ettevalmistusid, jäi ära. Hiljem juhtus aga siiski äpardus ja 1-se Eesti polgu

6-da roodu kraamilaost saadud 600 püssi võetigi nende vaksali toimetamisel enamlaste poolt ära.

Raskesse seisukorda sattus polk toiduainete poolest. Esiti saadi seda Tallinnast, kuid Eestimaa Täidesaatev Komitee keelas ratsaväelastele toiduandmise. Lühikest aega katsuti siis läbi ajada diviisi staabilt antavate „põrandaaluste“ summadega, ostes kohapealt kõiki tarvisminevaid aineid. Ka sellest tuli varsti loobuda, sest diviisi staabilt saadud kui ka erateel kogutud summad hakkasid lõppema ning ka elanikkudel käis üle jõu suurele hobuste hulgalale moona anda.

Kõiki neid möödapääsemata raskusi arvesse võttes, otsustas ka diviisi ülem polkovnik L a i d o n e r ratsa polku olude paranemiseni koju lasta. Iga sõdur varustati vastava tunnistusega ning lahkumine algas 10. veebruaril 1918. a. Hobused, sõjariistad ja varustus sai igale kaasa an-

tud, tingimusega nendega tagasi ilmuda polku esimesel nõudmisel. (Nii sattusid kaks k. k. „Lewis'i“ sõdur Harald Vellner'iga Palupera valda, Otepää lähedale Koljeku tallu. Esimestel Vabadussõja päevil ilmus Vellner nende kuulipildujatega Tartu ja andis nad siinasuvale väeosale üle). Tallinna Tööliste ja Soldatite saadikute nõukogu, teada saades puhkusele laskmise kavatsusest, kirjutas ette, ratsa polku, mida nad sama ettekirjutuses „valgekardiks“ nimetasid, Tallinna nõukogust läbi saata, et ette võtta tarvilist „sotsialiseerimist“. Seda nõudmist ei täidetud, vaid igamees lahkus oma tarvitusel oleva varustusega. Ülejäänud sõjariistad ja laskemoon said hävitatud või jõeke loobitud. Tallinna Täidesaatev komitee nähes, et tema ettekirjutusi polgu puhkusele saatmise puhul ei täidetud, saatis kohale erilise komisjoni, millele ülesandeks tehti kohapeal vastavad korraldused läbi viia, arreteerida rittm. Stolzeni ja Jonson ja oma äranägemise järele veel ühte ohvitseri. Kohale jõudes leidis komisjon ainult 200 Jaapani püssitääki, mis meelega maha jäetud.

Stolzen ja Jonson tulid 12. veebr. õhtul salaja Tallinna ning asusid võõrastemajasse „Central“ elama. Siin andsid nad veel üksikutele sõduritele vabastamise tunnistusi välja. Et nende asukoht varsti teatavaks sai ja neid kinnivõtmise ähvardas, põgenesid nad. Jonson kadus põranda alla, ning Stolzen läks enese poolt valmistatud valetunnistusega (sõdur Kuusik'una) Narva. Mõlemad võeti aga pärast kinni ja Jonson viidi pantvangina Peterburi, kust tagasi tuli alles okupatsiooni ajal, märtsikuul 1918. a.

Nii lõppes 1917. ja 1918. a. Eesti ratsaväe olemasolu, mis algas kõige lootusrikkamalt ja mille tee oli täis okkaid ja kibedaid heitlusi.

10. veebr. sõideti koju üksikutena, kindlas usus peatse tagasipööramisesse oma lipu juurde. Kodukülade rahu, mis nii karastav peale pööraseid läbielamisi ja soove, tiivustas ratsameeste lootusi ja vajutas sügava pitsati lahkumisel antud lubadusele — kui isamaa vajab, tuleme uuesti kokku.

10. veebr. antud lubadus täideti sama aasta 24. veebruaril, kui polk koguti rittm. Jonson'i kutsel, et nüüd juba alata võitlust mitte enam enese kui väeosa olemasolu, vaid kodumaa iseseisvuse eest.

24. veebruaril 1918. kuulutati Eesti iseseisvaks Vabariigiks. Samal päeval algas ka Saksa sõjavägi meie territooriumi okupeerimist. Iseseisvuse väljakuulutamine oli ratsaväelastele kogumissignaaliks, sest ei olnud ju nende siht kuni laialimine kuni mitte rügemendi asutamine eneste jaoks, vad just võitlus Eesti olemasolemise eest, mille teostamiseks oli vaja koondumist rügemendiks. 24. II tõi ühelt poolt rõõmsa sõnumi ja teiselt poolt kohe teated uuest vaenlasest. Need olid tegurid, mis kodukülades asuvate ärksamate ratsameeste hinges löid tundeid, mis kokkukogumise vajadust alla kriipsutasid. Kuulati Eesti diviisi staabis järele ja õhutati kokkutuleku mõtet, kus aga üks-teist kohati.

6. III 18. ilmuski käsukiri Eesti diviisile, milles kästi teiste väeosade hulgas ka ratsapolgu kokkukogumisele asuda, asukohaga Tallinnas. Kiirelt algas kogunemine. 29. I laiali minnes kaasaviidud relvu ei toodud küll esialgu kaasa, sest puudus usk, et maad okupeeriva Saksa riigi sõjaväe võimude taga seisev Saksa kohalik aadel tõesti lepiks Eesti tõusuga. See oli paljudele päevaselge, selleks tunti liig hästi nende vaateid ja seniseid teguviise. Kuid siiski, Eesti riigile oli jõudu vaja ja sellepärast koonduti.

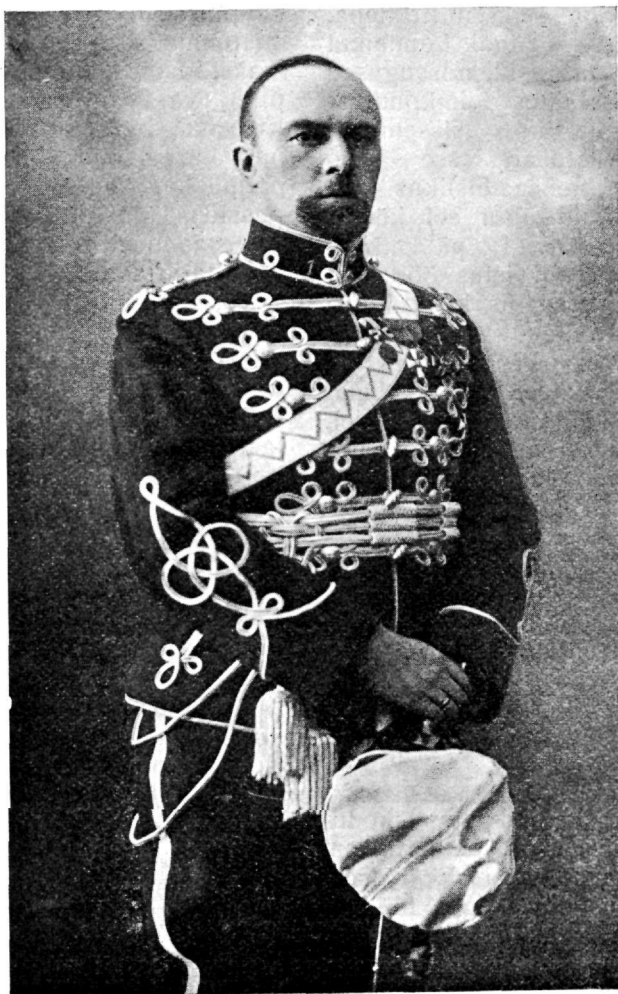
Rügemendi ülemaks sai lipnik Roosenberg, obersti nimetusega, majandusülemaks määrati st.-ritt. Stolzen. Eskadronide ülemateks: 1. — st.-ritt. Köhler, 2. — leitn. Lemann, tööeskadroni ülemaks lipn. Pusepp, adjutantiks kornet Hallig, abiks leitn. Kramm.

Ohvitserkond koosnes suuremalt osalt endistest, kuna oli ka uusi. Osalt valitses viimaste hulgas aga saksameelsus ja saksasõbralikkus.

Sisemises elus pandi maksma karmid reeglid. Kella 21 kuni kella 6-ni oli kasarmutest lahkumine meeskonnal keelatud. Ohvitseridel oli vaba liikumine igal ajal, samuti relvakandmise õigus. Pandi maksma reeglid tervitamise, läbikäimise, riietamise jne. kohta.

Okupatsioonivõimudelt saadi ainult toidumoonu. Sellepärast jäi riietus endiseks, venelaadiliseks. Oli kavatsus muretseda ratsaväelastele valgeid eralduskante.

Kogu okupatsioonivõimude tegevuses üldse, samuti selles osas, mis puudutas polku, paistis selgelt valdamise põhimõtte. Et seda ka mõned saksikud rügemendi ohvitserid toetasid, avaldati nende

*Major P. Bassen-Spiller,
Ratsa rügemendi ülem 4. V. 1924. aastast.*

vastu protesti, 1. eskadroni õppustest osavõtmisest äraütlemise näol, sest saksa vasall-väeosana ei tahtnud ratsaväelased olla. Väljakohus likvideeris küll karmi käega selle „mässu“, jagades mõnele suuri karistusi, kuid ratsaväelaste hinge ei suutnud see mitte muuta.

2. eskadronis ei leidunud sarnast saksameelset ülemust ja see eskadron muutus rügemendis nagu vaimliseks tsentrumiks. Selles peitub ka põhjus Eesti diviisi staabiülema oberst R e e k'i 2. eskadroni shefiks valimises, missugust asjaolu praeguse ajani lugupidamisega rügemendis mälestatakse.

Staap ja 1. eskadron asusid Tartu maanteel nr. 56, 2. eskadron Polgu tänaval nr. 7 ja töö-eskadron Klasingi tänaval.

Relvastus otsiti siit-sealt Eesti diviisi näpunäidetel. Hobused korjati kohtadelt, kuhu neid lahkuvad Vene väeosad maha olid jätnud.

Sisemiselt kõvenes rügemendis saksa-vaenuline meeleolu sedavõrra, kuivõrra ilmutas okupatsioonivõimude tegevus eesti-vaenulikkust.

See ajajärk andis ratsaväelastele selge pildi ja sügava usu vajadusse ise oma jõu peale loota, sest peastjaks ilmunud võõras osutus vastasena.

Märtsi lõpul ilmus juba okupatsioonivõimude käsk Eesti väeosade likvideerimiseks, tähtaeg 5. IV.

Likvideerimiseks määrati komisjonid, kes pidid hoolitsema, et kõik varustus ja

relvad Saksa võimude kätte antaks. Ratsaväelased otsustasid aga seda mitte teha.

Piigid murti puruks. Igal hommikul tuli ilmsiks hobuste „vargusi“, missugused olid kadunud tallidest ühes toimkondlastega. Samuti tuli ilmsiks „sissemurdmisi“ polgu varustusaitadesse jne. Kõigest sellest kanti ette seaduslikus korras igal hommikul, kuid õhtu eel küsiti: „kes täna öösel hakkavad päevnikkudeks? . . .“ Adjutandi abi istus ööd läbi kaetud akende taga ja seadis kokku uusi relvade raamatuid . . . ülevõtjate jaoks.

Nii päästeti suurem osa varustust ja relvu Saksa võimude käest. Kuus kuud hiljem, okupatsioonivõimu lagunemisel, tulid ratsamehed esimestena kokku, tuues kaasa omi relvu ja koondusid rittm. J o n s o n'i ümber. Polgu ülem rittm. J o n s o n oli kindlas veendumuses, et tuleb uskuda enda jõusse ja seda kohe tegevusse panna. Selles vaimus viis tema ka oma polgu läbi Vabadussõja ja tõi ta sellest välja tublimana võidurikkamana polguna.

II.

Ratsavägi iseseisvuse ajal.

Ratsamehed hakkasid end uuesti kodumaa kaitseks organiseerima okupatsiooni aja lõpupäevil, ajal mil asutati „Eesti kaitseliit“. Ratsaväe uuestisünd algas 11. novembril 1918. a., esialgu kaitseliidu ratsaosakonnana.

29. novembril 1918. a. muudeti (Pvk. nr. 2) ratsaosakond ratsapolguks. Polgu ülemaks määrati endine kaitseliidu ratsaosakonna ülem rittm. Jonson.

Ümbernimetamise korral oli polgus 149 rahvaväelast ja 8 hobust. See oli algul raskem aeg. Alalised korrahoidmised uutlitsatel ja Ajutise Valitsuse hoones, erakorralised väljakutsed ja ülesanded sundisid vormeerimistööd peaaegu teisele plaanile jätma, õigemini pakkusid selleks vähe võimalust.

Igasugu raskustest hoolimata suudeti siiski ühe nädala jooksul vormeerida 1. eskadron: mehed said enam-vähem õpetatud ning sõjariistadega ja riietega varustud; ainult hobused puudusid.

Vormeerimisele suureks takistuseks oli veel asjaolu, et varustusvalitsusest mingisugust varustust ei saadud. Ainult sõjariistu, nimelt püsse oli küllalt. (Kopli ladust, kuhu kõik sakslastelt ärakorjatud relvad koondatud, anti püsse välja niipalju, kui keegi asutus aga nõudis). Muu kõik

tuli rekvireerida. Selleks saadeti kuhugi kaupluse mehed, kes varustatud rekvireerimistunnistustega. Kaupa kätte saades ei makstud mitte raha, (sest ka seda oli napp), vaid anti ainult vastav tunnistus. Et sakslased rekvireerimistega kaupmehi juba varem olid „õpetanud“, siis puudusid paljud sõjaväelised tarbed (binoklid, kompassid) üldse avalikul müügil. Nende kättesaamisel tuli kavalust ja erilist osavust tarvitada.

9. detsembril 1918. a. tuli sõjaministri P ä t s'i poolt käsk saata 1. eskadron liinile 1. diviisi ülema käsutusse. Järgmise päeva õhtul sõitiski eskadron Tallinnast välja, koosseisus 6 ohvitseri, 105 ratsaväelast, kuulipildujate rühm 2 „Maksim“ kuulipildujaga. Eskadroni ülemaks oli leitnant T a m m a n n, kuulipildujate rühma ülemaks st. rittm. K o v i t. Rõõmustaval viisil sõitis eskadron pea täies koosseisus välja, — jooksikuid ja omavoliliselt mahajääjaid oli koguni vähe. Seletatav on viimane nähtus asjaoluga, et eskadron tõsistest isamaalastest koosnes, keda vastu oli võetud polku vabatahtlikkudena ja soovitude läbi, (seesugune vastuvõtmisemoodus oli polgus algul maksev). Eskadron sõitis Rakverre, kus ta 4. jalaväe polgu ülema käsutusse määrati.

Juba mõne päeva pärast sai eskadron lahingus tublisti kannatada ning kaotas mitmed paremad mehed, ka oma vahtmeistri.

Jaanuari algul 1919. a. kaotas eskadron oma kuulipilduja komando ülema, st. rittm. K o v i t'i.

Polku tagasi tuli 1. eskadron alles 10. märtsil 1919. a.

15. detsembril 1918. a. oli polgus 448 rahvaväelast ja 110 hobust. 2. ja 3. eskadronide vormeerimine oli kibedasti käimas. Ka siin takistasid veel ikka korralikku vormeerimist ülal juba nimetatud asjaolud ja peale selle sagedased meeste ärasaatmised nii soomusrongile kui ka mujale. Tuli ette, et üks ja sama eskadron oma meeste koosseisus kaks kuni kolm korda vahetus. 1. soomusrong oli pea täiesti komplekteeritud ratsapolgu mees-est. Ka ohvitseri tuli sinna saata, kuid pikapeale tulid nad jälle polku tagasi. Jäi ära ainult sidekomando ülem kapten R a t a s e p p, kes soomusrongil hiljem surma sai.

Varustusvalitsuse poolt saadi ainult mõnikümmend hobust ja sama palju prestandiga ülelöödud sadulat. Suurem osa tuli muretseda rekvireerimise teel. Sadulad saadi sel viisil peaaesjalikult mõisatest.

Linnadesse, kus rekvireerimise komisjonid töötasid, saadeti polgu esitajad. Selle tõttu kogunes polgule 20. detsembriks 260 hobust. Üksikud hobused saadi ka kinkimise teel.

Senini, nagu tähendatud, võttis polk ratsaväelasi ainult soovitude läbi vastu, kuid nüüd hakati neid ka registreerimisbüroost polku saatma. Selle tõttu tõusis ratsaväelaste arv polgus mõne päevaga 1200 mehe võrra.

Vabatahtlikkudena astusid sel ajal polku ka 20 „Vironia“ korporanti, keda kõiki 3. eskadroni määrati. Nimetatud eskadroni ülem al.-rittm. Martin Holberg oli ise ka vironlane.

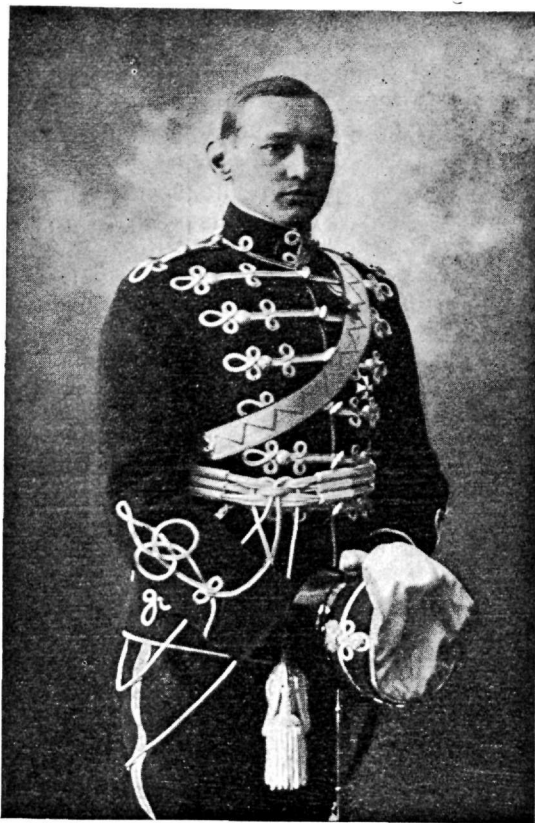
Päevakorda võeti 4. eskadroni vormeerimine. Nüüd hakati ka juba varustusvalitsuselt hobuseid saama.

24. detsembriks oli 2., 3. ja 4. eskadron, kuulip. ja side komandode vormeerimine lõpetatud, s. o. eskadronides ja komandodes oli meeste ja hobuste arv käes ja mehed sõjariistadega varustatud. Muu varustus puudus aga veel kõik. Nii oli näiteks side komandos veel tegevasse väkke mineku korral ainult 3 telefoni aparati ja mõni kilomeeter kaabelit.

Samal päeval, s. o. 24. detsembril tuli kindral Laidoner'i poolt käsk liinile sõita. Algas kibe töö. Ratsaväelasi oli rohkem kui hobuseid. Jalamehed saadeti teistesse väeosadesse, nagu 1., 2. ja 3. soomusrongile jne. Ka mõned ohvitserid olid sunnitud seekord polgust lahkuma.

25. detsembril (s. o. Jõulu esimesel pühäl) kell 6 õhtul algas Kopli vaksalis laadimine. Polgu kokkukogumine ärasõiduks oli Narva maantee ja Epinatjevi tän. nurgal (siin asus ka polgu staap). Orkester ees, liikus polk määratuma rahvahulga saatel läbi linna. Päeval ja osalt veel õhtul sadas lund, mille tõttu tänavad õige porised, kuid see ei rikkunud ei sõdurite ega saatjate meeleolu. Ohvitseridele loobiti ja jagati rikkalikult lilli. Orkester, mis täies koosseisus „Estonia“ teatrist polku üle oli tulnud, liikus polgu ees jala, sest moosekandid oleks end tunnud arvatavasti veel „ebamugavalt“ hobuste seljas, aga teiseks ei võinud eskadronest neile hobuseid anda ja eskadroni mehi jalgsi vaksali saata. Laadimine vagunitesse läks ägapidi ladusasti ja kestis kõigest paar tundi. Mitmesugustel põhjustel pääseti välja sõitma aga alles peale keskööd.

Tegevväkke sõitis polk järgmises koosseisus: 2., 3. ja 4. eskadronid kokku 330 ratsanikku, kergeid kuulipildujaid „Lewis“

Major K. Reitel.

Sõjaaegne ja praegune rügemendi ülem abi.

10, rask. kuulip. „Maksim“ 1, side komando ja ratsa patarei 2 jalaväe suurtükiga (Vene — „protivo-shturmovki“). Tallinna jäi ajutiselt majanduse jaoskond ja töö-komando rittm. Stolzeni juhatusel. Jaanuarikuu keskel tehti Ülemjuhataja poolt rittm. Stolzenile ülesandeks 2. ratsa polku vormeerida, asukohaga Viljandis. Selleks otstarbeks sai polgust üle viidud 2. ratsa polku kõik varustus, nagu hobused ja sadulad, mis 1. eskadroni jaoks olid määratud, ning mis nagu juba eelpool tähendatud, tegutses liinil. Peale selle said 2. ratsa polgu kaadriks määratud mitmed tublimad allohvitserid.

A. Ratsapolk tegevas väes.

1. Viru rindel:

Olukord, milles 1. ratsapolgul tegutseda tuli, oli järgmine:

21. novembrist peale, mil punavägi meie noore Vabariigi vastu sõjategevust algas, kuni detsembri lõpuni olid meie väikearvulised ja viletsasti relvastatud väeosad nii arvuliselt kui tehniliselt üleoleva

vaenlase eest taandunud. Tartu, Rakvere, ja isegi strateegiliselt tähtis raudteesõlm Tapa olid langenud punaste kätte, ning mere ja raudtee vahel edasitungivad punaväed olid jõudnud juba Kuusalu kiriku lähedusse.

Vastase arvulisest ülekaalust ja meie tehnilise varustuse puudusest tingitud alaline taandumine mõjus sõdurite meeleolule rusuvalt. Vähe oli alles jäänud usku enda jõuse. Isamaaline vaimustus, millega mitmed väeosad algul rindele tõttasid, oli raugemas. Tuli üksikuid isamaale truuks jäänud mehi kohtadel hoida vaid meelitude, lubaduste ja ähvardustega.

Just sel äärmiselt kriitilisel, peaaegu meeleheitlikul ajal tuli ratsapolgul tegevusse astuda.

Tallinnast lahkus polk Ülemjuhatajalt saadud vastava tegevuskavaga, millises, arvestades vastase mere ja raudtee vahelise ägeda, juba Tallinnat ähvardava, pealetungiga, — tehti ratsaväele ülesandeks tungida lõuna poolt T a p a t R a k v e r e peale, ja luua lahingside mere ääres tegutseva 4. jalaväe polguga.

26. detsembril hommikul saabus polk oma väljalaadimise kohale — A e g v i i d u j a a m a, kus asus raudteerongis 1. diviisi staap. Läbirääkimiste põhjal, mis polgu ülemal rittm. G. Jonson'il diviisi ülemaga olid, pidi polk tegutsemist algama järgmisel päeval. Seniks asus polk A e g v i i d u ümbrusse korterisse. Peale 2. eskadroni, mis paigutati L e h t m e t s a külla, mahutas polk ülejäänud eskadronid, komandod, ratsa patarei ja polgu staabi Jäned a m o i s a.

27. detsembri varahommikul lahkus polk siit ja algas edasiliikumist lõunapoolle, et asuda ülesande täitmisele.

Teel puuduti kokku Balti pataljoniga, mis asus rinde paremal tiival — K ä r e v e r e mõisas. Pataljoni ülemalt polkovn. V e i s i l t saadi laenuks 4 „Maksimi“ r.-kuulipildujat; ka saadi siin täiendavaid teateid vaenlase kohta. Et teated vaenlasest väga puudulikud olid, tuli toimetada täpset luuret. Tarvidus luure järele oli ka äärmine, — polnud ju meie vägedel sarnaseid teateid vaenlasest, mida uskuda oleks võinud. Sest kui rinde juhatuse teadetel teatud momendil vaenlane pidi asuma NN joonel, siis polnud keegi kindel, et ta järgmisel tunnil sealt pole liikunud edasi. Et vaenlase üle saadud teateid kontrollida ja täpset luuret toimida, seks jäi polk A r a v e t e külla peatuma, kus ka ööbiti. Järg-

mise päeva õhtuks jõudis polk V õ h m u t a mõisa.

29. detsembri hommikul selgus, et punased on jõude koondanud ja kavatsevad polgu ümber piirata. Selle peale vaatamata algas polk edasiliikumist ja pörkas K u i e mõisa ja K e r g u t i küla juures punaste 270-mehelise jala- ja ratsaväe osaga kokku, milline punaste osa pärast ägedat lahingut nimetatud asulatest välja löödi. See oli polgul esimene tuleristimine Vabadussõjas ja on tähelepanu vääriks ka selle poolest, et polk ründas siin vaenlast ratsarivis. Polgu kaotused olid selles lahingus: haavatuna 1 sõdur ja 2 hobust, kuna punased lahinguväljale jätsid 19 surnut ja palju haavatuid. Polgule saagiks kanges siin osa punaste voorist ja relvu. Selles lahingus selgus, et polguga kaasasolevad jalaväe kahurid („protivo-shturmovki“) ja nende laskemoon oli kõlbmata, mispärast nad järgmisel päeval Tallinna tagasi saadeti.

30. detsembril polk tungis välja Tapa-Tartu raudteeni (Tamsalu ja Kiltsi jaamade vahel). Teel oli üksikute vastase ratsasalkadega vähemaid kokkupõrkeid, kes kiirelt eest põgenesid. Siin muretseti teateid vaenlasest, r i k u t i r a u d t e e, l õ h u t i telefoni-telegraafi liinid, ning siis liiguti tagasi. 31. detsembril tuli polk Järva-Jaani kiriku juurde ja peatus siin.

Polgule antud ülesande teostamine osutus raskendatuks. Nimelt oli märgata meeskonna meeleolu langust. Viimane oli tingitud eestkätt varustuse, eriti aga jalatsite ja üliriite puudusest. Kodust kaasa toodud jalatsid olid juba katkised; nii käis muuseas isegi polgu ülem katkistes viiltides, millest õletuustid välja paistsid.

Suureks puuduseks ratsaväelaste tegutsemisel oli ka see, et Tallinnast polnud veel kõlbmata kahurite asemele uusi saadetud, samuti k.- ja r.-kuulipildujate vähene arv. Lõpuks osutusid ka vaenlase jõud suurematena, kui neid senini arvati.

Põhjapool tegutsevatel Eesti väeosadel tuli samuti kogu aeg taanduda. Diviisi ülema käsu põhjal 3. jaanuaril 1919 a. pidi ratsapolk Tapa-Tartu raudteeliini vaenlase rongide liikumise takistamiseks pikema aja peale T a m s a l u - K i l t s i ümbruses põhjalikult ära lõhkuma ning selle järele aktiivselt tegev olema vaenlase seljataga, K a a r e v e r e — L e h t s e — P a l l a — S u u r u — K a h a l a suunas.

Kuid enne kui O r g i n a mõisas eelnimetatud käsu täitmisele suudeti asuda, alustas vastane 2. jaanuaril meie vastu

ägedat pealetungi, ning visa vastupanule vaatamata olime sunnitud mitmekordses ülekaalus oleva vaenlase survele taanduma Roosna-Hallikale ja siis edasi Vodjale, kus mõni päev peatuti.

7. jaanuaril oli uus kokkupõrge vastasega. Varahommikul, kui suurem osa mehi alles puhkamas, tungis vaenlase ahelik 3—400 meetrini mõisast ja algas selle tulistamist. Meie poolt astus kõige esiti tegevusse mõisa õuel asuv kahur, mis vahepeal Tallinnast oli kohale jõudnud. Patarei tunnimees, kes esimesena lähenevaid vaenlase ahelikke märkas, tõstis alarmi. Esimesena kohale jõudnud patarei ülema abi lipnik Lipping algas tulistamist kartetshiga ning jatkas seda seni kui minestanult maha langes, (selle ägeda kahurdamise tõttu kaotas ta oma kuulmise). Seda pealetungi tagasi lüües, asus polk vastulöögile. Seega oli ratsapolgul murdekohaks Vodja. Pööre oli sündinud ja nüüd järgnesid juba kõvemad hoobid taanduva vaenlase pihta.

Õhtuks jõudis polk Puhma külla. Selle küla ja Liigvalla mõisa juures pani vastane meeletult veel viimast korda vastu, kuid löödi aga 9. jaanuaril mõlemist asulaist välja. Puhmas sai Järvamaa kaitsespartaljoniga kaasabil sidekaarte väeosadega sisse seatud. Saadi ka teateid üldseisukorra kohta rindel, millest selgus, et samal varahommikul Tapa meie soomusrongide poolt vallutatud ja vaenlane on üldtaandumisel. Seega olid ära langenud ratsapolgule varem antud ülesanded — vastase seljataha tungimine jne.

Selgunud olukorra põhjal otsustas polguülemed edasi liikuda Lohusoo suunas, et vastase taandumisteid läbi lõigata.

10. jaanuaril hommikul algaski liikumine üle Rakke jaama, (kuhu parajasti meie 1. s.-rong oli sisse sõitnud) Salla, Adraku, Lohusoo, Rannapungerja, Isakule, kuhu saabuti k. 2300. Kogu sel haruldaselt pikal teekonnal, (105 versta) ei puudunud enam kokku vaenlasega. Osa punaseid oli põgenenud üle Peipsi Oudova poole, teised aga Narva poole. 12. jaanuaril liiguti edasi Kuremäele (Pühtitsa), kus Lehtepäa külla asuti.

Ka teised meie väeosad tungisid põhjapoolt järjekindlalt edasi, kuid ratsapolk oli neist kiiluna kaugele ette jõudnud, sellepärast polnud tal ka ühegi väeosaga mingit sidet. Alles 16. jaanuaril saabus energiliselt ja võidukalt edasitunginud

Okupatsioonieelne Ratsa rügemendi ülem ja 2. Ratsa rügemendi vormeerija st-ritm. A. STOLZEN.

kindralstaabi oberst N. Reek'i 5. Rakvere jalaväepolk Jõhvi ümbrusse, millega siis ka side loodi.

17. jaanuaril oli ratsapolgu ülemal oberst Reek'iga Pagari mõisas lähem nõupidamine koostöö suhtes, kus otsustati ühist pealetungi Narva peale alustada. Et mereääres ja raudtee ümbruses vastane veel visa vastupanu avaldas, siis arvati paremaks lõunapoolt läbi soode esiteks teema Vaivara seisukohtade seljataha tungida ja, tekitades vastases paanikat, siit edasi tungida. Seks mõeldi tarvitada vana Rootsi sõjateed, mis viis Vasaverest üle Rikandi ja Metsküla — Auverre. Sama teed mööda liikusid ka 1700. aastal Narva peale Kaarel XII sõjaväed.

Pärast seda kui kavatsatud operatsiooniks diviisiülevalt vastav luba oli saadud, alustati 18. jaanuaril hommikul Vasaverest 5. jalaväepolguga ühiselt teed. Ja nii nagu 1700. aastal oli truud külamees Ronga Tehvan Kaarel XII sõjaväele teejuhiks, nii oli ka 1919. a. samal teel liikuvate eelnimetatud Eesti väeosade teejuhiks keegi vana talutaat.

18./19. jaanuari ööl saabusid mõlemad polgud Auvere külla. Paksu lume ja —

18° C külmaga oli 40-verstaline teekond läbi käidud. Mehed olid surmani väsinud ja külmanud, aga soojendamiseks ning puhkamiseks polnud küllaldaselt elamuid, nii et sõdureid ja hobuseid oli summitud õõbima lageda taeva all — 20° C külmaga (lumehangedes) ...

Ühes sõduritest viimse võimaluseni täiskiilutud vaeses talutares asusid mõlemad väejuhid — oberst N. Reek ja rittm. G. Jonson — nõupidamisele Narva vallutamiseks. Sõdurid magasid tares igalpool kõige võimatumas seisukorras, nii et ülenende tuli käia. Sel nõupidamisel valmises Narva vallutamise kava. Pakase tõttu käisid oberst Reek ja rittm. Jonson ko-

Eriti peab aga tähendama oberst Reek'i kohta seda, et tema kui vanem väejuht, oleks võinud üldjuhatause oma peale võtta ja seega Narva vallutamise au loorberid jenesele lõigata, kuid seda ei sündinud siiski mitte, sest aru saades seisukorrast, andis ta eesõiguse ratsapolgule, mis oma iseloomu tõttu võis kiiremini edasi liikuda ja seega kiiremini eesmärgile jõuda kui surmani väsinud jalaväelased.

Varahommikul algas polk edasiliikumist Narva poole, 3. esk. ette saates. Taevast oli tähtu ja hall nagu tinamass. Pakase käes vingus käre põhjatuul, otsekui puhudes avamängu eelseisvale verisele sümfooniale . . . Aovalgel jõuti Narva

Auvere külas.

. . . Ühes sõduritest viimse võimaluseni täiskiilutud vaeses talutares asusid mõlemad väejuhid — oberst N. Reek ja rittmeister G. Jonson — nõupidamisele Narva vallutamiseks. . . .

gu öö jooksul väljas revideerimas, et sõdurid mitte lumme magama ei jääks, mis oleks tähendanud nende hukkumist.

Et 5. jalaväe polgu sõduritel suure väsimuse ja ülejõu käiva pingutuse tõttu võimata oli järgmisel hommikul edasiliikumist jätkata, siis otsustati ratsapolku üksi Narva peale saata. Tuleb konstateerida, et sel koostööl valitses täielik üksmeel ratsaja ja jalaväe vahel, ega paistnud silma, et kumbki väeliik oleks omale tahtnud saada Narva vallutamise au. Oli vaid ühine eesmärk — Narva vallutamine, ja peasi, et see võimalikult kiiresti saaks teostatud.

alla. Hommiku karedas ja puhtas õhus paistsid selgesti Narva tõsised jooned, majade rägastik ja tänavate võrk. Rahu-likult puhkasid muistsel Jaanlinna mäel suursugused mõtlikud kindlus-varemed. Linna südamest kerkis kirikutorni kullane rist, — selle retkkäigu viimane tähis . . . Edasi! Pole veel hilja Narvat vägivaldsetest võõrastest ja nende punasest terrorist vabastada . . .

Ratsapolk tungis lõunapoolt linna sisse. Narva oli vallutatud. Pöörane õnn. Väga kalli hinnaga — aga ometi! Võidetud vaenlane põgenes üle N a r v a j õ e, maha-

hättes hulk laipu, haavatuid, vange, vääruslikku sõjasaaki ja tähtsaid dokumente. Võit oli ülendav, kuid ratsurid olid surmani väsinud ja nende meeled viimseni pingutatud raskest ülesandest.

19. jaanuar . . . Põrguöö oli mineviku varjuvalda kadunud. Linnaelanikud hõiskasid ääretus vaimustuses ja lehvitades rätte, valasid rõõmupisaraid. Vastastikku tervitused, õnnesoovid ja elagu-hüüded ei tahtnud lõppeda. Tänavail ehiti vabastajaid lilledega. Linn oli nagu rõhuvast paenajast ärganud.

Paar päeva viibis ratsapolk Narvas, siis tõmmati ta tagasi Samokrassia-Auvere raiooni. Nüüd asus polk piirikaitsel ja võttis oma alla joone Pihkva järvest kuni Narva linnani (incl.). Äkilised ilmumised vaenlase seljaltaha, kaelamurdvad, kardetavad luurkaid ja retked, see oli 1. ratsapolgu tegevus sellel kaitsel.

Suurim retk kogu polgu osavõttel võeti ette 9./10. veebruari öösel Polja küla peale. Siin langes ka 3. eskadroni ülem alam-ritm. Martin Holberg.

2. Ratsapolk lõunarindel.

1919. a. märtsi algul algasid punaväed suuremat peafetungi Võru sihis, liikudes suuremate jõududega Riia-Pihkva kiviteed põhjapoole, ülesandega 10 päeva jooksul vallata Võru linna. Vaenlase suure ülekaalu tõttu olid meie väed, kangelaslikult vastu pannes, märtsi keskel taandunud Vana-Kasaritsani. Oli oodata punaste kavakindlat edasitungi ja karta Võru langemist. Linna langemine pidi aga igal juhul ära hoitama, seda nõudsid kaaluvad strateegilised ja moraalsed põhjused; seepärast Vägede Ülemjuhataja otsustas oma reservist põhjarindel 1. ratsapolku Võru alla saata, et vaenlase edasitungi seisma panna. Võru all pidi meie Vabadussõja edaspidise käigu kohta kindlam ja otsustavam sõna öeldama . . .

17. märtsil laaditi polk Auvere ja Vaivara jaamades rongidele ning 18. märtsil saabus ta Võru; korteritesse asuti Vana-Kasaritsa raiooni.

19. märtsil olid polgu ülemal mitmed läbirääkimised ja nõupidamised Võrus asuva rindejuhatajusega. Puudulikud andmed teadsid kõnelda mitmest uuest vaenlase polgust, tema tugevatest ratsaväeosadest ja hästirelvastatud õppeasutuste kursantidest . . . Seega võis eeldada ägedate võitluste algust. Ja nad algasidki . . . Algasid 20. märtsi varahommikul, tuisu ja

Kapten E. Kramm.

1. Ratsaväe esimene ja praegune adjutant.

tormiga. Kõledad tuulehood läbistasid liikmeid, õhus keerles puudripeen tuisklumi, nagu märatsev paharett; talud ja külad haigutasid sündmuste ootel ja Munamäe majesteetlik kogu seisis hallis videvikus nagu nõiutud siluett. Loodus nagu hoiatas ettevaatusele, ta nagu aimas ette selle päeva kurbloomise sündmusi . . . kuid, kas ei rääkinud Munamäe majesteetlik kogu seal hallis tormises videvikus meie esivanemate muistseist retkeist samuil teektel? Kas ei kutsunud ta üles „Kalevite kangeid poegi“ jätkama seda, mis pooleli jäänud isadel . . . Ja kui Munamäe jalalt läbi tormi kostsid esimesed sünged paugud, siis oli selge, et „poja“ kohus „isa“ vastu ei olnud unustatud.

Sel 20. märtsi hommikul pidas polk oma verisema lahingu. Pärast ägedat võitlust vallutas ta Haanja mõisa ja S. Munamäe. Kuid kallid oli see võit. Kolm paremat ohvitseri, — leitnant Märk, kornet Hüene ja lipnik Orav, vahtmeister Zettermann ning hulk sõdureid pidid jätma siin oma elu.

Siin lõi ratsapolk ka lahingsõprussidemed Sakala partisaanide pataljoniaga, kes samas raioonis ennastalgavalt võitles. Neid sõprussidemeid on mõlemad väeosad tänini süvendanud.

Punaste ülejou survele oli polk aga peagi sunnitud Munamäelt ja Haanja mõisast taanduma. 22. märtsil al-

Sõdur G. Näuk,

1917. a. energilüsem ratsapolgu asutamise mõtte kandja ja ratsaväelaste komitee esimees.

gas polk pealetungi Plaani mõisa peale. See oli haaramisoperatsioon idapoolt. Polk algas pealetungi öösi ja järgmise päeva õhtuks jõuti välja Plaani mõisa alla, olles kümned klm. vaenlase seljataga.

23. märtsil vallutas polk Rogosi mõisa, seega Riia-Pihkva kivi teed läbi lõigates. 25. märtsil pidas polk ägedaid lahinguid Volkovo mõisa, Pullihenna ja Kure küla de juures.

Sarnase retkkäiguga jõudis polk 2. aprillil Marienburgi (Fiandeni) alla.

Mitmekordses ülekaalus oleva punaväe tugeval pealesurumisel oli polk sunnitud siit aga peagi taanduma. Nüüd algasid polgul ägedad lahingud Kõrgesaare, Muraski, Nadi, Tilli ja Natalkini küla de joonel ning Soika kõrgustikul.

Üks raskemaid lahinguid oli polgul 7. aprillil Vareste küla all, mis oleks võinud mõningail, ratsapolgust mitteolenevail, põhjusil polgule saatuslikuks kujuneda. Punaste headele positsioonidele küla juu-

res olid meil vaid kõige halvemad võitlustingimused vastu seada.

3. eskadron oli segi paisatud ning tema üksikud osakesed taandumas. Nähes kriitilist seisukorda, otsustas eskadroni ülem al.-kapt. Maiste ette võtta meeleheitliku sammu. Võttes kuulipilduja, asetas ta enast mõne tema juurde jäänud üliõpilasega varju ning jäi ootama vaenlase lähenemist. Lastes enesest mööda üksikuid punaseid, avas ta äkki ja ootamata mõnekümne sammu pealt tule ühe suurema punaste koondusele. Osavõtjad kirjeldavad seda sündmust kui unenägu. Mälestavad ainult, kuis kolonn kokku varises ning üksikud ellujäänud tardunult seisid...

Eskadron jäi küla peremeheks ning polk taandus, langenuid ja haavatuid kaasa võttes.

Samas lahingus sai haavata ka polgu ülema abi kapten Reitel.

Polgule eriti raskeks kujunes lahing Pärtli küla juures 24. aprillil. Vallates küla, oli aga polk sunnitud peagi sealt taanduma. Taandumist katma jäi kuulipildujate eskadroni ülem lipnik A. Balin ühe raske-kuulip. rühmaga; sealjuures sai aga lipnik A. Balin raskesti haavata ja jäi maha. Kui polk kolm päeva hiljem küla vallutas, leiti kangelane raskesti haavatult ja mädanevate haavadega ühe oja äärest, kuhu ta omal jõul oli suutnud roomata (umbes 300 mtr.). Haavatud kangelane saadeti Tartu sv. haigemajja, kust ta 2. mail haavadesse suri.

Edasi löi polk ägedaid lahinguid 1.—23. maini Mauri, Mõldri, Hermani, Purka - Mõldri - Pärtli küla de raioonis.

23. mail (s. o. päeval, mil meie kaitseväge algatuse lõunarindel osaliselt oma kätte sai ja Pihkva peale tungima hakkas) oli polgu koosseisus 22 ohvitseri, 311 kndõka ja 14 k. kuulipildujat.

Ning siis, ootamatult nagu pikne selgest taevast, ja järsku, otsekuu võimas tuulepuhang, algas Võru alt maikuu lõupäevil 1. ratsapolgu heroiline pealetung Marienburgi-Schvaneburgi suunas, mis meie ratsaväelasi kui vapramaid sõdureid attesteeris. Lugeses Vägede Ülemjuhataja staabi toleaegeid igapäevaseid sõjategevuse teadaandeid, näeme, et umbes mai keskpaigani tungib vaenlane Võru eel ägedalt peale. Ja siis korraga 28. mai keskööl leiame kaks 1. ratsapolgu eskadroni juba Marienburgist. Ootamatult igale Eesti kaitseväge tegevust jälgivale Eesti kodanikule, veel enam ootamatult

Ratsa rügemendi ohvitseride kogu 1925. a.

aga Marienburis asuvatele vaenlase väeosadele. Ja kui Landesvehri sõja eelpäev — 5. juuni — oma 11-dat tundi näitas, lehvits 1. ratsapolgu trikolor Diiina kaldal — *Kreutzburis* ja *Jakobstadtis*, sama lipp, mille 1917. a. aprillis Eesti ratsaväelastele annetas Peterburi Eesti seltskond, mis esimesena Eesti rahvusväeosade rahvuslipuna end Tallinna tänavail 30. aprillil 1917. a. avalikult näidata võis, lipp, mis kõik mured ja rõõmud polguga kaasa teinud, ja mis 11. novembril hiilgeaegadele võib tagasi vaadata.

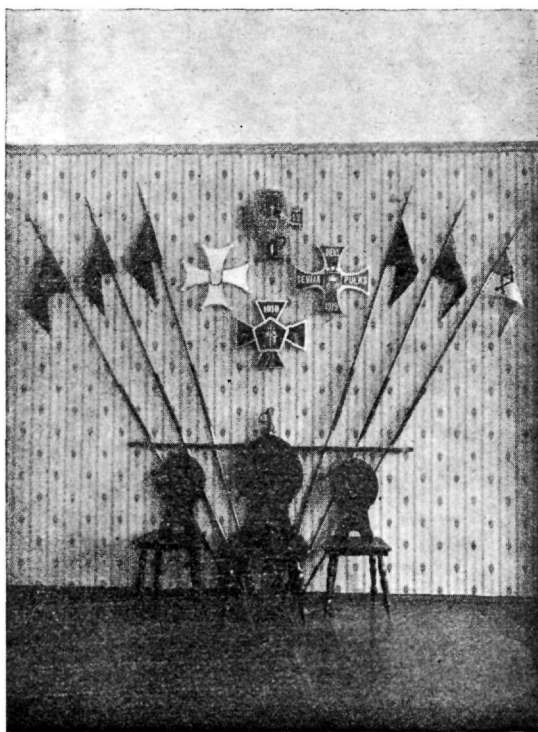
25. mai õhtul vallutasid meie löökosad Pihkva linna. Nüüd kavatses II diviisi juhatus, tungides vaenlasele kallale kogu rindel, lüüa ratsaväega, paremate jalaväeosade toetusel, vasaktiivalt lõunasse üle *Czemeritsõ* ja *Sharlottenburi* (*Kalnapedeci*) *Marienburi* peale. 1. ratsapolk oma täies koosseisus ühes ratsapatareiga pidi kiire ja ootamata löögiga vaenlase rinde purustama *Sharlottenburi* sihis.

See ülestõstetud rusikas, millele juba endistest retkkäikudest *Marienburki* nii tuttavad olid kõik sealse rajad, pidi oma seisukohtadelt *Czemeritsõ-Sharlottenburi-Marienburi* peale liikuma ja sellega vaenlase ridades meile nüüd tarvilikku meeleolu looma. Ratsapolgu kannul pidid liikuma selle relvvenna — *Sakala* partisaanide pataljoni löökroodud.

Kogu grupi tegevus algas 27. mail kell 0200. Ratsapolk, mis grupi idapoolse teirava otsa moodustas, asus nüüd südilt temale antud ülesande täitmisele ja ootamatult vaenlasele hakkas varasel kohtikul *Voronkino* ja *Solovjevo* küladest *Mustitshi* - *Czemeritsõ-Charlottenburi* sihis energiliselt edasi liikuma. *Mustitshis* ühinesid ratsapolguga *Sakala* partisanid, kes kell 1700 *Tshuhnovo* ja *Nikolskoe* külade ümbruses punastega ägedasse võitlusse astusid. Meie vastu võitlesid siin 4 kütipolgu, kuid 5-tunnilise lahingu järele oli punaste vastupanu murtud ja nad taandusid korratult, kandes suuri kaotusi. Ratsaväelastele langes siin saagiks 300 vangi, 7 kuulipildujat, hulk püsse ja muud sõjavarustust.

Ratsapolk kiirustas taanduvat vastast paanilisele põgenemisele ja, rohkesti sõjasaaki saades, jõudis samal keskööl *Sharlottenburki*, et lühikest puhkust saada. Seega oli sel päeval lahinguid lüües ja sõjasaaki saades läbistatud 30 klm. Polk oli oma ülesande alguse täitnud hiilgavalt ja nii täpselt, nagu seda harva juhtub. Ja selle tegevuse järeldused avaldusid varsti.

28. mail jätkas polk edasitungi, et läbi lõigata vastase taandumisteid *Marienburist* lõuna ja lõuna-ida poole. Polgu luurühm, mis kella 0200 ajal *Marienburi* poole edasi liikus, sattus *Ponkuli* juures punaste väeosa peale, mis luurajaid ägeda

Vapisein rügemendi ohvitseride kogu ruumes.

püssi- ja kuulipildujatetulega vastu võttis. Kell 0500 hakkas liikuma kogu polk, peajõududega üle P o n k u l i - P l o s k u m i - V i s i k u m i, ühte eskadroni S h a r l o t t e n b u r i s t alla lõuna poole — K u d e p i — peale saates, kus saadud teadete järele oli koondatud vaenlase pataljon, mis meie seljataha pidi liikuma. Vaenlased taandusid igalpool suure kiirusega üle Marienburi lõuna poole ja sealt üle A n n e m õ i s a, suurteed mööda lõuna-ida poole — P o t o l o v o raudteejoonele.

Polk liikus edasi laial rindel, et suurt taandumisteed Marienburi Siita jaama peale ära lõigata. Keskpäeval pörkas üks eskadron G o l d b e c k i ümbruses suurema punaväe osa peale, mis suurtükitle toetusel ägedalt vastu pani kella 2100-ni, mil teised polgu osad saabusid Karitani. See ähvardas punaseid külje pealt ja seljagant, ning ta põgenes paaniliselt Marienburi sihis. Taanduva vaenlase kannul, temaga vahetpidamata tuld vahetades, jõudsid 1. ja 3. eskadron kell 2230 M a r i e n b u r i alla ja visa vastupanu peale vaatamata tungisid tund hiljem linna sisse. Saagiks langesid siin vallutajatele mitusada vangi, üle 20 kuulipilduja, hulk kahurnürske ja välikööke, mitu koormat püsse ja muud varustust.

Et vastase väeosad ka põhjapoolt taandumas, siis jäi üks eskadron ööbima Karitani, kaks Marienburki ja üks Goldbecki.

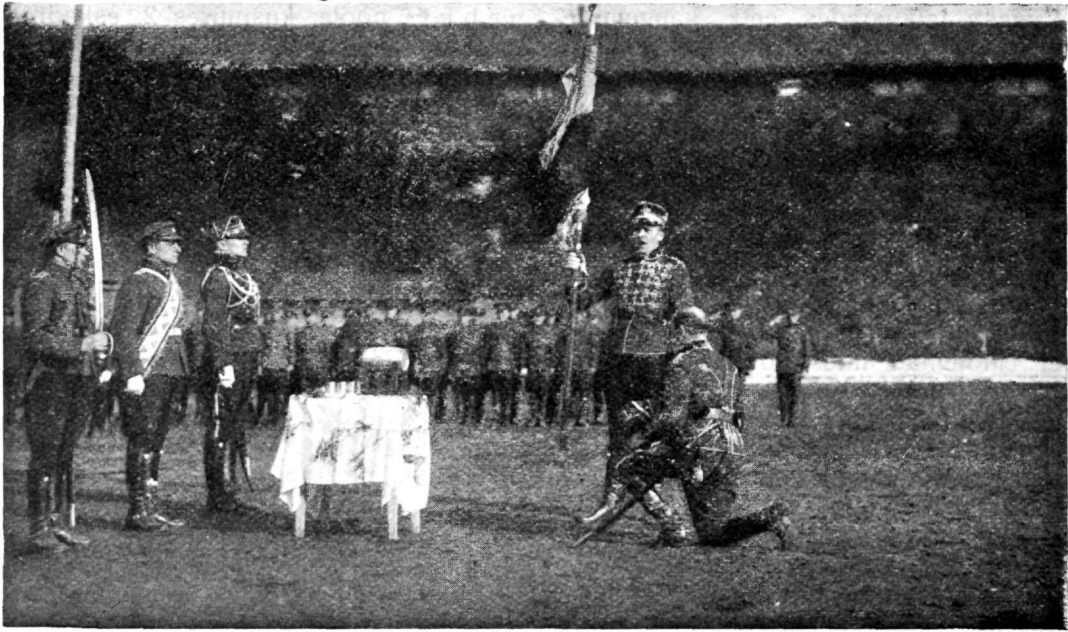
Marienburist sai Vabadussõja kaunim lehekülg, mis kroonib meie noort ratsaväge jäädava aupaistega. Vastase tõsisemast vastupanust ei võinud enam juttugi olla. Hoop oli tabavalt ja põhjalikult antud. Enamlaste rinne hävines ja kaootiliselt valgusid löödud ja segipaisatud punaväeosad Düüna taha . . . Marienburi vallutamine ratsapolgult oli olulisemaks eelduseks Sõjavägede Ülemjuhataja esittele, mis Vabariigi Valitsusele 29. mail teatavaks tehti . . . „Marienburi võtmisega on vaenlane täielikult Eesti piiridest välja aetud ja meie maa lõpulikult vaenlasest puhastatud.“ 28. mai 1919. a. oli see ajalooline päev, kus kogu Eesti pind Vabadussõja jooksul esimest korda ja jäädavalt vaenlasest vabastati. See oli 1. ratsapolgu hästikujunenud tegevuse järeldus. Põhja-Latviya vabastamine jäi veel ainult ajaküsimuseks.

Kodumaa hingas kergemalt, toibunud seljatagune liitus isamaalikumalt kokku. Sõjakirves oli sihitud õnnelikult ja ära märkinud suurepärase saavutuse.

Lähines suur ajalooline silmapilk, mis Põhja-Lätimaa ja rahva tulevikule saatuslikuks osutus. Põhja-Lätimaa haljendavad väljad ja soised põesastikud täitusid suureneva võitluskäraga, vaenlase needmine ja ikka mühisevate ratsaväelaste võiduhüüetega, kuulutades Lätimaa linnadele ja alevitele peatset peasmist möllavatest verpulmadest ja metsikute sissetungijate õudsest ikkest.

Kui Marienburi suunas pealetungivad meie väiksed ratsasalgad vastasele juba algusest peale mitmekordselt suurendatuna paistsid, siis kasvas see ähvardav ratsavägi veelgi sedavõrt, kuivõrt laienes vastase kabuhirm. Kui sõnum sellest O p p a ja V a n a - L a i t s n a ümbruses jõudis, oli see arv juba muinasjutuline! Üksikud vaenlase salgakesed ei julgenud meie edasiliikumist takistada, nende hirmunud ettekujutus nägi igal pool ainult ühte — meie ratsaväge, millel ei arvu ega otsa pole . . .

29. mail kell 0300 saatis polk luursalga põhjapoolle, et kindlaks teha, kas sealt mitte vaenlane ei lähene. Vaenlast polnud aga kuni Grigulini leida. Kell 1000 saadeti üks eskadron V a n a - A n n e m õ i s a sihis välja, kus ta punastega kokku pörkas ja pärast ägedat lahingut õhtu eel

Kolonel JONSON lahkudes rügemendi juhtimiselt annab lipu üle oma järeltulijale major BASSEN-SPILLER'ile 2. mail 1924. a.

rünnakuga vallutas W.-Annemõisa ja Hermanshofi ja vastast kuni Malupini taga ajas. Eskadron sai siin rohkesti vange ja sõjavarustust.

Side puudumisel rinde juhatusega, ei jäänud polgu ülem rittmeister Jonson mitte järgnevaid juhtnõure ootama vaid, arvesse võttes polgu omadusi, otsustas kasulikku olukorda mitte kasutamata mööduda lasta, vaid 30. mail kohe edasitungi jätkata, et võimalikult rutem vaenlaselt Vana-Schvaneburi rdt.-sõlme ära võtta. Et Pedets'i harujõel olev sild vastase poolt õhku lastud oli, siis ujusid polgu osad 30. mail läbi jõe ja avasid ootamatult vaenlase pihta tule. Vaenlane taandus korratult. Et vesi sügav ja jõe põhi pehme, polnud polgul võimalik kaasasolevaid 2 kahurit ja laskemoona läbi jõe vedada. Seepärast lasti jõepais maha ja asuti silla parandusele, milleks lähedalolevast lauavabrikust materjali toodi. 2-tunnilise visa töö järele oli sild valmis ja kell 1500 läksid teised polgu osad üle jõe.

Pärast lühikest tulevahetust Sagernecki ümbruses, taandus vastane Lettini mõisani, kus end kindlustas. Mõis asub Pedetsi jõe vasakkaldal, suurte metsade keskel. Tugevad mõisaehitused on kui loodud kaitseks, kus mitmekordse ülejõule kergesti võib vastu panna. Mõisat poolringis ümbritsev Pedetsi jõgi takistab liikumist Lettini ümbrusest

Siita rdt.-jaama peale. Vastane oli kõrgustikud mõisa juures ja lõunapool sellest üle jõe kindlalt oma alla võtnud ja võttis polgu lähinevad eskadronid marutulega vastu. Ratsa edasitungimine töias tuua vaid asjata kaotusi. Algas tulevahetus. Päralejõudnud jala- ja suurtükiväelastega*) mindi mõisa peale rünnakule ja vallutati see. Põgenema löödud punased jooksid idasse — põhjatumatesse soodesse ja metsadesse. Samal õhtul kell 2100 vallutas 2. eskadron äkilise rünnakuga Siita jaama just sel momendil, kui punaväe juhatus seal mingit telegrammi edasi andis. Seega oli Põtalovo raudtee ratsaväelaste poolt läbi lõigatud.

31. mai hommikul jätkas 1. ratsapolk edasiliikumist Vana-Schvaneburi suunas ja kell 0800 vallutas 1. eskadron samanimelise mõisa ning rdt.-jaama. Seega oli siis 29. mail Marienburis rusikasse tõmmatud ratsuri käsi end jälle lõunapoole välja sirutanud, sõrmed laiali ajanud, et otsida ja püüda vaenlast. Nüüd, 31. mail, pigistasid need laialiaetud sõrmed end Vana-Schvaneburi juures jällegi kokku. Käsi tõmbus rusikasse, et saaki üle lugeda ja kui tarvis, siis vastasele jälle uut rusikahoopi anda, ehk,

*) 1. ratsapolgu käsutuses olivad ka 1. jalaväe polgu 1. pataljon, taanlaste 1. rood ja 5. (kapt. Roska) patareid.

sõrmi uuesti laialiajades, end kaugemale Diiina poole väljasirutades edasi otsida, püüda . . . V a n a - S c h v a n e b u r i valutamisel langes ratsapolgu kätte kogu Valk—Schvaneburi k.-r. raudtee veerev koosseis 13 kitsaroop. vedurit, umbes 400 vagunit, 2 l.-r. ved., 3 vagunit kahurmoona, 1 vagunitäis telefonikaablit, mitusada vankrit, 2 k.-r. soomusrongi (üks neist oli ärapõletatud ja K a l n e m u i z a läheduses sillalt alla orgu (oija) lastud), kuulipildujaid, üks raske- ja üks 3" kergepatarei (mõlemad täies korras ja koosseisus, ühes hobustega).

Iseäralikud ja hämmastust äratavad olid need ratsamehed, kes otsekui isamaa peastjateks loodud, kui neid ligemalt oma V.-Schvaneburi mälestusis üksikult meele tuletada. Seal on noor üliõpilane, „Vironia“ korporant, istub mõisas akna all, mõttes ja rahulik, sügav-tõsine pilk on vajunud püssiraua peale; tema kõrval põllumees Sakalamaalt, vana Jaapani- ja Ilmasõja husaar ja imelugude vestja. Nüüd vaikib ta aga paljutähendavalt ja täidab hoolega mõni tund tagasi tühjakslastud padrunitaskut. Natuke eemal askeldab Virumaa popsnik, endamisi ja saladuslike vaatega jälgides sääskede lendu; ta ilme nüanseerib elavat huvi, just kui tal huvi poleks oma elu ja saatuse vastu. Pisut eemal atleedi kehaehitusega tallinlane, — rühmavanem — soravas naljatamises kahe paidelasega, kes kunagi pidanud agulipoodi ja äsja luurelt tagasi tulnud. Poollebad pingil poisikesohtu kornet, kes sügava tähelepanuga maakaarti uurib ning midagi seletab vaimustatud pikakoi-valisele, end. talusülasele. Kirju kujude rida, väike, kuid kängelaslik ratsurite kogu . . .

Vaadeldes tahtmatult üksikult neid tuulest-päikesest, vaevast ja retkkäigust karastatud, kuid ometi lõbusaid ratsurite nägusid, hoovab kõigi silmist ühesugune kindel tahe võidelda ja võita, ja kui tarvis, siis isamaa eest ka surra!..

Nagu ülal tähendatud, langes V.-Schvaneburis polgule saagiks üks korras k.-r. soomusrong. Otsustati see siis ümber konstrueerida laiaroopaliseks. Selleks tõsteti kitsaroopalise soomusvagunid laiaroopalise lahtistele platvormidele. Rongi ülemaks määrati lipnik Aia, kuna dessandiks 1. pataljoni 3. roodu meeskond määrati. Ka paigutati rongile üks välikahur.

1. juuni hommikul liikus 1. ratsapolk ühes oma soomusrongiga U u e - S c h v a -

n e b u r i poole, kusjuures 2. eskadron nimetatud alevi peale ja 3. eskadron K r o p e n h o f i ja E l s t e r i vahele saadeti, et taanduvale vaenlasele põgenemisteid läbi lõigata. K r o p e n h o f i ja E l s t e r i vahel sattus 3. eskadron kell 2100 ühe läheneva vastase pataljoni kokku, mille pärast paaritunnist elavat tulevahe-tust osalt laiali ajas ja osalt vangistas. Sellele pataljonile 2 järgnevat pataljoni, seda kuuldes ja nähes, tõmbasid aegsasti valged lipud üles, ega mõelnudki vastupanu peale, vaid andsid sõnakuulelikult vangi.

Samal ajal oli ka 2. eskadronil äge lahing punastega U.-S c h v a n e b u r i eel, mis rünnakuga vallutati. Eskadronile langes siin saagiks mitmesugust sõjavarus-tust, voorid ja 200 vangi.

2. juunil kell 0600 algas 1. ratsapolk U.-S c h v a n e b u r i s t edasitungi S e l s a n - S e s v e g e n i poole, 4. eskadroni idapoole raudteed — K r i s t i n e k i peale välja saates. Ka s.-r. sõitis välja, kuid oli sunnitud lõhutud raudtee ja õhkulastud L e d e j õ e silla pärast teistest maha jää-ma. Et vaenlase taandumisteed kinni panna, seks saadeti 2. ja 3. eskadron ühes 5. patareiga S e s v e g e n i s s e, ja 1. eskadron ajutiselt S e l s a n a s s e teede valveks. S e s v e g e n i s s e asuvad üksused vangistasid punaste staabi ja 9. kommun. Läti kütipolgu terves koosseisus (üle 300 vangi, hobuseid, kuulipildujaid j. m. sõja-varustust), mis pahaaimamata mõisa sisse sõitis.

Siinkohal ei või tähendamata jätta meie väikearvuliste eskadronide kindlust ja distsipliini; ilma et vastast oleks kaugel maa tagant tulega hirmutama hakatud, lasti ta täiesti lõksu pügeda ja alles siis lükkati uks kinni . . . Lõhutud raudtee ja sildade parandus nõudis palju aega, nii et polgu s.-r. siia hiljem järele jõudis.

3. juunil kell 1000 algasid polgu 2. ja 3. eskadronid ühes 5. patareiga ja s.-rongiga edasitungi M a d o n i ja L a u d o n i peale, et suurt E v s t i j õ e raudsilda purustamata kätte saada, sest sillal oli suur tähtsus. Ka S e s v e g e n i saabunud 4. eskadron algas edasiliikumist M a d o n i sihis.

L a u d o n i mõisale avati püssi-, kuulipilduja- ja suurtükitali, mille peale punased üle E v s t i j õ e silla U u e - D v i n s k i (L i n g r a d i) alevi poole põgenesid. Punaste kannul tungisid meie sõdurid sillale ja lõikasid selle alla pandud miini süütenööri läbi. Kell 2300 oli L a u d o n i

1. Ratsa polgu ohvitserkond Vabadussõja lõpul, aprill 1920 a

1 rida (maas): Lipnik Lihtmets, vet. arst Raska, sv.-ameln. Matson, leitn. Aia. 2 rida (istuvad): Leitn. Teppich, leitn. J. Holberg, al.-kapten Reitel, kol.-leitn. Jonson, kapten Erma, al.-kapten Kramm, al.-kapten Lemann, al.-kapten Maiste. 3 rida: N.-leitn. Bergmann, n.-leit. Nieminen, leitn. Allikas, leitn. Kukensmann, n.-leitn. Stramm, lipn. K. Hasenjäger, al.-kapten Nuudi, n.-leitn. Paulsen, n.-leitn. Krasting. 4 rida: Lipn. Hendrikson, sv.-arst Juss, lipn. Kruhberg, al.-kapten Eichhorn, lipn. Ludvig, lipn. Eck, lipn. Ant, lipn. E. Kuusik. 5 rida: Sv.-ameln. Helder, sv.-arst Neumann, n.-leitn. Urm, sv.-ameln. P. Kuusik, lipn. Lasn, n.-leitn. Riisikamp.

m. ja Lingradi alev täielikult meie käes, kusjuures saagiks langes palju vange, relvu ja muud varustust.

Kuna siit peale 1. ratsapolk Kreutzburi ja tema s.-r. Stokmanshoi poole liikus, siis katkes ka side vahel. S.-rong sõites Marzeni jaama, leidis Aroni jõel oleva suure raudsilla purustatult ees, mille parandamine palju kallist aega nõudis.

4. juuni möödus polgule rahulikult. Vastane taandus puhkamata terve päeva ja öö, ning oli nähtavasti oma väsimatute tagaajajate ratsanikkudega täiesti rahul. 5. juunil kell 0300 algas 1. ratsapolk liikumist Laudonist Kreutzburi poole; eelväena liikus 4. eskadron. Viimase Kreutzburile lähenemisel taandus sealt kiiresti vastase s.-rong, kõiki silde Reshitsa ja Daugavpils (Dvinski) peale minevatel teedel õhku lastes. Kell

0920 sõitsid 1. ratsapolgu eskadronid Kreutzburi alevisse sisse ja veerand tundi hiljem lehvis Kreutzburi raudteesõlme jaamahoonele Eesti Vabariigi lipp! — ratsapolgu lipp! . . Samal ajal vallutas 1. eskadron Kuki rdt.-jaama, ning kell 1020 sõitis 3. eskadron paatidega üle Düüna, vallutas Jakobstadti linna ja püstitas linna raekoja torni Eesti trikolori. Selle päeva kestel saadi üle 250 vangi ja hulk mitmesugust varustust ja relvastust.

7. juunil andis polk Kreutzburi ja Jakobstadti 1-sele Läti Volmari polgule üle, asudes ise Laudoni raiooni. Mõne päeva pärast läks polk siit üle Remkau ümbrusse, kuhu jäi ülemjuhataja reservesi.

Milline tähtsus oli Võru-Jakobstadti retkkäigul, selle hindamine pole käesolevate ridade ülesanne, sellest kõne-

leb kord meie Vabadussõja ajalugu oma paremail lehekülgil. Peab vaid tähendama ja ära märkima asjaolu, et kuigi Vabadussõjas meie ratsapolgul puudusid vanad traditsioonid ja kuulsusriikas lahingminevik, kuid tal oli oma juhi hing. Kui endistel aegadel ratsaväge tema juhtide järrele hinnati, siis oli see ka nüüd maksev.

Kuni augustikuu alguseni asub polk R a m k a u raioonis, siis viiakse ta üle B o l o v s k i, kus kavatsusel oli suurem lahingoperatsioon M a r i e n h a u s e n i ja P õ t a l o v o suunades. Siin võtab polk L o g i n o, K o s l o v o, T e r g e v o külade all lahingutest osa 11.—15. augustini.

Umbes 20. augustil viiakse polk L a u r a raiooni, kus ta asub kuni novembrikuu kespaigani. Siit läheb ta R ä p i n a ümbruskonda, kus asub Peipsi ranniku kaitsele.

Siin on tal veel V õ õ b s u alevi all viimased kokkupõrked üle järve tunginud vaenlasega.

Samuti võttis polk ette üksikuid retkeid üle järve. Üks suurematest nendest oli 19. detsembril (1919), M e h i k o o r m a s t R u d n i t s a, S a h o d j e ja P n e v o küladesse, kust vangide, vaenlase kuulipildujate ja hobustega tagasi põõrati.

Jaauari algul asus rügement Tartu ümbrusse, kus juba võis oma lõpetatud sõjategevuse peale tagasi vaadata.

Mida kindlamalt rahutöö edenes, mida kaugemale minevikku heilusid möödunud sõjapäevad, seda selgemalt ja selgemalt kerkisid mälestusse tähtsamad etapid lahingteedelt . . . Jõulu esimene püha, sajab paksu lund. Polk ratsutab Tallinna kitsail tänavail, „Estonia“ orkester jala ees, Tartu maanteele . . . Algas sõjakäik! Esimene retk Rakke-Kiltsi vahel raudteele, „Auvere öö“, Narva, Munamäe siluett külmsinikas udus, Dütina kaldal.

Need on tähtsamad etapid, mis kerkiavad esile mälestustes, annavad jõudu ja tõstavad eneseväärtuse tunnet igas rügemendi kaitsevaelase hinges.

B. 1. Ratsa rügement rahuajal.

6. I. 20 a. sai Ratsa rügement käsu asuda Tartu ümbrusse.

Rahuleping oli alla kirjutatud, sõjariistade rahu 2. I. 20 a. alanud. Rügement liikus eskadronidena määratud kohale ja asus korteritesse E m a j õ e kaldale: 1. eskadron — K a v a s t u m., 2. eskadron —

W õ b s t e külla, 3. eskadron — K a s t r e m., 4. eskadron — M ä k s a m., Kuulip. eskadron — K a a g v e r e m., ja staap — M ä k s a m. Varsti võeti ette uus ümberpaigutus ning rügement asus juba osaliselt Tartu linna. Nimelt paigutati: 1. eskadron — L u u n j a m., 2. eskadron — M ä k s a m., 3. ja 4. eskadron T a r t u, kuulip. esk. K a a g v e r e m., ratsapatari T a m m e m., rügemendi staap T a r t u, L a i t ä n. nr. 34.

Asudes siia, ei võinud rügement küll veel ette näha rahuaegset seisukorda, kuid need korterid osutusidki rügemendile viimasteks sõjaaegseiks ja siin algasid juba korraldused rahuaja vastu.

Iga päev tõi uusi kindlustusi rahutöös, mis tegi meie diplomaatia, ja selgemalt ja selgemalt hakkas paistma see rand, kuhu püüti — rahu loodud riigis.

Rügement võis vaadata uhkusega oma sõjateede peale tagasi. Alatine liikumine ja lahingväljadel viibimine, mis oli peaaegu vahetpidamata kestnud kuni selle ajani, ei võimaldanud sisemist elu nii korras hoida, et puhkus, mis nüüd saavutati, oleks olnud üleliigne. Algas korraldustöö.

Nüüd sai ka rügement mahti mõtelda oma sünnipäeva peale, mis Ülemjuhataja poofit 11. XI. peale kindlaks määratud. 29. II. pühitses rügement tagantjärele esimest korda oma aastapäeva. Oli korraldatud paraad raekoja ees ja koosviibimine restoraan „Automaadis“.

Esimest korda nägid sel päeval Tartu Raekojaplatsi ümbritsevad vanad müürid Eesti ratsa rügemendi terves koosseisus. Vist unustanud oli ka Toomemägi juba Lembituaegsed Eesti ratsanikud! Ja nagu muinasjutu kohin kõlas Taaramäelt võimsa rügemendi marssihelidele vastu, kui rügement oma ülemat tervitas. Kes suutis silmapilgu suurusest aru saada, nende hinge valdas sügav tunne. „Meie elame kui muinasjutu ilmas. Eks ole meie vapper sõjavägi kui maa alt välja nõiutud. Misugune samm võimetusest võimule ja lugupidamisele“, — kirjutab „Postimees“. Meeskonna esitajad, kes ühisest lõunasöögist osa võtsid, avaldasid lugupidamist oma juhile, teda kätel läbi linna kandes. Rügemendi ülemat uputati lilli.

2. Ratsa rügement jõudis Tartu ümbrusse Vabariigi teise aastapäeva eel ja asus V a s u l a—V o l d i—K o b r a t u ümbrusse. Ülemjuhatus algas kohe vägede kokkutõmbamist ja rahuseisukorda üleviimist. 2. rügement likvideeriti. Likvideerimine sündis nii, et kogu rivikoosseis 1. Ratsa

2. Ratsa rüü. juhüid kevadel 1920.

I r i d a: 4. eskadroni ülem leitn. Trey, polgu ülema abi al-kapten Bassen-Spiller, polgu ülem al-kapten Uritam, majanduse ülem al-leitn. Tamm, kuulipild. k-do ülem leitn. Antje. *I I r i d a*: 3. esk. ül. al-leitn. Nykanen, adjutant Kurrik, 2. esk. ül-leitn. Tetsmann, 1. esk. ül. lipnik Sibul.

rügementi üle anti. Varustusest anti üle see osa, mis 1. rügemendile vajaliseks osutus. 2. rügemendi eskadronid liideti samanimbriliste 1. rügemendi eskadronidega 5. V. 20 a.

Samal ajal liideti ka 1. rügemendiga Soomusrongide ja Tallinna üksikeskadronid, jaotades neid ära eskadronide vahel.

1. rügemendi koosseis oli jaanuaris 1920. aastal (enne liitumist 2. r. rügemendiga): ohvitser 24, ohv. aset. 5, sõdurisi 814, hobuseid 607.

Ühes koondamisega algas ka demobilisatsioon, nii et mai lõpul 1. rügemendi koosseisus oli nimekirjade järele: ohvitser 33, ohv. aset. 2, sõdurisi 477, hobuseid 580.

10. XII. 1920 a. tõmmati rügement kokku kaheeskadroniliseks. Pärast, meie sõjaväe uutel ümberkorraldamistel, muudeti mitmeti allüksuse koosseise ja nende arvu.

Sõja läbiteinud meeskond oli väga mitmesugune. Oli sõdureid, kes 14 a. vanad, oli ka 43 aastaseid. Arusaadav, et ühtlusest, nii ütelda reglamenteeritud siseelust ei võinud juttugi olla. Oli ühine ainult kõigile sõjaline kool, taktikaline külg, mis võitlusväljadel omatud. Siseelus katuti nende poolt, kel endine Vene teenis-

tus veel meeles, seda meeletuletada ja aimata, kuid eestlase omapärane loomus ja hing, samuti ka endised Vene otstarbetud reeglid olid põhjuseks, miks see läbi ei löönud. Katsed maksma panna sisekorda Vene määrustiku järele leidsid ikka vastuseisu. Uut omapärast ei olnud ju ka võimalik üleöö luua ja nii jäi sisekorras maksma võitlusväljadele omane miljö, mis kestis kuni sõjaaegsete meeste demobiliseerimiseni ja rügemendi isiklise koosseisu uuendamiseni juba nekrutite kutsete läbi.

See omaloodud kord oli ka otstarbekohasem, sest rügemendil tuli kanda veel pikka aega piirivalve teenistust Peipsi rannal. Samuti kulus kogu jõud ka demobilisatsiooniga ühenduses oleva rügemendi kokkutõmbamise ja sellega ühenduses olevate korralduste peale.

Rügement kandis piirivalve teenistust juba alates maikuu algusest 1920. a. Alguses kuni sügiseni Me h i k o o r m a—R ä p i n a rajoonis ja siis kuni 1921 a. jaanuarini K o d a v e r e—M u s t v e e—L o h u s o o rajoonis.

See teenistus osutus rügemendile õige raskena. Olles laialipillatud üksikuteks kordoniteks, mille vahel võimatult halvad

Ratsa rügemendi üleajateenijate kogu juhatus 1927. a.

Istuvad (vasakult paremale): abiesimees veltveebel H. Lillakas, esimees veltveebel A. Anderson. Seisavad (vasakult paremale): laekahoidja abi 2. j. kirjut. F. Tedre, sekretäär 1. j. kirjut. L. Hansson, laekahoidja 2. j. kirjut. H. Kutsar.

ühendusteel, oli see peaaegu aastane piirivalveteenistus tubliks katseks rügemendi võimetele sisemise teenistuse ja organisatsiooni mõttes. Ainult sõjas õpinud ja õpetatud mehed võisid seda välja kanda ja piirilt priskete hobustega ja distsiplineeritud välimusega tagasi tulla. Siit paistis selgesti juhtkonna väärtus.

1920 a. septembril sai rügement esimesed nekrutid, arvult 185 meest. Liig palju oli tegemist piirivalveteenistusega. Piirivalvest tagasi tulles asus rügement Lembitu kašarmutesse, missugused ka tema lõpulikuks korteriteks jäid.

17. IV. 21 a. sai rügement teise kutse nekrute arvult 66 meest 2. jalaväe rügemendi kaudu. See kutse sai juba kavalikindla väljaõppe. Kõik rügemendi nekrutid koondati ühisesse ruumi 2. eskadroni juure. Õpekursus kestis 17. IV. — 12. VIII. 1921. a. Õppused olid puhtratsaväelised. Selle nekrutite kutse väljaõppe osutus senistest parimaks ratsaväe väljaõppeks rügemendis ratsaasjanduses, sest pärastised kutsed olid muutuvate nõuete kohaselt sunnitud suure osa oma õppetööst jalaväe lahingpidamise viiside õppimise peale ära kulutama. Õppetöö selle kutsega oli ka esimeseks teerajajaks sel alal ja seal saavutatud tagajärjed kui ka õppemeetodid on jäänud mõõduandvateks kogu noorte

õppetööle ratsateenistuse alal käesoleva ajani.

16. XI. 1921 a. vormeeriti õppekomando, et allohvitseride puudusest üle saada. Ülemaks määrati noorem-leitnant Sibul ja temale abiks lipn. Hindper. Kursusele määrati 23 meest esimesest nekrutite kutsesest. Õppeprogramm nägi ette järgmised ained: Ratsasõit, raiumine, piigitegevus, sisemäärustik, garnisonimäärustik, topograafia, välimäärustik ja jalarivi. Kursus kestis 31. I. 1922-ni. Samuti kui esimene nekrutite kursus, andis ka esimene õppekomando kursus omal alal sihid ja meetodid, millest kinni peeti kuni asus allohvitseride ettevalmistamise juhtimisele Kindralstaap.

Eriti suuri raskusi sünnitas rügemendile majandusline külg, mille korraldamine rahuaja nõuetele vastavalt nõudis palju jõupingutusi. Nii elukorterid, kui ka tallid ei vastanud minimaalsetele nõuetele, samuti olid nende ümbrus ja õppeplatsid sõjaegses korras. Varustusline külg tuli luua. Majanduse ülem (rüg. ülema abi) kapten B a s s e n - S p i l l e r jõudis siiski oma isiklises tööl ja hoolet raskustest sedavõrt üle, kuivõrt ikka edenevad ja suurenevad nõuded sel alal kasvasid. Esimene hool ja jõud pöörati siin meeskonna riietusele. Valitsev varustussüsteem, mille juures

Eesti ratsaväelaste k-do staap, Tallinnas, Sõrensi tänaval, septembrikuut 1917. a.

anti niipalju kui riietus kulus, s. o. sõja aegne süsteem, tekitas hiiglaraskusi. Riided ja jalanõud ei olnud passivad ja loomulikult sellega ka mitte meeldivad nende kandjatele. Et ebameeldivaist ülikondest lahti saada, selleks leiti abinõu — „nad katkenesid“ kiirelt. Ratsaväe teenistuse iseloom nõudis aga igapäevast väliteenistust; ka siin tuli leida abinõusid. Kuid neid võis leida ainult varustamise süsteemi muutmises. Asutati oma rätsepa- ja kingsepa töökojad, tehti ümber ja lõpuks jõuti jalanõud tooresmaterjalina välja nõuda. Varustusasutustel omakorda ei olnud ratsaväe alast ja tema nõuetest õiget ettekujutust. Tuli ette mittevastavate artiklitega varustamist. Nii näiteks, anti rügemendile poolsaapaid samal ajal, kui jalaväe osad säärsaapaid said.

Pika ja raske töö järele saadi lõpuks niikaugele, et sellest küljest asi niivõrt paranes, et võis õppetöösse rakendada kogu jõudu. Kuid siin tekkisid uued raskused. Korteriolud olid viletsad, õppeplatsid puudusid täielikult. Suurematest tööddest oleks siin nimetada end. saksa näituseplatsi varemete koristamine ja platsi nivilleerimine maneeshiplatsiks, ühe eskadroni jaoks talli ehitamine ja kahe galeriiga lasketiiri ehitamine tasasel maal 200 m laskeulatusega. Kõik need tööd tehti omal jõul ja algatusel.

15. IX. 21 a. lahkus rügemendi ülem kolonel Johnson ajutiselt Tallinna, astu-

des kindralstaabi kursustele. Ehkki see lahkumine oli ajutine, kuid tema pärastised sõjalishariduse täiendamised Prantsusmaal hoidsid teda pea kogu aeg rügemendi otsekohesest juhtimisest eemal ja tegelik juhtimine jäi kapten Bassen-Spiller'i kätte kuni praeguse ajani.

4. V. 1924 a. nimetati kolonel Johnson Kindralstaabi ülema abiks. Tema isikus kaotas rügement oma rajaja, sõjaaegse juhi ja vaimlise isa. Ohvitseride kogu palus teda oma rügemendi mundrit mitte maha panna. Samuti paluti teda jääda ohvitseride kogu auesimeheks. Oli lahkumise koosviibimine kogu rügemendiga Tallinna tän. spordiplatsil, kus kõikide allüksuste poolt edasi anti mälestusi oma lahkuvale juhile. Istuti koos ja lauldi laule, mis kord kõlasid rügemendi ridades Narva, Marienburgi, Düüna kallaste lahingväljadel meie Vabadussõja ajal.

Ei välk, ei kõue mürin,
ei surm, ei sõja kärin
me' ratsamehe rammu raugenda,
kui võitlema neid kutsub isamaa,

olid need sõnad, millega kolonel Johnson jumalaga jättis oma rügemendiga.

Vajades väljaõppeks suuremat õppeplatsi ja maastikku, mida Tartu ümbrus ei anna, käis rügement suvekuudel väljaspool oma alalisi asukohti. Kuid et korteriolud maal ei võimaldanud rügemendi koos asumist, siis asuti eskadronide kaupa

Ratsapatarei Marienhauseni all 1919. a.

1) Patarei ülem kap'ten Roose. 2) Patarei ülema abi lipnik Lipping.

laiali. Nii asuti Avanduse, Kuremäe, Hellenurme, Kambja mõisates. Arusaadavalt takistas see nii rügemendi ühist väljaõpet, kui ka selle ühtlast juhtimist.

Petseri laskeplatsi tekkimisel haaras rügement sellest kohe kinni ja asus 1923 aastal 4. IX.—18. IX. V ed e r n i k a — H e l b i raiooni.

Sellest ajast algades võib märkida rügemendis uue ajajärgu algust omas väljaõppes. Siit peale algab ühtlane kõigis eskadronides lahingväljaõpe nii ratsa kui jala. Selajal ka selgub, et ratsarivi, mille järele tänini käidi (end. Vene), ei vasta enam ajanõuetele ja uutele lahingupidamise viisidele. Hakkab hoogne töö uute rivikordade otsimises, mille lähtekohaks t u l e l a h i n g . Mitmeid proove ja katseid sel alal läbi tehes, kujunes lõpuks ühine vaade, mis käesoleval ajal ajutise eeskirjana juba maksev.

Möödunud aastal algas rügement Petseri laskeplatsil omale kasarmute ja tallide ehitust, omandades selleks platsi. Nende valmissaamisega asub rügement suvekuudeks sinna ja seniks lahendub lõpulikult väljaõppe küsimus, omades kindlad võimalused selleks.

Kogu senises rahuaja töös on rügement välja õpetanud 12 kutsset noori, 8 lendu allohvitseri, võtnud osa 5 suuremast manöövrast ja viibinud 326 päeva väliõp-

pustel laagris. Loonud omale ajakohase sisseseade, korraldanud õppeplatsid talviseks tööks. Rügement korraldab omale ise kogu riietuse õmblemist isikliste mõõtude järele. Rügemendi töökojad võimaldavad laiaulatuslist tegevust. Rügemendil on oma trükikoda, käsukirjade, plankettide ja õppevahendite trükkimiseks.

1924 a. kevadel algas rügemendi ülema k. t. major B a s s e n - S p i l l e r oma mõtte teostamist, püstitada rügemendis langenutele mälestussammas.

Ehitus oli kavatsatud läbi viia omal jõul. Kavandi valmistas kapten K r a m m ning peale eeltööde algas 4. juunil ehitamine.

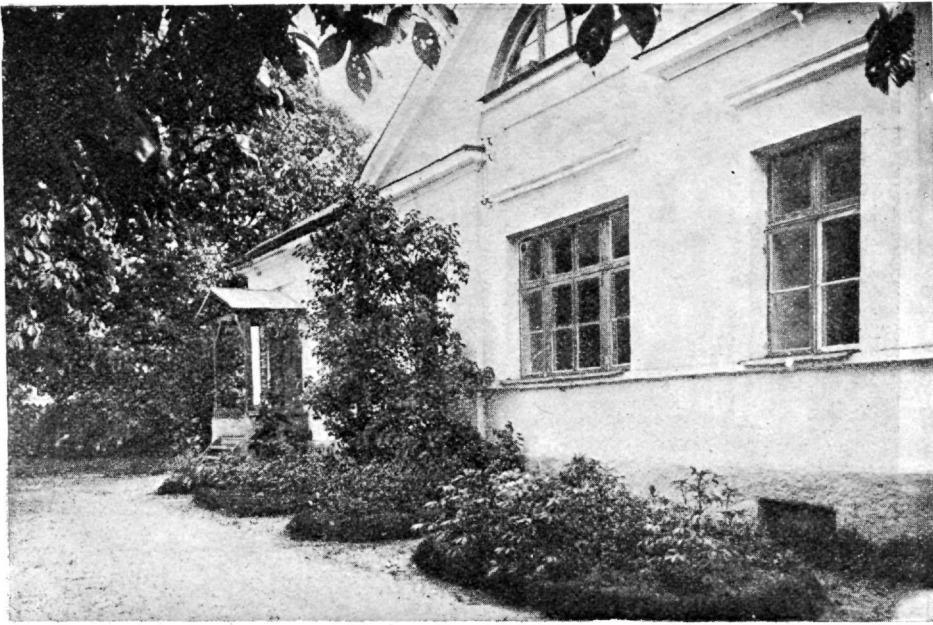
Töö edenes jõudsalt rügemendi ülema k. t. isiklisel juhatusel ja 6. juulil oli avamine.

Avamispidustusest võttis osa palju esitajaid. Pärge pandi arvult 18.

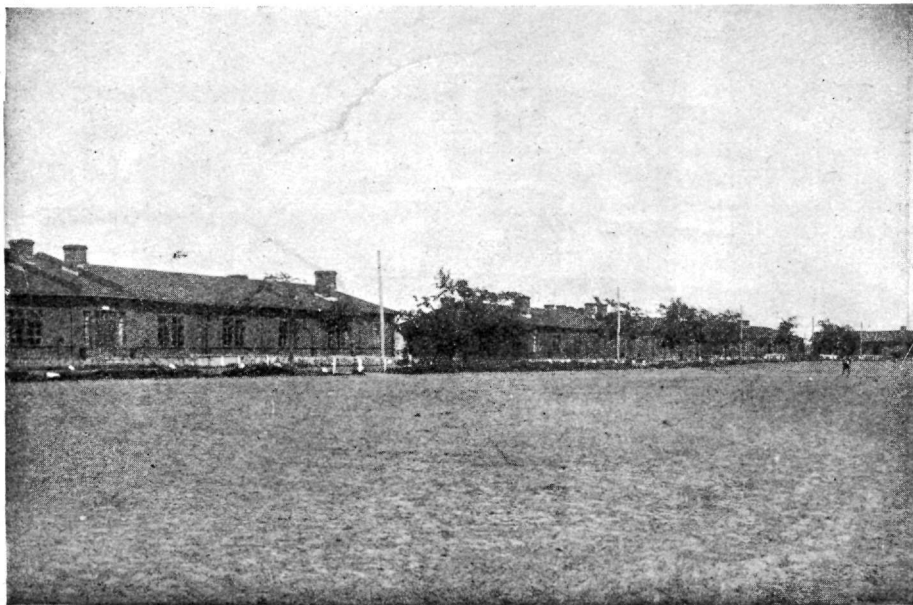
12. aprillil 1926 a. avati malmist valatud langenute nimetahvlid samal sambal.

Mälestussammas asub Lembitu kasarmute platsil rügemendi korterite liini keskel. Ta on ligi 6 m kõrge. Aluse külge on müüritud 2 Golt-süsteemi klp., mis vaenlaselt lahingus võetud. Avamisel mängiti ka esimest korda selleks kapelmeister M ü l l e r ' i komponeeritud leinatükki langenute mälestuseks.

See mälestussammas on saanud rügemendi tähtsamate silmapilkude keskkoo-

R. rüg. ohvitseride kasiino hoone.

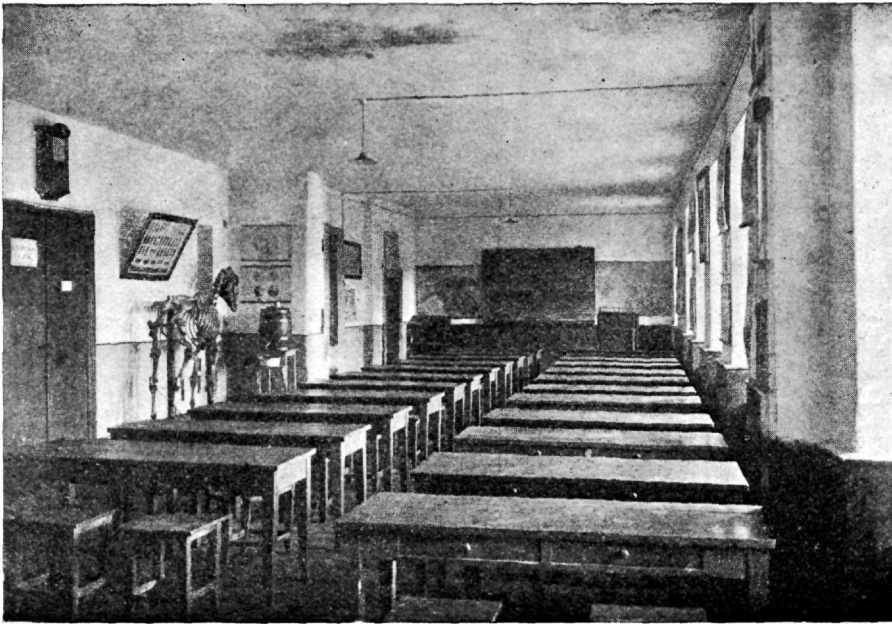

Rügemendi kasarmud Lembitu platsil.

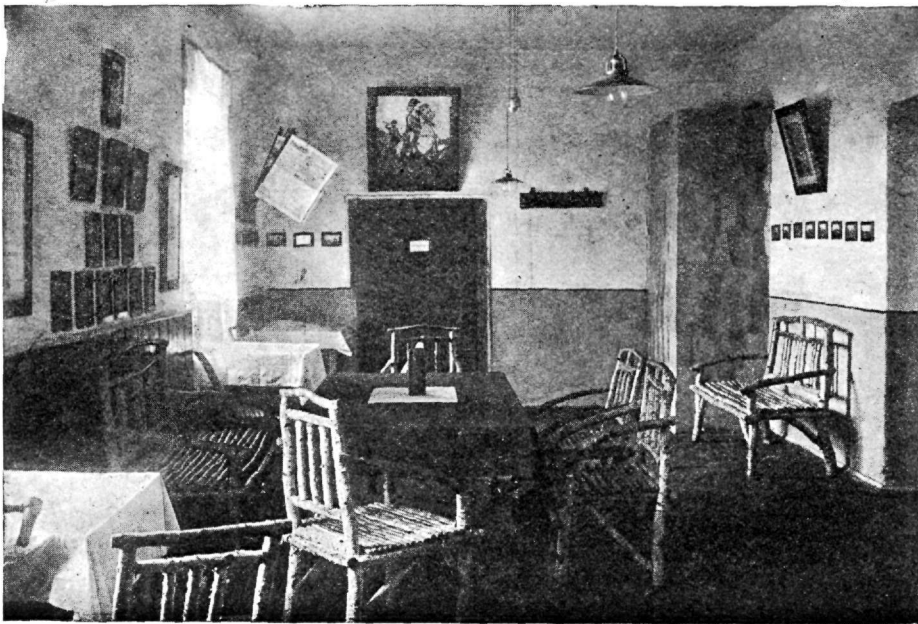
haks. Ta on kui kilomeetripõst, mis märgib ära ajajärke rügemendi elus. Siia kogutakse pidupäevadel, siin jagatakse auhindu, siit algab teekond suviste õppustele, siin lõpeb ka tagasiõudmise tee. Rügemendi noored annavad siin vandetõotuse. Noil päevil asub tema kõrvale rügemendi lahinglipp, mille rebenend pehmest siidist voolab möödunud lahingvälja-

de vaimustav leek. Mälestussammas omas liikumata rahus tuletab meele seda verepitsseriga kinnitatud ustavust ja truudust, mis oli nendel, kelle nimed läigivad ta tuhmund raudplaatidel, kui mineviku hõbedased haavad!

Rügemendi ohvitseride kogu on kogu oma olemasolu kestel pühendanud terve jõu teenistusele ja rügemendile. Isiklikke

Klassituba õpeeskadronis.

Lugemisetuba õpeeskadronis.

huvisid ei ole nii kogutegevuses kui ka üksikute liigete juures avaldada tohtinud. Ohvitseride Kogu sihtlause on ikka olnud: „Kõik rügemendile ja teenistusele!“ —

Võttes vastu noori ohvitseri, on nende kasvatusel selle põhimõtte sihis kõige suuremat rõhku pandud. Pea alalise esimehe major R e i t e 'l i juhtimisel on Ohvitseride Kogu suutnud hoiduda sellel teel,

mis teenistuslisest vaimust läbi imbunult siiski võimaldab jääda sõbralikuks pereks.

Oma väeliigi vastu armastuse alles-hoidmiseks ja ratsaasjanduse edendamiseks asutas Ohvitseride Kogu ratsaspordi ringi 1921 aastal. Asjale hoogsama edu mõttes, töötati ka suuremaulatusline ratsaspordi põhikiri välja, mis hiljem Hobuseasjanduse armastajate ja arendamise ühingu nime all

omale väljenduse leidis. Kuid et sarnane ettevõtte suurt kapitali nõuab, ei osutunud see algatus nii elujõuliseks, kui oli mõeldud asutajate poolt. Rügemendi ohvitserkond jäi asjale enam-vähem võõraks ja jätkas iga-aastalisi omavahelisi võistlusi, õhutades ka sõdurkonnas ratsasporti võistluste korraldamisega. On korraldatud kaks üleriiklist võistlust Tallinnas. Viimasel ajal on võistlustest osavõtt kõigile ohvitseridele sunduslik.

Ohvitserkond on soetanud 600-kõiteline sõjateaduslise raamatukogu, kasutades selleks võistlustest saadud summasid.

Kuni 1923 aastani puudus rügemendi ohvitserkonnal oma kodu. Et sarnase koondukohata võimata oli vajalist tegevust edukalt täita, asuti suurte kulude peale vaatamata selle asutamisele. Ohvrimeelselt jõuti asjast üle ja nüüd on rügemendi ohvitserkonnal lähedate ruumidega oma kodu, omapärase sisseseadega.

Rügemendi ohvitserkonnal on kujunenud oma kindel tutvus- ja sõprusringkond. Nende hulgas on oma, Läti ja Poola väeosi, kelledega vastastikku tegevliigete õigused.

Rügemendi ohvitseride kogu loeb oma auliigeteks kindral Laidoner'i ja kindral Põderit ning kolonel Jonsoni. Kindral Reek on 2. eskadroni shefiks juba 1918. a. algusest.

Rügemendi ohvitserkonnal on Sakala jalaväe rügemendi, Poola 16. Ulaanide rügemendi ja Läti ratsarügemendi annetatud märgid.

Samuti on oma rinnamärk, mis jäädvustab mälestust teenistusest rügemendis ja on ühendavaks lüliks tegevteenistust kandvate ja reserv-ratsaväelaste vahel.

Rügemendi üleajateenijate kogu asutamise mõte tekkis juba 1922 a., kuid mitmesuguste raskuste tõttu leidis oma teostamist alles 22. X. 1924 a. põhikirja kinnitamisega rügemendi ülema poolt. Oma kodu avas üleajateenijaskond 1926 a. sügisel nägusates ruumides. Üleajateenijate kogul on 537-kõiteline raamatukogu, einaud, biljard, raadio, 380.000 mk. põhikapitali ja omapärane sissesade. Kogu tegevussihiks on oma liikmeid ühiseks pe-reks liita, üld- ja sõjaväelise hariduse eden-

damine. Oma alalise esimehe veltveebel Anderson'i energilisel juhatusel on kogu selles suunas palju ära teinud. On korraldatud eestikeele kursusi, ratsa- ja ratsasuusa spordivõistlusi ning sõjalise süuga loenguid. On külas käidud Läti ratsarügemendi üleajateenijail. Üleajateenijaskonna korraldusel peetakse ka iga aasta rügemendi aastapäeva-pidu kogu rügemendi osavõtmisega.

* *
*

10 aastat on möödunud. Ei ole pikk aeg. Kuid ka aastate arvult lühike aeg võib ajaloo seisukohalt teinekord asetada pikki aastate ridu. Selles vähestes aastate arvus on aga veel väiksem arv, vähem kui 1½ aastat, see on sõjaaeg, mil viibiti lahingväljal. Poolteist aastat lahingväljal! On see lühike aeg? Ei, see on pikk, pikk lrida päevi, mil iga samm oli uus, mil iga samm seadis ette küsimusi, mis tuli lahendada neid tundma õppides, nagu õpib laps, nagu õpib sõdur, kel relv käes oma isamaa kaitseks, otsustades surra oma eksistentses, otsustades võita oma õiges võttes! Ei ole õige, et olid õppinud sõdurid, ei ole õige, et kandsid relvu harjunud käed. Seda õpiti lahingväljal, võitluses Vabadussõjas organiseeruti, vaenlase kuuliraha all harjuti kandma relva. Paljud põlved lahutasid meid neist esipealikute, kelle haudu ei leia ehtimiseks. Kuid Võru alt Jakobstadi... Kas ei rääkinud siin muistsete malevate vaim nüüdsele ratsaväepealikule muistseist retkeist samuil teedel? Mis on ligemalt sugulased, kas Lembitu lahingud või Venes nähtud sõjapidamisviis nende poolteise aasta lahingpäevadega?!

Need möödunud kümme aastat ei ole lühike aeg. Nad sisaldavad aastasadasid kestnud külvi vilja.

Kümme aastat on möödunud sellest, kui lõi haljendama esipealikute mõök. See 10 aastat ei ole lühike aeg! Ta on suur aeg! Ärgu kustugu need kümme aastat ilalgi! Olgu iga järgnev kümme nende vääriline!

Toimetuse järeilmärkus: Käesolev kirjutus on avaldatud juubeli artiklina sisuliselt muutmata.

1. Ratsa rügemendi Vabadusristi Kavalerid.

I liik III järk.

Kolonel Johnson, Gustav.
Dr. med. Saaberg, Ernst.

II liik II järk.

Kolonel Johnson, Gustav.

II liik III järk.

Major: Reitel, Konstantin.
Kaptenid: Lemann, Boris; Maiste, Aleksander; Bergmann, Martin.

Al. kapten Holberg, Johann.

Leitnandid: Ant, Evald; Nieminen, Arthur; Allikas, Jaan; Paulsen, Karl; Krasstin, Walfried; Jänes, Felix; Kurg, Friedrich.
Noor. leitnandid: Onny, Heino; Ludvig, Rudolf.

Lipnikud: Balin, Aleksander; Kuusik, Edgar.

Ohv. asetäitjad: Tamberg, Viljam; Gengelbach, Valter.

Veltveebid: Lillakas, Hans; Hirjel, Jaan; Jernefeldt, Iriio; Jürgen, Martin; Juurikas, Martin; Hüene, Hans; Koik, Hans.

Van. allohviserid: Andrejev, Konstantin; Martinson, Andrei; Pukspuu, Johannes; Koik, Jaak; Orav, August; Must, Johannes; Ustermann, Aleksander; Otsa, Daniel; Jü-

ris, Johann; Wahkal, Karl; Waldmann, Arnold.

Noor. allohviserid: Toover, Mihkel; Hansson, Jaan; Warik, Karl; Larven, Johannes; Puidak, Heinrich; Ilves, Friedrich; Viidemann, Jakob; Seeren, Johannes; Tõnson, Hans; Müller, Aleksander; Jürvetson, Voldemar; Rost, Aleksander.

Kapralid: Takkal, Jüri; Petermann, Kristian; Matson, Jaan; Jõgi, Aleksander; Emar, August; Kletenberg, Aleksander; Priske, Jüri.

Reamehed: Tedre, Hermann; Vahmann, Johannes; Orgu, Martin; Nigol, Aleksander; Poolak, Jüri; Valu, Villem; Potter, Aleksander; Telska, Voldemar; Jaanson, Philip; Brandmann, Anton; Ehrmann, Voldemar; Kütt, August; Lind, Jaan; Telling, Eduard; Vaindorf, Villem; Välja, Madis; Türk, August; Laasner, Eduard; Kärkman, Eduard; Puhtsit, Viktor; Raav, Aleksander; Sepp, Jüri; Pillau, Karl; Hindrei, August; Bachmann, Johannes; Püss, Anton; Varik, Peeter; Niimeister, Peeter; Räägel, Anton; Milistver, Johannes; Tõllasepp, Jaan; Lemann, Villem; Angelmann, Andres; Klement, Daniel; Mägi, Johann; Leoke, Konstantin; Nõmmik, Martin; Lekstein, Mihkel; Vares, Anna (Ronk, Peeter).

1. Ratsa rügemendi ohvitserid ja sõdurid, kellele vahvuse eest määratud autasumaa.

Major Reitel, Konstantin.

Kaptenid: Lemann, Boris; Aia, Johannes; Maiste, Aleksander; Kramm, Ernst; Bergmann, Martin; Teppich, Johannes.

Al. kaptenid: Holberg, Johann; Erik, Johann; Tammann, Aksel.

Leitnandid: Hindper, Raimond; Stramm, Johannes; Riisikamf, Karl; Allikas, Jaan; Kukuksmann, Eduard; Märk, Johannes.

Al. leitn. Ludvig, Rudolf.

Ohv. asetäitjad: Tamberg, Viljam; Gengelbach, Valter.

Veltveebid: Lillakas, Hans; Root, Nikolai; Üprus, Eduard; Kärblane, Johann.

Van. allohviserid: Veinberg, Martin; Vahi, Kristjan; Kapten, Peeter; Koik, Jaak; Sõber, Jaan; Orav, August; Jürgenson, Aleksander; Mägi, Johan; Kaasman, Peeter; Säks, Aleksander; Mikhelson, Rene; Jüri, Johan; Pflug, Gottfried; Lapp, Aleksander; Valdmann, Arnold; Varik, Martin; Lahmann, Johannes; Larven, Johannes.

Noor. allohviserid: Särg, Tõnis; Annus, Aleksander; Müller, Aleksander; Voites, Karl; Muttik, August; Harjakas, Mihkel;

Nurk, Mart; Irt, Karl; Laas, Johannes; Kaasman, Villem; Rehepõld, August; Luuka, Ernst; Pitberg, Aleksander; Allmann, Karl; Ilves, Friedrich; Bach, Johannes; Mäns, August; Maiste, Johannes; Tedre, Hermann; Vares, Hans.

Kapralid: Toover, Johannes; Reikop, Julius; Neido, Johannes; Jürisson, Jaan; Kreitsmann, Rudolf; Krull, Eduard; Laur, August; Soosaar, Mihkel; Toom, Karl; Lettmann, Jaan.

Reamehed: Brandt, Bernhard; Kirschmann, Johannes; Korotkov, Paul; Sepp, Eduard; Taevas, Johannes; Kolpakov, Vassil; Kirschmann, Alfred; Hindreus, Johannes; Einmann, Aleksander; Nurnberg, Hans; Punver, Eduard; Ellamik, Aleksander; Siim, Villem; Kuus, Karl; Kull, Karl; Päiel, Jaan; Pokker, Jaan; Anilane, Jaan; Keiker, August; Espar, Martin; Vellmann, Georg; Saar, Eduard; Kuusmann, Julius; Hoop, Ferdinand; Leiter, Jaan; Müldorf, August; Rimmel, Eduard; Purga, Johannes; Lepmann, Oskar; Metsamärt, August; Mäll, Ernst; Vakmann, Aleksander; Värno, August; Brandmann, Anton.

1. Ratsa rügemendi ohvitserid ja sõdurid, kes autasuks saanud priikooli.

Al. kapten: Holberg, Johan.

Leitnandid: Jänes, Felix; Kurg, Friedrich.

Noor. leitnandid: Onny, Heino; Petsch, Johannes.

Lipnikud: Busch, Harald; Harten, Boris; Villers, Aleksander; Lehtmet, Elmar; Saaberg, Erich; Semiskar, Ernst; Lasn, Eugen.

Arst: Neumann, Eduard.

Ohv. aset.: Gengelbach, Valter.

Van. allohv.: Reier, Hans.

Noor. allohviserid: Harjakas, Mihkel;

Grüner, Rudolf; Stein, Herbert; Bach, Johannes; Varik, Karl.

Kapralid: Lott, Elmar; Larsen, Herbert; Oissaar, Karl.

Reamehed: Jürmann, Verner; Hertel, Leonhard; Hertel, Villem; Jõgevaer, Viktor; Lekstein, Mihkel; Mertson, Evald; Martson, Valter; Suits, Aleksander; Tamm, Leo; Uik, Albert; Varrik, Peeter; Leisner, Gustav; Mikkelsaar, Karl; Siirmann, Richard; Jüri, Jaan; Sprenk, Arthur; Beniko, Paul; Belfeldt, Richard; Schuuban, Alfred.

Jalastatud ratsaväe tegevusest kallaletungil.

Koteleva kõrgustiku vallutamine juhtimise- ja side manöövritel (sept. 1927).

A. Traksmann.

„Ratsavägi jalastatult tegutseb „Jalaväe eeskirja” alusel” (Sõjainistri käsukiri nr. 481, 1927. a.).

Selle lühikese reeglina on ametlikult kindlaks määratud meie ratsaväe tegevusviis siis, kui ta on sunnitud maha tulema hobuse seljast.

Välisriikide eeskirjad kõnelevad suure tagasihoidlikkusega ratsaväe ratsalahinguist.

Saksa F. u. G. § 81:

Ratsavõitlus terarelvaga on võimalik ainult erijuhtumistel vähemais üksustes.“

Nii lääneriikides.

Idas, kus olukord kõneall oleva küsimuse suhtes on teistsugune, muutuvad vaated a v a r a m a k s. Kuid isegi Nõukogude Vene oma ratsaväe masside kasutamisevõimalustest kõneleb suure reservatsiooniga.

Vr. Pol. Us § 6 v.: „Ratsaväe tähtsus on suur, kui tuleb tegutseda

Ratsa rügemendi vabadussõjas langenute mälestussammas, mis püstitatud rügemendi kulul oma asukoha rajooni ja mille juure koondatakse rügement pidulikumatel sündmustel.

„Tulirelvade mõju teeb võimatuks ratsalahingud suurtes koondustes.“

Vähemas ulatuses ratsaosad võivad vaenlasele ka ratsa kallale tungida soodsail juhtumistel, näiteks tegutsedes põgeneva jalaväe vastu, või ootamatult kokku põrgates vastase ratsaväega.

Prantsuse Gr. Un. § 22:

„Ratsaväe normaalseks tegevusviisiks on jalavõitlus tulega — nii luure- ja kattelahinguis, kui tegutsedes koos teiste väeliikidega.

õrendatud väerindeil. Ratsaväe peamiseks ülesandeks on luuretegevus.

Ratsaväe tegevusvõimalused iseseisvalt vähenevad sedamööda, kuidas väerind täitub inimmassidega ja tehniliste abinõudega, kuid on siiski võimalikud ka positsioonsõjas.

Praegusaja relvastus võimaldab ratsaväele iseseisvate ülesannete täitmist, pidades kombineeritud (jalaraatsa) lahingut.“

Nagu eeltoodust näha, ratsaväe eriala õieti on tegevus väljaspool la-

hinguvälja — luurel, tegevuse kaitsmisel rindelt ja tiivadelt, jälitamisel jne. Ainult neis tegevusis ratsamees võib julgesti ja uhkelt jääda oma ratsu selga, põlgavalt vilistades kõige selle peale, mis kusagil põrmus sünnib tema jalge all! Kuid, jõudes lahinguväljale, tehniliste abinõude ja tulejõu kasvades, ratsameeski surutakse maa külge. Ta jalastub, jätab maha hobuse ja relvad, mis määratud ratsavõitlusteks, ning algab võitlust **jalaväelasena**. Seega jalastumise hetk omab suure tähtsuse ratsaväe lahingutegevuses. Ratsaväe juhid peavad selle hetke õigel ajal tabama ja osavasti teostama — ainult siis nad suudavad hoida alal oma kallima vara — hobused.

Millal jalastuda? Vastuse sellele küsimusele peab leidma ratsaväe juht oma õige taktikalise instinktiga. Igal üksikul juhtumisel on mõõduandev antud ülesanne ja olukord. Eeltoodud tsitaadid välisriikide eeskirjadest võimaldavad siiski teha mõningaid üldiseid järeldusi. Tähtsam neist on järgmine:

Pealetungil, välja arvatud erijuhtumised, kallaletungi alguks ratsavägi peab olema juba jalastatud, valmis tegutsema jalaväena, kasutades selleks kõikide tema käsutusse antud relvade tuld.

Näitena, kuidas ratsavägi pealetungil peab ratsategevuselt üle minema jalategevusele, pakub huvitavaid õpiseid juhtimise ja side manöövril rohelise poole tegevus 10. septembril. Järgnev lühikene kokkuvõte olgu selle küsimuse valgustamiseks.

Üldine olukord juhtimise ja side manöövril teisel perioodil on käsitatud „Sõdur“ nr. 39, lhk. 931—937.

Teatavasti rohelisel poolel selles olukorras oli ette nähtud pealetungi tegevus: vaenlase jälitamine, temaga uuesti kontakti loomine, luuretegevus, et selgusele jõuda tema uue vastupanu iseloomu kohta ning lõpuks — otsustav kallaletung vastasele eesmärgiga läbi murda tema uus vastupanupositsioon. Sealjuures tegevuse tulipunktiks kujunes Koteleva kõrgustik Laasarevo mõisa juures, kus pidi teostuma üldjuhataste poolt ettenähtud läbimurre. Maastik tegevuse rajoonis Tailova ja Panikovitshi vahel oli niisugune, mis võimaldas ratsategevust kuni kallaletungi lähtelusele asumiseni. Ööpimeduse kattel ratsarügemendi osad, jaotatud luureeskadronideks ning viimased luurpatrul-

lideks, löid kontakti siniste eelosaodega, millena tegutsesid jalgratturite kompaniid. Kiires tempos udusel homnikukoidikul arenesid luurelahingud patrullide vahel, kusjuures ratsapatrullidel kordagi ei tulnud jalastuda. Siin tundub imelikuna, mis ei taha hästi vastata sõjaväelisele loogikale, järgmine asjaolu: ratsaosad ratsa puutuvad kokku jalaväega ja tõrjuvad viimase tagasi, võttes vange, ilma et ise oleksid kannud mõjuvamaid kaotusi.

Kuid siinjuures tuleb pidada silmas järgmisi puht kohalise tähtsusega asjaolusid:

— ratsaosad tegutsesid enne läbiluuratud maastikul. Seega oli võimalus kasutada neid teid ja radu läbipääsmiseks, mida ei teadnud vastane. Võimalikud positsioonid ja tähtsamad punktid maastikul olid ka läbi luuratud.

Sinisel pool jalgratturite osad, nagu muudki üksused olid ainult märgitud üksikute meestega. Kuna rohelisel poolel olid siiski moodustatud terved patrullid ja piilkonnad, siis vastase „rühma“ vangistamine õieti ei tekitanud raskusi, eriti kui silmas pidada, et üksik mees, mis rühma pidi kujutama, ei suutnud kogu aeg vahetpidamatult pidada valvet ega asuda võitlusvalmis.

Üldiselt luurelahingud — vähemate celosade kokkupõrked — lõppesid Tailova oja kallastel. (V. skeem „Sõdur“ nr. 39, lhk. 933.) Nimetatud oja iseendast on väheste tähtsusega takistus: hea saapaga parajal juhusel temast võib läbi minna kuiva jalaga. Kuid oja on omale Petersi pumasavis sisse söönud 25—30 m sügavuse sängi, mille kallastel ronida ei olegi nii hõlbus. Eriti raskeks muutub siin ratsategevus, sest hobusega liikumine suurelt jaolt on piiratud ainult teedega. Seega maastik nõudis jalastumist Tailova oru ida kaldal, mis asus umbes 1½—2 km vaenlase vastupanupositsiooni eelservast. Muidugi kallaletungi rindel leidis kohti, kus võis varjatult läheneda vaenlasele ka ligemale — ratsa; kuid käesoleval juhtumisel tuleb veel arvestada sellega, et jalastumine sündis erakorralistes tingimustes selles mõttes, et tuli ühele hobusehoidjale anda kuni 8 hobust, mispärast hobused hoidjatega tuli jätta kaugemale.

Jalastatult läheneti vastasele kallaletungi kauguseni ning kallaletungi lähteluse võeti sisse 10. X. kell 1120. Jalastatud ratsaosade asetus Koteleva valluta-

miseks on näidatud juurelisatud skeemil nr. 1. Skeemilt selgub, et Koteleva otseks vallutamiseks oli määratud üks jalaväe rügement, millele oli juure antud üks suurtükiväe divisjon.

Kallaletungi toetas diviisi ja korpuse suurtükivägi, mis võimaldas Koteleva raiooni tarbekorral koondada umbes 30 suurtüki tule mitmesugustest kaliibritest.

Jalaväe rügemendist 2 pataljoni olid asetatud esijärku (I ja II), kuna III varus. Esijärgu pataljonid on asetatud lähtealusele mitte sirgjooneliselt kõrvuti, vaid nurga all, koondades I pataljoni põhja poole Koteleva kõrgustikku ja II pataljoni — kõrgustikust lõuna poole. Varupataljon lõunas — II pataljoni järele. Sidenä I ja II pataljoni vahel — 4. kompanii *Jemeljanovos*.

Niisugune asetus lähtealusel oli tingitud sellest plaanist, kuidas taheti teostada kallaletung, kuna plaan omakorda oli kujunenud neil andmetel, mis oli teada vaenlasest, maastikust ja kuidas tõlgitseti antud ülesanne.

Mõni sõna neist elementidest.

Ülesanne: vallutada Koteleva — jätab täitjale tegevusvabaduse selle kohta, kuidas seda täita (J. E. II § 17). Täitjal olid teada abinõud, millega tuli teutseda, nii relvades, inimjõus kui muus materiaalseis vahendeis.

Maastik. Koteleva kõrgustik kujutab endast laialist lagedat platood, mis on domineeriv *Merina Gora - Peterseri - Panikovitshi* vahel. Keskmisest tasapinnast sellel maa-alal Koteleva kõrgustik tõuseb kõrgemale umbes 30 m (v. skeem nr. 1). Ta omab seega tähtsuse kõige pealt kui hea V. P., nii pealetungijale kui kaitsjale; kuid ühtlasi ta ise on ka hästi vaadeldav. Koteleva vallutamisel idast tekivad raskused, sest see läng on lage 1—1½ km ulatusel. Seega ainus võimalus kõrgustikku vallutada on **teda haarata põhjast ja lõunast**, kattes kõrgustiku rindelt ühtlasi tugeva suurtükiväe ja jalaväe tulega. Maastik soodustab niisuguse haaramise läbiviimist: lõunas vaenlasele lähenemiseks on suur Tiklase mets ning sealt loode sihis *Dulovo - Goldikovo - Marinovo* külad vähemate metsatukkadega. Põhjas võimaldab lähenemist suur *Tsherepovo* mets *Laasarevo* mõisa ees. Parimate lähistena (J. E. II § 211) siin vastase vastupanupositsiooni eelserva sissemurdmiseks on sügavad orud (sk. a—b), kinni kasvanud tiheda võsaga.

Neisse orgudesse vaenlane võib koondada oma tuld ainult väga kitsalt maa-alalt, mis on hõlbust neutraliseerida. Niisuguseid lähiseid jalaväe liikumiseks kallaletungil tuleb alati otsida.

Koteleva kõrgustikul omas erilise tähtsuse veel selle kõrgustiku põhjapoolne tipp *Vinski* küla juures (sk. d). See tipp valitses üle terve ümbruse põhja, lääne ja edela suunas, võimaldades ideaalset vaatlust vastase positsiooni sügavusse.

Vaenlane. Üldjuhatuselt saadud andmetel vastase vastupanupositsiooni eelserv oli asetatud nagu skeemil nr. 1 näidatud. Ühtlasi olid teada vastase umbkaudsed jõud inimjõus, relvades ja tehnilistes abinõudes. Umbkaudselt roheline pool osutus ülekaalus 2—3-kordselt. Eelserva järele otsustades vastane oli Koteleva kõrgustiku sügavalt oma alla võtnud, millega oli saavutatud sügav, pidev vaatlus positsiooni sügavuses. Hiljem selgus, et tegelikult oli siiski talitatud teisiti, mis hõlbustas roheliste kallaletungi läbiviimist, kuid ei mõjutanud esialgset kallaletungi plaani.

Otsus: Eeltoodud olukord dikteeris järgmise otsuse: vallutada kõrgustik, seda haarates põhjast ja lõunast, viies peahoobi lõunast — kahe pataljoniga.

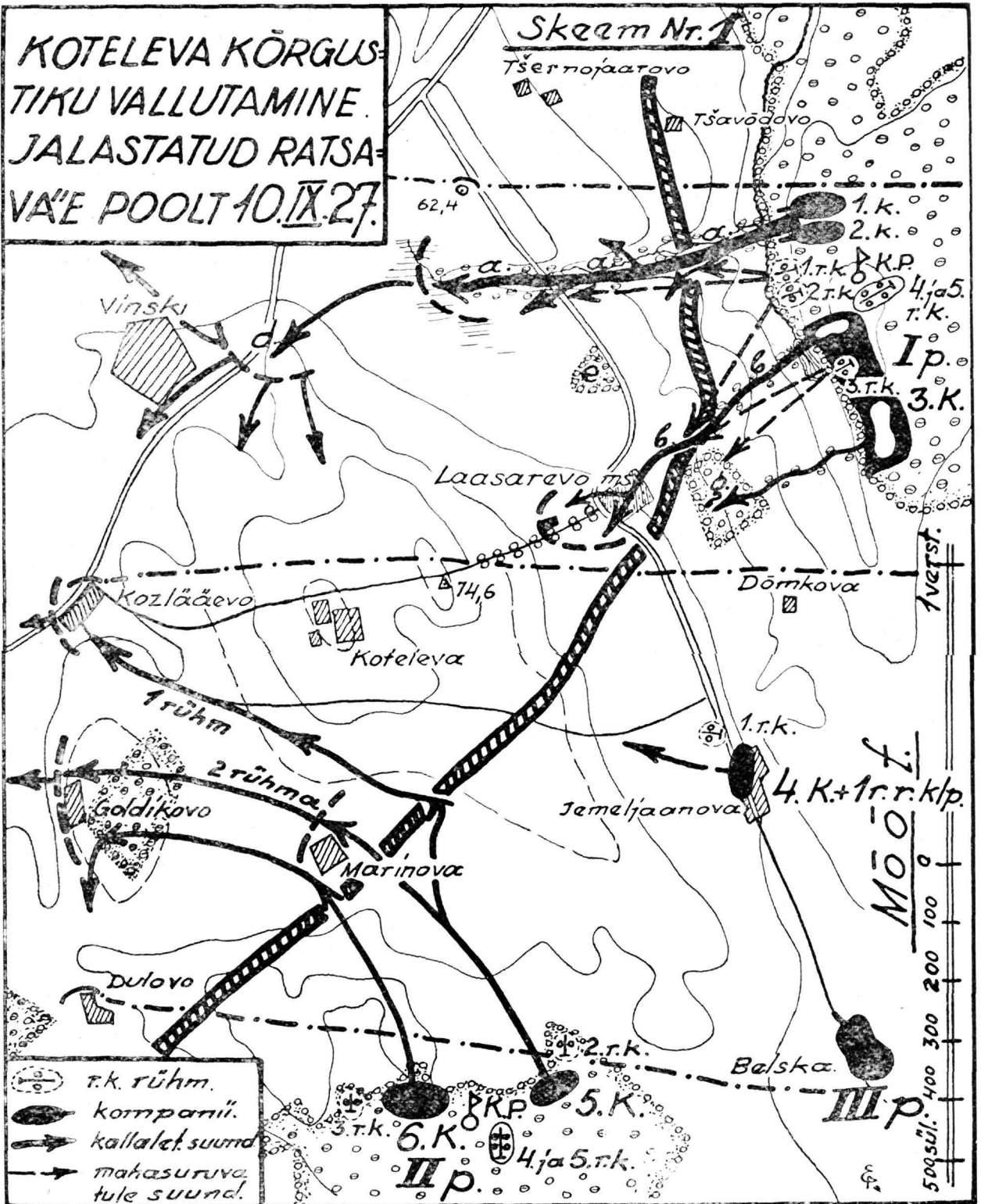
Lõpuks lühidalt I pataljoni tegevusest.

I pataljoni tegevust juhtis ratsarügemendist rühma ülem, r-k. kompanii ülemaks oli määratud kuulipilduja eskadrooni ülem. Enne tegevuse algust tegevuse kava oli üksikasjaliselt maastikul välja töötatud vahekohtuniku kaasabil, mis ratsaväe juhtide tegevust muidugi tegi hõlbamaks. Esimese pataljoni asetus kallaletungi lähtealusel on näidatud sk. nr. 1.

Skeemist selgub järgmist:

1. ja 2. kompanii on suunitud pealöögi viimiseks läbi sügava, tihedasti võsaga kinnikaetud, kuristikutaolise oru. Tema lähim eesmärk on, olles orgu mööda sisse murdnud, vallutada Koteleva kõrgustiku põhjatipp (d), millega olekski otsustatud terve kõrgustiku põhja serva vallutamine.

3. komp. on suunitud laial rindel *Laasarevo* mõisa vallutamiseks. Rühmadena ta peab sisse murdma vastase positsiooni eelserva, kasutades samuti kitsaid võsaga kaetud lohkusid. *Laasarevo* mõis vallutatud, see kompanii jääb siia kindlasti püsima, ning on kohustatud seda punkti kaitsma senikaua, kuni ha-

Skeem Nr. 1.

rav liikumine tiibadelt ei ole annud tagajärgi. Oma tulega ta toetab pealööki üle lagedate väljade, kõi-

tes vaenlast rindelt (J. E. II § 217). Teda toetab 4. kompanii Jemeljanovo juurest.

R. k. kompanii kallaletungi lähtealusel on jaotatud järgmiselt: 2 rühma pealöögi toetamiseks, üks rühm 3. komp. toetamiseks ja 2 rühma valmis edasi liikuma, niipea kui jalavägi vähegi on edasi jõudnud. Siin võib olla tekib küsimus: mikspärast ei ole kasutatud ära kallaletungi algusel terve r. k. tulejõud oma jalaväe toetamiseks, vaid on jäetud osa neist varru? Vastuse sellele küsimusele leiame J. E. II § 337, kus on eriliselt alla kriipsutatud r. k. rühmade õigeaegne järeleviskamine jalaväele siis, kui viimane on sisse murdnud vastase positsiooni ning alanud võitlust selle sügavuses. Kogemused on näidanud, et positsioonile asunud ja tulevõitlusest pikemat aega osavõtnud r. k. uuesti järeleviskamine jalaväele on seotud paratamatult suurema või vähema ajakaotusega, mis võib teha küsitavaks terve edu. Ainult varust võetud r. k. võivad õigel ajal kohale jõuda ja tegevusse astuda takistuseta.

I pataljoni r. k. kompanii tegevus Koteleva vallutamisel väljendus alljärgnevas tuleplaanis, mis pataljoni ülema poolt kindlaks määrati. (J. E. II § 328 ja § 459.)

Jalaväe eeskiri ei kõnele küll otsekohe jalaväe tuleplaani kallaletungil. Kuid § 328 ütleb:

„R. k. kompanii kasutamise kallaletungil lõpuliikult määrab kindlaks patüli kallaletungi käsk, mis kompaniile või tema üksikutele osadele määrab nende tuleülesanded.

Tekib küsimus kuidas patül kõige otsarbekohasemalt (selgemalt ja täpsemalt) võiks anda need tuleülesanded?

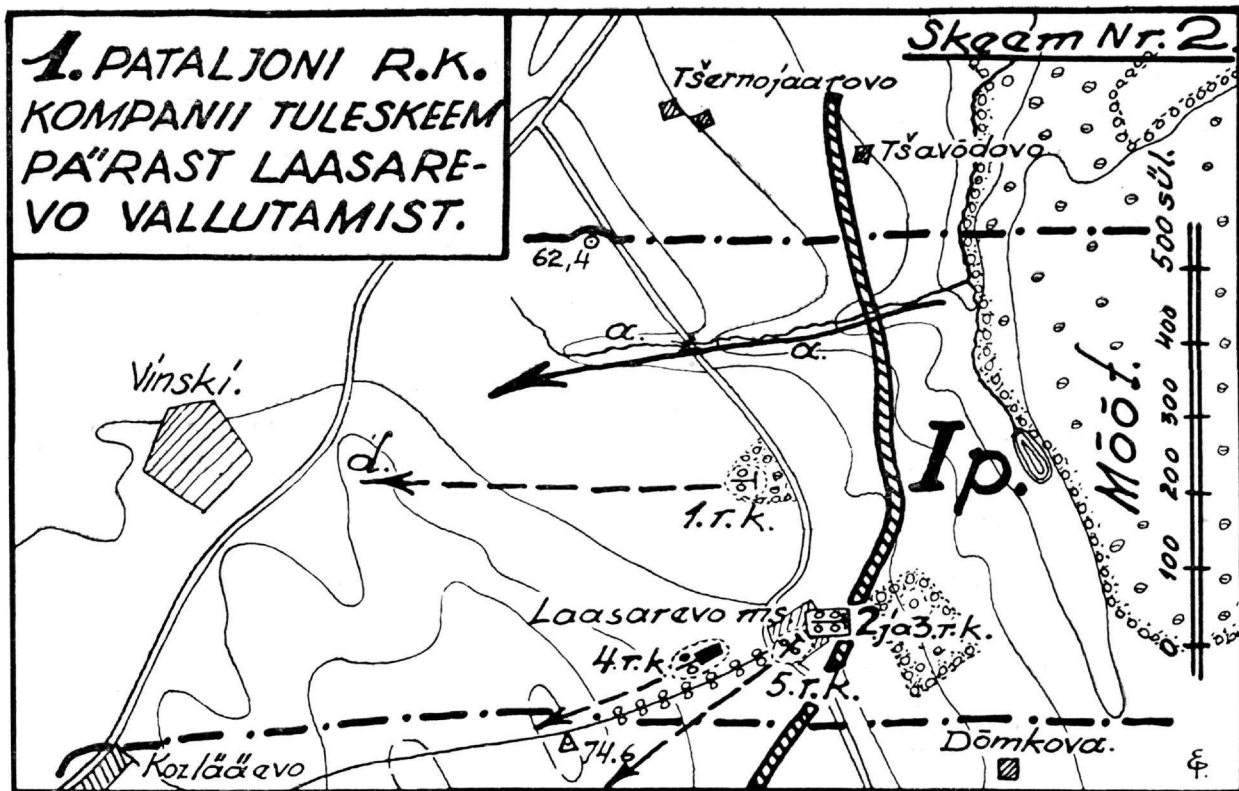
Tuletame meele (J. E. II § 449), et tuleülesanne on juhi poolt relvale antud käsk, mis määrab kindlaks:

- kuhu relv peab tuld andma;
- missugust tuld relval anda;
- mis ajal tulistada.

Kuid patüli käsk kallaletungiks, peale eeltoodud tuleülesannete rasketele relvadele, peab määrama kindlaks veel terve rea muid tegevusi (§ 289), mis on kokku võetud eeskirjas 13 punktis. Ülesanded r. k. kompaniile esinevad 5. punktis. On selge, et patüli ainult harukordadel on võimalik anda ühine ülesanne tervele kompaniile — niisugusel juhtumisel selle väljendumine käsus ei tekita raskusi.

I. pataljoni r. k. kompanii TULEPLAAN Koteleva kõrgustiku vallutamisel.

Osade nimetus	Enne H. (k. 1200)	Pärast H. kallaletungi lähtealusel	Pärast Laasarevo mõisa vallutamist	Pärast Koteleva trigonom. p. vallutam.	Tule väljakutse ja lõpetamise signaal.
1. rühm	Vaikivad, tulistab suurühtkivägi. R. k. juhid jälgivad stlk. tulega saavutatud tagajärgi.	Maha suruda tulepesad oru „a“ kallastel.	Laskekoht „e“ võsas. Maha suruda tulepesad Vinski juures „d“ tipul.	Tõmbuda varru Laasarevo m. juure.	Tule avamine r. k. rühma juhtide korraldusel siis, kui algab liikuma jalavägi.
2. rühm		Maha suruda tulepesad võsas „e“ ja oru „b“ loode kaldal.	Tõmbuda varru Laasarevo m. pargi idaservale. Olla valmis asuma Vinski juure „d“ tipule.	Laskekoht Vinski juures „d“ tipul, kuhu viibimata asuda. Maha suruda tulepesad Kozläävevo ja Raba juures (2. rühm) ja metsatukkade juures, mis Vinskist 1 km loode pool.	Tule lõpetamine jalaväe ilmutamisel nende märkide lähedusse, mida tulistavad r. k.
3. rühm		Maha suruda tulepesad oru „b“ kagu kaldal ja metsatukas „g“.	Tõmbuda varru Laasarevo m. pargi idaservale. Olla valmis asuma Vinski juure „d“ tipule.		
4. rühm		Jääb varusse.	Laskekoht Laasarevo mõisa juures. Maha suruda tulepesad Koteleva kõrg., Laasarevo-Koteleva teest põhja poole.	Laskekoht Koteleva trig. p. raioonis. Takistustuld anda taanduva vastase pihta Kozläävevo juures.	
5. rühm		Jääb varusse.	Laskekoht Laasarevo mõisa juures. Maha suruda tulepesad Koteleva kõrg., Laasarevo-Koteleva teest lõuna poole.	Laskekoht Koteleva kõrg. trig. p. raioonis. Maha suruda tulepesad Koteleva küla juures, millega toetada II pataljoni edasitungi.	

Skeem Nr. 2.

Kuid normaalselt patüülil tuleb r. k. kompanii üksikutele osadele anda eriülesandeid, mis pealegi muutuvad lahingu väljusel. Seega tekib palju ülesandeid, mis tulevad koordineerida omavahel ja laskurkompaniide tegevusega. **Järelikult ettevalmistatud kallaletungil luuakse juba terve jalaväe tulesüsteem, mis väljendatakse, nagu kaitselgi tuleplaanis (§ 445).**

J. E. II § 459 nõuete kohaselt käesoleval juhtumisel r. k. kompanii tuleplaani on väljendatud „ülevaatlikus tabelis“, kus on loetletud patüülile vahetult alluvate relvade vastutavad tuleülesanded. Tuleplaani on täiendatud andmetega selle kohta, millal tuld alata ja millal lõpetada. Siinjuures olgu tähendatud, et eeskirja nõuet (§ 449) „mis ajal tulistada“, tuleb tõlgitseda mitte ainult kellaaja mõttes, vaid üldse mingisuguse aja määrana, mis fikseerib tule alguse ja lõpu.

Tabelile on juure lisatud tuleskeem (J. E. II § 459) (v. skeem nr. 1 ja nr. 2), kus on näidatud r. k. laskekohad, tuleülesanded ja tuleiselaad kallaletungi lähtealusel ja pärast Laasarevo mõisa vallutamist. Skeemidest ja tuleplaani selgub, et r. k. tuli I pataljonis on peamiselt flankerivalt või pool-

põigiti vastase pihta juhitud mahasuruvad tulevalangud, mis peavad jalaväele võimaldama kiiresti edasi hüpata (§ 331).

Kokkuvõttena I pataljoni tegevusest eeltoodud otsuse ja plaani kohaselt olgu tähendatud järgmist:

a. tegevus arenes väga soodsates tingimustes, hästi tuntud ja läbiluuratud maastikul, üksikasjaliselt kohapeal kokkuseatud kavade järele, eeskujulikult töötava sidevõrgu olemasolul;

b. neis tingimustes ratsaväe juhid ja sõdurid-reamehed näitasid üles head taktikalist arusaamist ühenduses suure huviga asja vastu.

d. eriti olgu siinkohal alla kriipsutatud r. k. eskadroni ülema tegevus, kes luuretoodel koos patüüliga esines tõsise raske kuulipildujate üksuse juhina nagu seda nõuab jalaväe eeskiri. Ta suutis iseseisvalt hinnata olukorda, eriti maastiku ning esines väärtuslike ettepanekutega patüülile r. k. kasutamise kohta eelseisvas lahingus (J. E. II § 317). R. k. manöövreerimist ratsaväes kallaletungil soodustavad rakendatud kuulipildujad, mis 1—1½ km pikkused hüpped võivad sooritada 2—3 min jooksul. Nende rühmade kasutamises ratsa rügemendi r. k.

eskadroni juhid ja meeskond näitasid üles suurt taktikalist ja ka eeskujulikku tehnilist oskust, mis annab tunnistust heast kasvatuses ja väljaõnnest. Kõiki osavõtjaid tiivustas raugematu tung edasi, milles igaüks pani välja oma parima.

On selge, et nende omadustega varustatud juhid ja meeskond suudavad saavutada palju, vaatamata sellele, et neid on vähe.

Need voorused elagu ja süvenegu tulevikuski meie ratsaväes!

Ratsapatrulli tegevus.

A. B u x h o e v d e n.

Ratsa luureorgaani (patrulli) tegevust, alates ülesande andmise momendist, võib jaotada 3-eks perioodiks: esimene — luurajate sihile liikumine, teine — luure ülesande teostamine, kolmas — luuramiselt tagasitulek oma väeosa juure.

Ratsapatrulli sihile liikumist tuleb korraldada nii, et kõige lühema ajaga ja võimalikult väheste kaotustega jõuaks määratud sihile. Sellepärast peab patrulli juht, enne kui liikuma hakata, täitma terve rea eeltöid, mis oleksid tööedukuse tagatiseks.

Kõigepealt tutvuneb ta hoolega kaardil luure raiooniga. Seda tuleb teha selleks, et välja valida nõndanimetatud sõiduteed, s. o. ära märkida teed, mida mööda tuleb patrullil liikuda. Önnestunud tee valikust oleneb suuresti ka luure edu.

Patrullil tuleb liikuda mitte harilikku teed mööda, vaid kombineerida liikumist nii, nagu seda nõuab vastase lähedus. Alguses, vastasest kaugel olles, liigutakse,

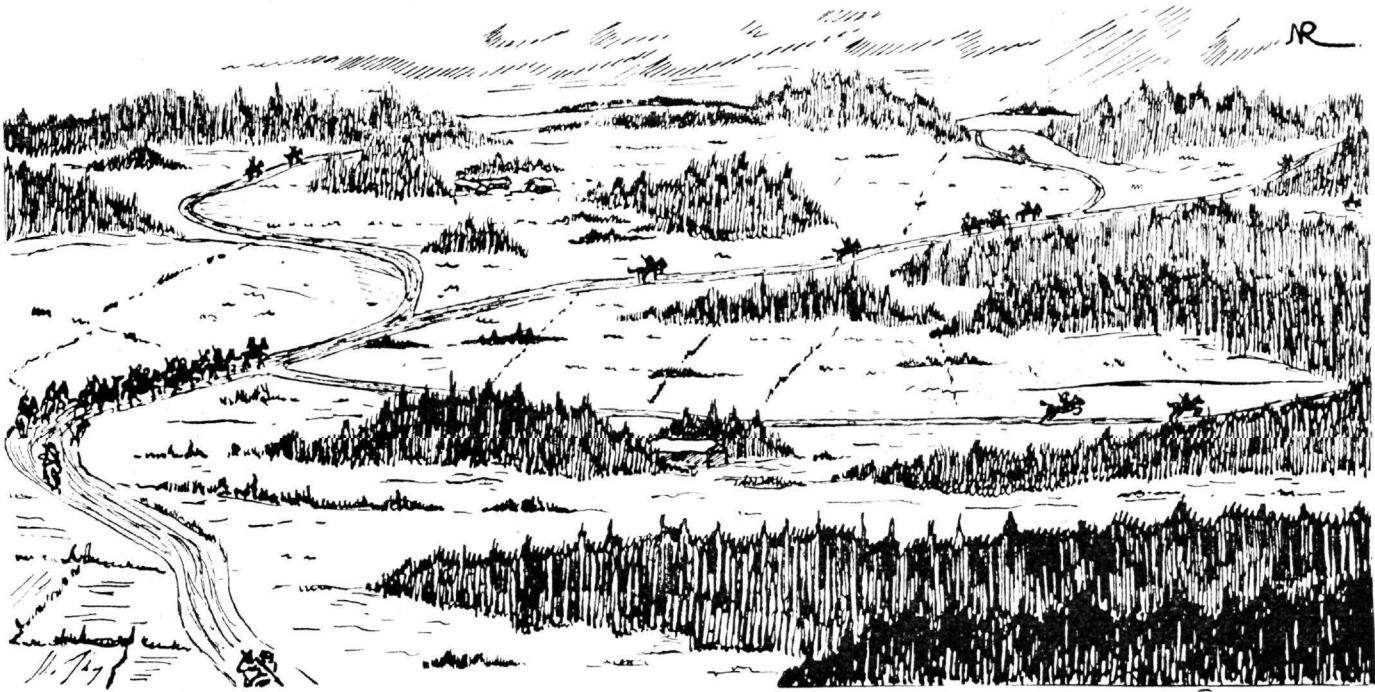
et kiiremalt edasi jõuda, mööda harilikke teid. Sattudes aga vastase lähedusse, kus võib oodata kohtamist vastasega, kes ülesande täitmist võiks takistada, on patrullil otstarbekohasem liikuda peaaesjalikult varjatud teid mööda, nagu mööda kuristikke ja metsasid, kusjuures lagedate kohtadel tuleb liikuda kiiresti. Sarnane liikumisviis on muidugi seotud ajakaotusega, kuid selle eest julgestatud. Sellepärast ongi vaja hoolega kaaluda, millist teed mööda viia patrulli, et selles asjas tehtud vead ei annaks ennast halvavalt tunda ja ei tooks üleliigset ajakaotust. Peale patrulli liikumissihile kindlaksmääramist asub patrulli juht patrulli valimisele, hoolitsedes, et viimases oleks tarviline arv vilunud ja kogenuid inimesi.

Peale selle toimetab juht inimeste ja hobuste ülevaatust, vaatab järgi hobuste rautuse ja kontrollib, kas kõik tarvisminev varustus on ühes võetud, nagu: toidu- ja hobusemoon, kaardid, ettekannete raamatud, kompassid, binoklid, kellad, laternad jne. Lõpetades ülevaatust, teatab juht sõduritele eelseisvast ülesandest, kusjuures sel juhusel, kui luurekäik salajane, ülesande sihi alles teel teatavaks teeb. Siis määrab juht omale asetäitja ja mõned leppemärgid. Alles peale niisugust ettevalmistust asub patrull ülesande täitmisele.

Patrulli liikumine. Patrull liigub võimalikult kiiresti. Kordan, et patrulli liikumise kiirusel on suur tähtsus. Sealjuures on tarvis püüda, et patrull kõik näeks, ise sealjuures nägematuks jäädes; tuleb püüda liikuda vastasest kaugelolevaid teid mööda, siis aga jälle võimalikult vastase lähedalt — ühest varjatud paigast teise. Liikumise kiirus niisugustel tingimustel oleks mitte enam kui 5 kilomeetrit tunnis, sest tuleb peatuda vaatlemiseks, ära oodata kuni piilurid kohalikud esemed järele vaadanud jne.

Patrulli kaitse. Nii liikudes, kui peatudes võtab patrull kõik abinõud tarvitusele, et vastane neid ootamatult ei tabaks, saates selleks välja tarvilisel määral piilureid, kusjuures murdmaastikul välja saadetakse pea, külje ja seljatangused piilurid. Kui luuresalk nõrk, maastik lage, vastane kaugel, siis võib piirduda ainult pea-piiluri väljasaatmisega. Luuret tuleb teostada nii, et patrull milgil tingimisel ei läheneks mitmesugustele varjatud kohtadele, enne kui piilurid neid ei ole järele vaadanud. Liiku-

ühes sellega käed edaspidiseks tegevuseks; paheks on siin see, et katkestab vastase luuramise. Kallaletungi kasuks räägib veel järgmine asjaolu: kui vastane teid jälgima hakkab, siis olete sunnitud varem või hiljem temaga võitlusse astuma, ja see võib juhtuda nimelt siis, kui viibite parajasti ülesande täitmise tähtsamal momendil. Sellest seisukohast väljamineks, loeb Saksa lahingu eeskiri palju kasulikumaks kasutada kõik abinõud vastase patrulli löömiseks. Sarnast patrulli tegevust võiks soovitada ka meie ratsaväele. Tuleb aga

des patrulli ees ja külgedel, ei tohi piilurid üksteist silmist kaotada. Patrulli liikumise tee peab niivõrt nende vaatlemise all olema, et mingisugune vastase patrull ei võiks märkamata läheneda. Ähvardavast hädaohust aga teatavad piilurid aja viitmata patrullile. Kohates vastase patrulli, ei tohi kõrvale kalduda antud ülesandest, sellepärast näib, kui peaks alaliselt püüdma ainult edasi liikuda ning kõrvale hoida kokkupuutumast vastasega. Ometi ei ole see mitte täiesti nii, olgugi, et niisugune vaade püsis tähendatud küsimuses läinud aastasaja lõpuni ja oli läbi viidud IX sajangu viimasel veerandil ilmunud ratsaväe lahingeeskirjades. Näib siiski, et vastasele kallaletungimine on kasulikum. Sest lüües vastase eelosi patrulli tegevuse piirkonnas — vabanevad

meeles pidada, et juhtumisel, kui teil vastase löömine ei õnnesta, siis on vastasel sellest omakord kahtlemata kasu, sest et piirkonnas, kuhu välja olite saadetud, mõneks ajaks katkestub luure. Sellepärast tuleb küsimust, kas rünnata või ei, otsustada teatava ettevaatusega. Tuleb ette ka niisuguseid juhtumisi, kus piilurid ei jõua hoiatada patrulli ja sünnib ootamatu patrullide kokkupõrge. Siis jääb üle vaid ettevõtlikkus ja vahvus. Siin võidab see, kellel ei puudu need omadused. Kui aga teil on aega kokkupõrke põhjuste kaalumiseks ja võite valvata vastast ning kasutades ootamatust, sundida teda, kuigi ta jõuliselt ülekaalus, lahingut vastu võtma teemale rasketel tingimustel, siis tuleb teda sarnasel korral tingimata rünnata.

Nõrga patrulliga kokkupõrgates, vaja

teda sissepiirata ja vangistada. Kui aga teda lõpulikult likvideerida ei õnnestu, siis vaja teda jälgida ja mitte minna lasta karistamata.

Kui patrullil ei ole ründamiseks soovi, sest et see ei vasta olukorrale ja luure ülesandele, siis tuleb moondada patrulli

pea-tegevust abitegevustega, s. o. ette võtta liikumisi valesuunas jne.

Ootamatutel ja vastaselt pealesunnitud kokkupõrgetel peab patrulli ülem teatama k o h a, kus koguda peale võitlust ja näitama kogumise koha suuna.

Ratsanikud ja ratturid. *)

Meieaja spordirekordid kiirmarssis on umbes 11 kilomeetrit tunnis, jooksus 18 klm. tunnis. Sarnased kiirused on mõeldavad ainult mõne tunni kestvusel. Jalaväelase rännaku normaalkiiruseks loetakse 4 klm. tunnis. Ka see rekordne kiirus on väikene võrreldes paljude loomade liikumise kiirusega ja kiirliikumise kestvusega. Seda märkas juba ürginimene, ja et tal tung ja tarvidus oli kiirelt vahetada asukohta, siis taltsutas ta kiirelt liikuvaid loomi, nende seas ka hobuse. Nii tekkis sajangute jooksul ratsanik ja ratsavägi.

Aastatuhandeid on ratsu piisnud inimese kiirliikuvuse vahendiks. Ta on seda praegugi, temalt oleneb ka moodsa ratsaväe peamine väärtus — liikuvus.

Viimased suurte leiduste, tehnika suure arengu sajangud on ratsule abiks toonud mehhaanilisi liikumise vahendeid. Üks algelisematest neist, kuid millel on suur tähtsus kiirliikuvuse enese ja kiirliikumise vahendite (mootorratas, auto, jne.) arengul, on jalgratas.

On teadusemehi, kes jalgratast on maininud sotsiaalse hüvena. Seda just seepärast, et jalgratas on odav hinnalt ja kergesti ülalpeetav, seega kättesaadav hulkadele. On riike, näiteks Taani ja Holland, kus jalgrataste arv on peaaegu võrdne elanikkude arvule.

Sõjavägi, tutvunedes jalgratta omadustega, võttis ta sõjapidamise vahendite hulka.

Millised on jalgratta omadused?

1) Jalgratas on odav; üksustesse koondatud jalgratta, kui masina ülalpidamise kulud ei ületavat aastas 126 franki.

2) Jalgratas nõuab vähem hoolt kui hobune. Ta „haigestuste võimalused ei ole vähemad kui hobusel, kuid on kergesti arstitavad“.

3) Lihtne ja vähe aeganõudev on ratturi väljaõpe.

4) Liikuvuse kiirus on suur. Päevateekond 60—100 klm. Keskmine marssikiirus 12 klm. tunnis. See kiirus väheneb öösiti, vihmaga, poriga, oleneb tuule suunast, teede väärtusest jne.

Tarviduse puhul võib rattur teha 10 klm. poole tunniga ja saavutada 14 klm. kiirust järjest mitte üle 2 tunni.

Järgmine võrdlustabel selgitab liikumise vahendite vaherkordi:

Liikumise vahend.	Keskm. kiirus tunnis klm.	Päevateekond klm.	Päevane kulu.
Jalgratas	12	60	0,40 fr.
Jalaväelane (jalad!)	4	25	(Jalad on tasuta!)
Ratsanik	8	40	Hob. ülalpid. 8 fr.
Veauto	12	100	0,50 fr. klm. ja inimese pealt.
Raudtee	21	524	0,12 fr.
Lennuk	200	Normid	1000 fr.

puuduvad. lennutund.

5) Jalgratas kui liikumise vahend on alati kasutusvalmis, ei nõua toitmist, puhkust ega raketust sarnasel määral kui hobune või masinad.

6) Lahingusse minnes võib teda valveta jätta varjatud kohta ja jalaväelasena mureta oma mehhaanilise ratsu pärast pidada lahingut. Pealetungil edu puhul (kui tarvidus ja võimalus) tuuakse jalgrattad veoautodel tagant järele.

7) Jalgratta üksuste liikumine on vaikne, müratu; ainult tolm võib ta liikumise ära anda, kui liikumist ei korraldata koidikul või öösiti. Ratturüksused on kergesti moondatavad vaatluse eest õhust.

Kokkuvõttes jalgratta omadused: suur liikuvuse võime ja kiirus, lihtne konstruktsioonilt, odavus, vaiksus liikumisel, sobivus moondamisel jne.

Kahjuks on sellel heal liikumise vahendil varjuküljed, mis ta kaugele maha jätavad ratsust, s. o. jalgrattur on seotud teedevõrguga, ta ei saa teutseda mägedes, ta oleneb ilmastikust, aastajast, teede seisukorrast jne.

Rattur on võrreldes ratsanikuga poolhalvatu, ta ei saa asetada ratsanikku, vaid võib olla ainult jalaväelase kiirliikuvuse vahendiks.

Jalaväe kiirliikuvuse saavutamiseks, ratsaosa dele juurde andmiseks, juba Napoleon moodustas „kerge jalaväe“, valides sarnasesse väiksearvulisi mehi, milliseid drilliti nii, et nad igalpool võisid ratsaväele järgneda. Hiljem moodustas N. erilised sõidukite üksused kergete jalaväe üksuste veoks (Hispaanias ja Venemaal). Napoleoni ideesid jalaväe liikuvuse suurendamiseks on kasutatud tänapäevani.

Et saada selgemat pilti ratturasjandusest ja selle arengust sõjaväes, heidame pilgu ajalukku.

Ratturasjanduse arengut võib jagada kolme perioodi: a) enne — 1914—1918 — sõjaaegne (Ilmasõja), b) sõjaaegne ja d) pärastisõjaaegne.

Esimene periood: enne Ilmasõda (1914.—1918. a. sõda).

Esimesed ratturüksuste loojad (1893. a. ümber) lootsid jalgrattast liig palju. Nad seletasid, et jalgrattavägi võib asetada ratsaväe. Põhjalikum uurimus näitas peagi, et see on liialdus. 1898. a. jalgratta asjanduses tuntud kapten Gérard kirjutas, et jalgrattur ei aeta ratsanikku, vaid võib abistada teda lahingus, võib vaid suurendada ratsaväe lahinguvõimeid. Alguses moodustati Prantsusmaal (milline on ratturasjanduse pioneer) jalgratturite kompaniid. Hiljem (1905. a.) kapten Gérard'i juhatusel moodustati esimene ratturite pataljon. See pataljon võttis osa umbes samal ajal

*) Kokkuvõtte ajakirja „Revue de Cavalerie“ sept.-okt. 1927. a. numbri artiklist „Cavaliers et Cyclistes“; artikli autoriks on kolonel-leitnant G. Besnard.

Prantsuse suurtest manöövrest ja sai seal tähelepanu ning kiidu osaliseks. Koguni neid ratsaväe ohvitseri, kes ennem ei tunnud kaasa ratturliikumisele, muutusid peale mainitud manöövrite „cyclophilideks“ (jalgratta pooldajateks).

Organisatsioon. Jalgratturite kompaniis enne sõda olid tarvitusel harilikud ja kokkupan-davad jalgrattad. Kompanii allus kas jalaväe kor-pusele või ratsadiviisile. Sõjaaegne koosseis 430 püssi. Jalgratta kompanii oli seega suur üksus, millel valitud meeskond. Eriti suurt rõhku pandi ohvitserkonna valikule. Ohvitserilt nõuti sport-lisi võimeid, tervist, jõudu; ohvitseridest paljud ratsaväelased.

Taktikalise kasutamise põhimõtteid. Jalgratturitelt alguses ei nõutud luure- ja kätteteenistust, ta oli „abiratsavägi“ lahingus ja kõigepealt ratsaväe „tulevaru“, mida kasutati de-filööde, ülekäikude, metsade, asulate jne. valluta-misel ja vastasele ootamatutel kallaletungidel.

Ilmasõjas katkenes ratsaväe ja ratturosade koostöö ja seda kahel põhjusel: 1) Prantsuse ratsavägi ei leidnud Ilmasõjas väärlist kasuta-mist ja 2) ratturosad said Ilmasõjas suurima kasutamise osaliseks. Pealesõjaaegne Prantsuse Ratsaväe Eeskirja III osa näeb uuesti ratsaväe ja ratturosade koostööd suurelt jaolt põhimõtteil, mis olid maksvad enne Ilmasõda.

Teine periood: ratturosad Ilmasõjas.

„Tuli ja liikumine on kaks suurt tegurit (näitle-jat) kohutavas ja kirglikes draamas — sõjas“, kir-jutas omal ajal Jomini. Ilmasõda nihutas esile, kriipsutas jälle alla, et neist kahest „näitlejast“ on suurem tuli. Tuli on see, mis vähendab ratsa-väel tegevuse võimalusi ratsa. Prantsuse Ratsa eeskirja ettekandes Ministriile öeldakse: „Ratsa-väe normaalseks tegevusviisiks lahingus tuleb lu-geda võitlust jalastatult tule abil“.

Sarnase vaate juures muutub ratsu hästi rel-vastatud jalamehe kandjaks ja endine ratsust ja mehest koosneva ratsaniku mõiste kaob. Nii-sugune vaade ratsaväe peale prantslaste juures on tingitud Ilmasõja kogemustest ratsaväe kasutami-ses. Need kogemused, õpised, olenesid selle sõja omapärasest arengust. Kuid neil vähestel liikuv-sõja nädalatel, kus ratsavägi tegutses koos rattur-osadega, oli ratsaväel edu. Ratturosad tegutsesid Ilmasõjas suuremalt jaolt eraldi ratsaväest, ol-les jalaväe käsutuses. Ratturüksuste lahingväärt-ust iseloomustavad kõige paremini sakslastelt neile antud „sõimunimed“, nagu: „sinised kura-did“, „punase tutiga mamslid“, „surmapääsud“ j.n.e.

Kolmas periood: ratturasjandus pärast Ilmasõda.

Kindralstaap ei unustanud pärast sõda seda suurt osa, mis ratturid etendasid Ilmasõjas. Rat-turküsimusele pöörati uuesti vääri tähelepanu.

Seati üles põhimõtted: 1) Jalgratas, kui portatiif ta ei oleks, on siiski sarnane raskus, mida sõdur ei suuda seljas kanda võitluse ajal. Võitluse minnes peab ta selle maha jätma kui ratsanik hobuse. 2) Ratsaväe normaali võitlusviis on võitlus jalastatult, tule abil; sellest järeldus, et ratsanikul ja ratturil on ühised tegevusviisid; mispärast nende taktika peaks olema analoogiline.

Ratsaväe asetamata omaduseks jääb ta võime liikuda sarnasel maastikul, kus ratturil see raske, või koguni võimatu. Ratturosad korralikkude teede ja teeradade olemasolul saavutavad suurema liikumisekiiruse kui ratsaväeosad. Et saada täp-semat pilti ratturosade teovõimetest, tuleb vaadelda jalgratast: 1) materjali ja konstruktsiooni, 2) üks-uste organisatsiooni ja 3) taktikalise kasutamise vaatepunktidest.

1. Materjal ja konstruktsioon.

Sõjaväe jalgratas peab olema heast materia-list, lihtne ja tüse, kaalult umbes 16 kg. kokku-pandav. Viimane omadus on eriti tähtis trans-porteerimisel, sest kolmetonniline veoauto võtab peale 60 kokkupanuvat ja ainult 30 harilikku jal-gratatast.

2. Ratturüksuste organisatsioon.

Rattur-küttide grupp on organisatsiooni alu-seks. Ta koosneb 3 rühmast á 2 jagu laskureid ja 1 kuulipildujate jagu. Relvadeks grupis peale püsside on 18 automaatpüssi, 6 kuulipildujat (võr-dub poolepataljoni tulejõule). Isiklikuks relvaks ratturile on püss ja tääk. Grupis on 10 ohvitseri, 360 meest, 42 hobust, 26 wankert. See organisat-sioon ei vastavat nõuetele ja seepärast kavatses-takse luua uued grupi koosseisud, millistes peaks olema veoautod, 3 mortiiri, 12 klp., 14 ohvitseri, 500 meest.

3. Taktikaline kasutamine.

Kuigi üldiselt nähtub, et ratsa- ja ratturüksuse kasutamisel pole erinevust, on see siiski olemas: Ratsaüksus võib tegutseda iseseisvalt igas olukor-ras, kuna ratturüksuse tegevus on vil-jakas ainult ratsaväega koos. (Selle mõjupiirkonnas). Selle koostöö õige organiseeri-mine annab paremaid tagajärgi. Ärgu unustatagu siin, et jalgratas kui masin ei väsi, kuna hobune väsib. See on eriti meeletuse väärt kauakest-vail katte ülesannetel.

Kokkuvõttes autor toonitab, et ratsaväe ja rat-turosade koostöö tarvidus on leidnud tunnusta-mist prantsuse lahingeeskirjades, kuid üksuste or-ganisatsioon ja senised reeglid üksuste taktikali-seks kasutamiseks (eriti koostööks) nõudvat pa-randust, täiendamist. Võivat loota, et puudused kõrvaldatakse asjatundlikult lähemas tulevikus.

M. K.

Moodne ratsavägi.

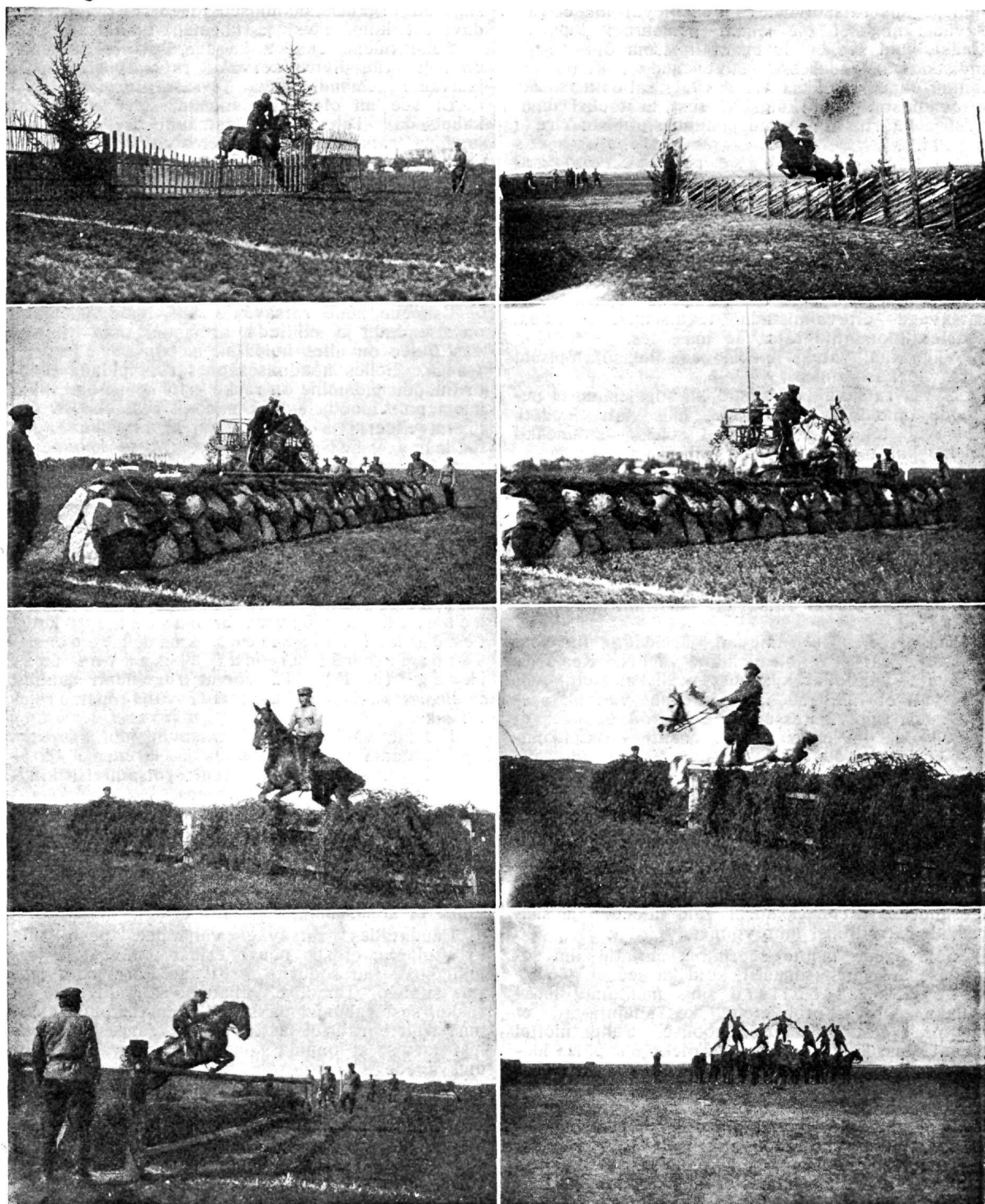
Endine Saksa riigikaitse (Reichswehri) juht kindraloberst v. Seeckt on Militär-Wochen-blatt nr. 6. — 1927 avaldanud pikema artikli meieaja ratsaväest, avaldades peajasjalikult mõt-teid selle väljaõppest ja kasutamisest.

Kõikide moodsate löökmõtete ja lööksõnade hulgas vääri-vat erilist tähelepanu need, mis püüavad näidata, et ratsavägi on üleliigne, et ta tuleks kui väeliik kaotada.

Seda räägitavat ajal, kus sõjan-

duse areng nõudvat just ratsaväe olemasolu ja selle igakülgset aren-gut.

Millest on tingitud laiade kihtide ratsaväe ei-tamine? Osalt kadedusest, sest tolmus ja poris marssivale jalamehele võib ratsanik näituda mu-retult ja väsimuseta traaveldajana inimesena. Osalt mõjuvat eitamiseks kaasa ajaloo mälestusi, kus ratsanik, rüütel, härra olid sünonüümid. Sar-nased meeled ja arusaamised demokratiismi

Momente ratsavõistlustest.

ajajärgul viiakse parlamentidesse ja seal kokkahoju ja teistel ettekäanel leiavad hea pinna ratsaväe eitamiseks.

Meile sõjaväelastele ei tohiks eelmainitud põhused olla mööduandvad ratsaväe eitamiseks. Kui sõjaväelaste keskel siiski leiduvat ratsaväe eitajaid, siis millistel motiividel.

Kindral v. Seeckt arvab olevat siin kaks põhjust — üks, et ei tunta teiste väeliikide omadusi ja võimeid küllaldaselt ja teine — väeliikide traditsiooniline vastolu või lihtsamalt väljendatult — kadedus.

Räägitavat: tulevõime arengul on ratsaväe masside kasutamine lahingus möödunud,

milleks siis ratsadiviisid? See olevat nii, et ratsaväe rünnak ei ole enam pealetungi lõpujark (faas), kuid see ei ole enam Ilmasõja õpis, seda mõistsid sõjandusesse süvenenud isikud juba ammu ennem. Saksa ratsavägi sai Ilmasõjaks ettevalmistatud ühekülgsest, sest ta tõelisi omadusi ja väärtusi ei tuntud ja tunnustatud mõnelt poolt...

Kui ilmasõjaaegse ratsaväe organisatsioon ja relvastus ei vastanud tekkinud olukorrale, uuele sõjapidamise viisile, siis ei õigustavat see veel sugugi ratsaväe eitamist.

Ilmasõjas ja enne seda tehtud vigadest ratsaväe loominguks olevat olnud kerge noppida õpiseid ja kellegile pole tulnud pähe Reichswehri ratsaväe ettevalmistada tegutmiseks ratsa, suurtes koondatud ratsaväe massides.

Väga kaaluvateks tuleb lugeda Ilmasõja õpiseid ratsaväe kasutamises.

Saksa ratsavägi ei annud ka sõja esimesel perioodil (manööversõjas) seda, mis talt loodeti. Ratsaväe tegevuse tulemused oleks kujunenud teisiti, kui teda poleks vaimuvaliselt jaotatud kogu rindel vastu mägesid ja kindlustusi, vaid oleks koondatud (Läänes) pealetungi parema tiiva ette, või taha. Kaeviksõda ei pakkunud ratsaväele teisi ülesandeid, kui asetada jalaväde selle puudumisel. Ainult suur läbimurre Läänes oleks võimaldanud moodsal ratsaväel etendada ta tõelikku osa.

Jarindel olevat ratsavägi hästi täitnud omad ülesanded.

Kokkuvõttes ei tulevat järeldada Ilmasõja õpistel, et ratsavägi oli üleliigne väeliik. Kes seda tegevat, vaatlevat küsimust pealiskaudselt, või oletavat, et tulevane sõda otsekohe rahvad asetab uuesti kaevikutesse. Kes aga on veendel, et kaeviksõda on ebanormaalne nähtus sõjapidamises, et tõelik sõda on liikuv sõda, ei tule ialgi otsusele, et sarnane väeliik kui ratsavägi, mille tähtsaim omadus on liikuvus, oleks üleliigne liikuv- (manööver-) sõjas.

Lennuvägi töötab käsi-käes ratsaväega, mitte asetades teda. Lennuväel on ülesandeid, mida ei saa täita ratsavägi. Ratsa- ja lennuvägi täiendavad üksteist. Lähedamaa luure jääb ratsaväe ülesandeks. Lennueskadrill vaid täiendab ja suurendab ratsadiviisi luurevõimet.

Sõjavägede mootoriseerimine on tähtsaim sõjanduse arengu küsimusist, kuid ka see on võhikute ja käsitöölise suus muutunud lõõksõnaks. Olevat prohveteid, kes kuulutavat, et mootor asetab sõjanduses hobuse. Sellel mõttel olevat alus, kuid kergemeelne oleks uisapäisa loobuda sellest mis olemas, mis proovitud, mis tõestanud oma kõlbulikkust. Mõõduks olgu tähendatud, et teed, sillad, mäed ja mootoritelt tarvitatavad ained tõmbavad piirid mootorite hulgaliseks tarvitamiseks. Jõuvankril on kaks peamist ülesannet sõjanduses — olla moodsaks relvaks ja olla veovahendiks inimeste, suurtükkide ja materjalide ümberpaigutustel.

Jõuvankreist kujuneb uus väeliik, ilma et nad suudaks mõnda senistest väeliikidest asetada.

Veoadid ei aseta ratsanikke, vaid ainult suurendavad ratsadiviisi liikuvust.

Tuleb tehnikat kasutada, kuid mitte selles mõttes, et püüame surnuga asetada elavat, s. o. masinaga hobust, vaid masinat kasutada selleks, et igatpidi täiusele viia ratsaväe erilisi omadusi ja võimeid.

Esimestel pealesõja aastatel kerkisid esile kõik-

gused organisatsioonilised ideed — räägiti lendavatest kolonnidest ja ühemehe-tankidest.

Selle tulemuseks on ka see, et Reichswehrlil on 7 jalaväe diviisi kõrval 3 ratsadiviisi, ehk 21 jalaväe rügemendi kõrval 18 ratsarügementi.

Et see nii olevat kujunenud, seda ei tulevat kahetseda. Tulevat vaid ratsaväe diviisidest kujundada ratsaväe tõelikkudele võimetele vastav jõud. Selleks tarvilik vastav organisatsioon, vastav väljaõpe.

Selles töös valitsegu põhimõte, et ratsanik peab võima ja oskama rohkem kui teiste väeliikide sõdurid, sest et tal tuleb täita kõikide teiste väeliikide ülesandeid.

Suur nõudmine, kuid sõdurikutse nõuab ideaale.

Esimene nõue ratsaväele kui igale väeliigile on sisendada ja säilitada armastus oma väeliigi vastu, see on alles hoida n. n. oma väeliigi vaim. Selles nõudmises on tarvis pidada mõõtu (mõõdu pidamine on raske eriti noorusele), kuid karta pole mõõdu suhtes midagi, sest elu ise viilib, nivelleerib ja just siis, kui igal väeliigil on oma väeliigi uhkus. Mitte hobune ei suursugusta meest, vaid see on mees, kes suursugustab hobust, masinat, relva...

Oskused ja võimed näitavad väeliigi väärtuse. Ratsaväe väärtuse aluseid on ta ohvitserkond. Reichswehrlis olevat alguses olnud ratsaväe ohvitseridest puudus. Tulnud välja koolitada teiste väeliikide ohvitseride ratsaväe jaoks, kuid — kui hästi ka jalaväelane ei istuks hobusel, ta võivat hobusest rohkem teada kui ratsamees, kuid head ratsarügemendi ülemat ei saavat tast ikkagi (?! E.). Ta võivat rügementi juhtida lahingus, kuid ei oskavat teda välja õpetada lahinguks.

Kui iga väeliigi, nii ka ratsaväe juhi kasvatus peab algama väeliigis eneses ja arenema järkjärgult kõrgemateni astmeteni: ratsadiviisi kindral peab olema ikkagi ratsamees.

Enesest mõistetavaks loeb v. Seeckt selle, et iga väeliik (nüüdisaja Saksa oludes muidugi) ise valib täienduse. Ohvitseride valik peab täielikult olenema rügemendi ülemast. Ei oska rügemendi ülem siin õieti kasutada oma õigust, siis asetatakse ta kohasemaga.

Puudutades ratsaväe väljaõpet, peab alla kriipsutama, et see nõuab erilist pinevust ja järjekindlust, kui sõdurite, eriti aga kõrgemate juhtide suhtes. Tarvilise väljaõppe korraldamine on raske, sest rahuajal on sageli võimata pidada õpust suurte ratsaüksustega, aga sarnaseid oleks just tarvis, et õppida koostööd lennuväega, soomusvägedega ja kontrollida oskusi side pidamises.

Ratsaväe teoreetilisel ettevalmistusel tulevat süveneda sõjaajalukku — õppida ratsaväe tegevust moodunud sõdades. Kõige uuemaaja sõdadest oleks ratsaväele õpetlikud Ameerika kodusõda (1861—1865), Budjenõi tegevus Vene kodusõjas, türklaste ratsaväe tegevus kreeklaste vastu 1922. a.

v. Seeckt arvab, et peame nõudma ratsaväe ohvitserilt nagu igalt ohvitserilt, et ta oma tööpõllul ei tunneks end ainult õpetajana vaid ka õpilasena.

Ratsaväe väljaõppel seisiku esiplaanil ratsamehe ja ratsu väljaõpe, sest tähtis ei ole et hobune võiks viia teatud mehed ja teatud relvad määratud kohta, tähtis on et ta nad kindlasti ja kiiresti tooks ja sealjuures see töö nõuaks hobuselt miinimum jõukulu.

Iga ratsutaja ei ole veel ratsamees, sellest tarvidus eriline mehe ja hobuse väljaõpe. Võistlused ratsaväes on tervitatavad. Rekordid, kui igas spordiharus, enesest on niivõrra tervitatavad, kuivõrra nad on õppesaavutuste kilomeetritulpeadeks.

Arendada tulevat sõitu maastikul (jahipidamine), kuigi see olevat seotud suuremate kuludega. Polomäng on ratsamehele soovitatav. Peab valitsema arusaamine, et ratsasport igas vormis ei ole sportijate-sõjaväelaste eralõbu, vaid asetamatu faktor ratsaväe ettevalmistusel sõjas. Ratsaväe ujumise õppused väärivat tähelepanu.

Relva kasutamises olgu ratsamehed eeskujulikult väljakoolitatud tegevuseks kui ratsa nii jalastatult. Tegutsedes jala on tähtis moment õiges kauguses hoida hobuseid: nad ei tohiks jääda ka nii kaugemale maha, et nende kättesaamine tarvilisel hetkel nõuaks palju aega. Seda tuleb järjest kontrollida igasugustel taktikalistel õppustel. Ratsaväes on tarvilikud õppused pioneer alal.

Tähtsaim ala ratsaväe väljaõppel on sideteenistus. See ala edeneb kiiresti, ja tulevikusõjas nõuab ta ratsamehelt suuri oskusi ja teadmisi. Tähtis on side ala koostöö mõttes teiste väelikega, eriti lennுவäega (raadio).

Mootorvankrite (jõuvankrite) areng, mõjutades üldist sõjaväelist organisatsiooni, teeb seda ka ratsaväe suhtes. Ratsaväe juhid peavad teadma, mis võib nõuda mootorsõidukilt ja kuivõrra ta sobib koostegevuseks ratsaväele ja kuidas teda kasutada.

Peale kõige ülalmainitu tuleb alla kriipsutada siseteenistust ratsaväes. Sisendada ratsamehele kohusetunne ja armastus hobuse vastu on erilise tähtsusega.

Mainitud tähtsad ja rasked ülesanded ratsamehe väljaõppel on edukalt täidetavad ainult siis, kui iga ohvitser on ja jääb ratsamehe õpetajaks, juhiks ja eeskujuks, iga allohvitser (eriti aga ratsasõidus) ohvitseri teadlikuks abiliseks ja kui iga sõdur on teorõõmus ja kohusetruu kaastööline.

Suuremana ratsaväe üksusena sooviks autor näha ratsadiviisi = 3 brigadi à 2 ratsarügementi.

Milliseid ülesandeid anda ratsaväele sõjas ja kas on Reichswehri ratsaväe väljaõpet suunitud ülesannetele vastavalt.

Esimene ülesanne ratsaväele on mobilisatsiooni, (piiri) ja vägede koondamise- ja hargnemise kate.

Seda ülesannet võib täita pealetungiga (aktiivilt) ja kaitsega (passiivilt). Kaugeluure ülesandeid selles ülesandes täidavad lennukid. Ratsaväele tuleks siin juurde anda jalaväge. Tahetakse

katet läbi viia pealetungiga, siis tuleb läbi murda vastase piirikaitse. Selleks ratsaväge tarvis kõvendada suurtükiväe ja jalaväge.

Sõda võib nii areneda, et ta esimestel päevadel suured ratsaväe koondused võivad, sisse tungides vastase territooriumile, segada selle mobilisatsiooni. Sarnastes ettevõtetes tuleb kõvendada ratsaväge vastavalt olukordadele ja ülesannetele. Kuid kõvendades ratsaväge ärgu vähendatagu ta liikuvust, sest selles on ta väärtus. Juurde tuleb anda jalaväge autodel, muidu muutub ta ratsaväele üleliigseks ballastiks. Suurtükiväest anda juurde kiirelt liikuvaid ja võimsaid kahureid; soovitavad rasked kaugelaskjad kahurid, sest võivad, jäädes ratsaväe sidamikku, mõjutada eelpool teguvate ratsaväe osuste edukust. Raadio kui sidevahendi tähtsus sarnastes ratsaväe pealetungides on enesest mõistetav. Lennuväe üksusi tuleb siin ratsadiviisile allutada. Lennuväe koostöö väärrib siin erilist tähelepanu, sest neilt saavutatavate teadetele rajaneb ratsaväe tegevuse julgeolek, vabadus ja operatsiooni märkide valik. Liikudes vastase territooriumi sügavusse katkeneb side baasiga, sellest tarvidus suurele ratsakoondusele juurde anda voorikolonid laske- ja toidumoonaveoks. Voori-kolonne moodustades peetagu mõõtu — liig suur voor halvab ka tegevust.

Kui teisi aineid saab kohapealt, siis on raskem küsimus igasuguse laskemoonu kohale toimetamine. Selles võivat erijuhustel abiks tulla transportlennukid.

Sarnane suurte ratsakoonduste tegevus võib leida aset mitte ainult sõja algul, vaid ka selle käigul.

Tähtsaim ülesanne ratsadiviisile on luure. Ta täiendab õhuluure andmeid. Selles tuleb ratsaväge eriti välja koolitada. On ratsakoondus täitnud oma kätte või pealetungil ülesanded ja rinde võtab oma alla jalavägi, siis paigutatakse ratsavägi kas seljatagusesse varru, või koondatakse tegutseva jalaväe tiivale, et kaitsta tiiba ja abistada oma vägede aktiivseid ettevõtteid tiival. Pealetungil saavutatud edu puhul kasutab ratsavägi iga esimesel võimalusel oma liikuvust ja mõjutab vägede edu tegevusega kas vastase tiival või seljataguses, — ta soodsam tegevus algab õieti siis, kui algab jälitamine.

Kõige eelpooltoodu põhjal arvab v. Seeckt, et ratsaväe päevad pole loetud, vaid ta lipukesed piikidel saavad lehvi-ma lootusrikkalt ka tulevikus.

Kuigi ei saaks pooldada kõiki mõtteid, mis avaldatud autorilt, kuid nad väärivad siiski tähelepanu kui saksa Reichswehri tunnustatud ja kaua-aegne juhi mõtted ratsaväe küsimustes. E.—

Kiri Prantsusmaalt.

1.

Visked Ilmasõja lahingväljadelt.

Laupäeva õhtu. Meie kursandid sõitsid laiali, kes Pariisi, kes oma rügementi, kes perekonda. Laagrisse jäid mõned üksikud. Nende hulgas ka mina shveitsi major P-ga. Prantslased on ko-

du, neil pole pühapäeva igavust karta, kuna meile sveitsi majoriga see tõsist muret sünnitas, seda rohkem, et laagris polnud enam midagi uutist vaadata. Istusime kasiinos nukra meelega ja mängisime malet. Tähelepanelik kursuste juhataja kolonel D. märkas meie nukrat meeleolu ja tegi ettepaneku pühapäeva ära kasutada

lahingväljade vaatamiseks, millise lahkuse meie suure huvitundega vastu võtsime. Eriti huvitav paistis see sõit veel sellepärast, et mõlemad meiega kaasatulijad olid võidelnud pikemat aega kohtadel, kuhu kavatseti sõita.

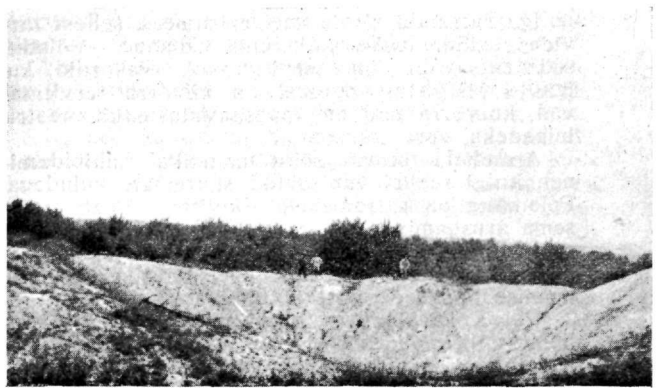
Vara hommikul sõitsime laagrist Souain'i, kust edasi liikusime Perthes les Hurlus'i. Viimase ümbruskonnas panid 1914. a. prantslased sakslaste edasitungi seisma. Missuguse jõupingutusega ja hinnaga neil see korda läks, võime ainult osalt ette kujutada, vaadeldes maastikku. Siin on hiigla võitlused käinud taevas, maa peal ja maa all. Maapind on mitme, mitme kordselt ümberpaisatud granaatide, pommitide, miinide ja labidatega. (Pilt nr. 1).

Pilt Nr. 1.

Muld on segatud metalli tükkide, rakmete jäänuste, riiete ja relvade tükkide ning teise kõlbmatuks tehtud sõjavarustusega, nii et kohati raske on otsustada, mida siin rohkem on, kas mulda, või mainitud kõrvalaineid. Ka võimata on nendes kohtades kindlaks teha, kus asusid sakslaste, kus prantslaste liinid. Isegi varustuse ja relvastuse jäänused ei luba seda otsustada. Kusagil näed prantsuse teras-peakatet, mis läbistatud kümnete kuulide ja granaatide kildudega, kuna tema kõrval pooliti mulla alt paistab samasuguses seisukorras sakslaste oma. Samuti on segamini ka mõlemate poolte relvade jäänused, paberosside ja konservide karbid, toidu- ning veenõud jne. Kogu maastik, nii kaugele kui silm ulatab, on kõrbeks muudetud, kus uue elu tärkamine madalas põõsastikus ja hõredas rohus avaldub.

Liigume edasi, meie kaaslane kpt. O. viib kohtadele, kus tema rohkem kui aasta võidelnud. Üldises maastiku kaoses eralduvad siin juba hiigla trehtrid, mis tekki-

Pilt Nr. 2.

nud sakslaste maaaluste miinide plahvatustest. Nende läbimõõt ulatub kuni 100 meetrini ja sügavus 20—30. (Pilt nr. 2).

Paljud nendest trehtritest on sakslaste poolt betoon kuulipildujate pesadega „kroonitud“. Nad on niivõrt hästi maskeeritud, et vastane võib neid märgata ainult ligidalt. (Pilt nr. 3). Lae paksus ulatub 5—6 jalani. Sisemus võimaldab 2—3 mehel vabalt tegutseda relva juures ja hoida küllaldast laskemoona tagavara. (Pilt nr. 4). Paljud nendest kuulipildujate pesadest on täiesti terved ja neid olevat tulnud võtta täakide abil. Üldse terve lahingväli räägib selge keelega sellest jõupingutuse maksimumist, millega vastased siin sõdisid.

Pilt Nr. 3.

Kõik võitluse koledused, füüsilised kannatused ja ohvrid ei suutnud prantslastes surmata tungi elada. Nad võitlesid Prantsusmaa olemasolu ja tema tuleviku eest. Nad uskusid oma jõusse ning võitsid. Suure rahuldustundega lükkas meie kpt. O. saksa kuulipilduja jäänust põlglikult jala-

ga, üteldes, „see on boschi oma“ ja aukartusega tõstis siitsamast prantslase terraskiivri, mis kuulidest sõelaks tehtud, ning pani ta kõrgema mullahunniku otsa. Ta on kindel, et ohvrid, mis siin toodud, pole ilmaaegsed. Ta teab, et siin surnute kõrbes, kus tema rohkem kui aasta võidelnud, tärkab uus, kannatustega rammutatud elu, kus prantsuse rahvas vabalt omi ülesandeid täidab. Ta oli valmis surema oma rahva kaitseks, kuid ta elab ja ei hävinevad võitluste möllus, sest ta oli tugev ja võitlusvõimeline. Lootus hoidis teda uue elu edendamiseks, sest ta vajab ainult tugevaid, milliseid aitab ja paitab.

Sõitsime tagasi Souain'i ja sealt edasi Somme-Py suunas. Varsti jõuame Navarin'i ümbruskonda, kust sakslased 1918. a. oma visat taganemist algasid. Ka siin pole maalapikest näha, mis poleks mitmekordselt ümberpaisatud mürskudest, mis räägib äärmisest mõlemate poolte võitlustahetest ja energiast. Võit, mida siin liitlased (lahingutest võtsid osa peale prantslaste ja nende mustanahaliste alamate ka ameerikalsed, inglased tsehhid, poolakad ning venelased) saavutasid, nõudis hiigla ohvreid, kuid nad kandsid neid ja jõudsid eesmärgile. Langenud võitlejate mälestuseks on kesk lahingvälja püstitatud mälestussammas (Pilt nr 5), mis enesest kujutab betoon kalmuküngast. Künka otsa, graniit alusele, on paigutatud kolme ründava sõduri kujud, kelledest üks püssi hoiab täägi võitlusvalmis, teine käsigranaafi viskevalmis ja kolmas õlal kannab Lewis'i kuulipildujat. Künka sisse on ehitatud kabel, mille seintel tuhanded väiksed marmori tahvlikesed langenute nimedega.

Austades sõjaväelisel langenud kangelasi, lahkusime Navarin'i lahingväljalt. Tagasisõidul tegime suurema ringi, et välja jõuda La Cheppe'i, mida läbibstava vana roomlaste sõjatee, mis Châlons'i laagri kaudu loode suunas Cd Husson'i tee peale välja viib. La Cheppe juures, paarisaja meetri kaugusel sõjateest, asub leegionide muistne laager Camp d'Attila. Laager kujutab enesest ovaali, mis ümbritsetud kõrge muldvalliga ja veekraaviga. Ovaali läbimõõdud umbes 500×700 meetrit. Laagri sisemus on põlluks muudetud, mis veel praegugi nagu looditud põrand välja näeb, kus prantsuse põllumees masinaga lõikas kõrget rukist meie sealolekul. Muldvall on võrdlemisi hästi säilinud. Tema kõrgus ulatab 10 meetri ni. Veekraav on kohati kinni kasvanud. Laagrist möödamine sõjatee on kui joo-

Pilt Nr. 4.

nelauaga maastikule tõmmatud. Ei ühtegi käänakut ega järsku tõusu pole märgata. Seal, kus kungas, on ta läbi kaevatud, kus org, täidetud. Ajahamba töö peale vaatamata, kui tee, nii ka laagri koht kõnelevad veel küllalt selgelt roomlaste kultuurist, hiilgusest ja tugevusest. Kuid siiski osutusid nad nõrkadena. Nad hävinesid ning nende asemele astusid elujõulisemad rahvad. Kas võitlusi selle juures vastaste

Pilt Nr. 5.

vahel peeti vähema jõupingutustega, kui viimases Ilmasõjas? Ehk olid nad vähem verised, võrreldes võitlejate aryuga? Vist küll mitte. Kuid kõik see on ununenud, vajunud ajaloo udusse. Vaevalt mõtleb nende peale kunagi see põllumees, kes lõikas muistse vastase laagris lopsakalt kasvanud rukist.

Ka Ilmasõja koledused, mis ta ise läbi tegi, on oma teravuse tema silmis kaotanud. Neist ta enam ei räägi, vaid kõneleb omast vahvusest, võidust ja tulevikust. Küsisin muuseas temalt, kas sakslane on lõpulikult löödud? „Ei,“ vastas mees kindlalt, — „sakslane on visa. Tuleval põlvel

tuleb temaga veel tegemist teha.“ Vastasin temale, et võib olla, tulevikus tülküsimused juba rahukonverentsid lahendavad. Selle peale võttis mees sõjaväelise seisaku, viskas piitsavarre kätte nagu püssi täägi võitlusele ja ütles naeratades: „See on konverents, mis rahva olemasolu ostustab.“ Selles avameelses „poliitilises“ otsuses väljendus üks elujõulistest aatomitest tugevas prantsuse rahva organismis. Oleks selles organismis Ilmasõjas sarnaseid vähe olnud, vaevalt oleks siis temast möödunud nende saatuse, kellede laagris nüüd farmer rahulikult oma rukist lõikas. Lihtne oli farmeri otsus tuleviku kohta, kuid ta oli tõde. Missuguste teiste abinõudega otsustatakse rahvaste saatused? Kas võivad ilusad kõned saksa rahva tahet elada hävitada, kui seda Ilmasõda oma koledustega ei suutnud teha? Ehk kas lubab uuesti õitsvale löönud Room oma elujõudu vabatahtliselt piirata? Need on kõik küsimused, millede lahendus peitub paksu tuleviku udu taga. Kuni nad selgetena paistma hakkavad, võib Mars veel paljuid ja lutuskäike maapinnal teha.

Eesti rahvas kaotas oma vabaduse sõjaga, mida talle sõda tagasi andis. Ei oleks temas farmeri taolisi elujõulisi aatomiid olnud, oleks ta venelaste küüntes veel praegugi vaevlenud.

Hilja õhtul jõudsin laagrisse. Füüsiliselt väsinud, kuid moraalselt värsked, sest kõik mis päevajooksul läbi käidud, nähtud, tõendas veel kord, kui rahvas tahab elada ning omi ülesandeid täita, mis loodus temalt nõuab, peab ta olema elujõuline ja

võnkumatult ohvreid kandma, mis temalt selleks nõutakse.

Õppusi oli laagris palju, mis palavatel ilmadel mõnikord olid väsitavad. Sarnastel päevadel oli eriti püüdlik minu käsutusse määratud tankist. Ta oli lühikese kasvuga, avaliku vaatega, sümpaatne sõdur. Teada saades, et olen ka tankist, vaatas ta minu, kui oma ohvitseri peale. Meie vahekord oli väga sõbralik, kuid distsipliin selle all ei kannatanud sugugi. Saades käsu, kordas ta selle ja täitis siis äärmise täpsusega. Hommikuse ülesäratamisega oli ta väga hoolas. Ta uskus oma rusika hoope ukse pihta rohkem, kui minu äratajat kella. Täpselt määratud kellaajal klõppis ta uksele ja hüüdis: „Minu kolonel, kell on X, lubage, puhastan saapad ära, muidu jääte hiljaks.“ Temal oli õigus, sest ajaga tuli alati täpselt arvestada, vastasel korral oleks tõesti hiljaks võinud jääda. Suurt muret sünnitas temale minu lühike voodi. Katsus küll voodi ülestegemise juures abinõusid leida, et võimaldada sirgelt magada, kuid kõik need katsed ebaõnnestusid. Oli pealune kõrge tehtud, vajusin magama jäädes kesk voodit rõngasse, oli madrats nii pandud, et võiks jalgad voodi otsa peale välja sirutada, vajusin ikkagi magama jäädes rõngasse. Et voodil aga laiuse ja pikkuse vahel suurt vahet polnud, oli küllalt mõnus magada ka rõngas. Ka pesukausi pesemine ei õnnestunud mõnikord poisil, olgugi, et ta teda värske rohutuusti ja saviga küüris. Üldse oli ta väga tubli sõdur ja rahulolematuseks polnud põhjusti.

J. L.

Sõjaväelisi teateid.

Uusi lennurekord.

13. oktoobril s. a. teostas Tšehhoslovakkia lendur J e s e k, „Letnany“ lennufabrikust, lennu 500 klm. peale, saavutades keskmise tunnikiruse 500 klm. kohta 231,43 klm. tunnis ja 100 klm. kohta — 233 klm. tunnis, püstitades seega uue ilmarrekordi.

Lend sai ettevedatud Tšehhoslovakkia Aeroklubi komisjoni juuresolekul, lennukil „S 16“, mis varustatud mootoriga Hispano-Suiza 450 hj.; lennuki koormatus lennu ajal — 1053 kgr.

Tšehhoslovakkia lendur Bohumil K o v a n d a omandas kolonel dr. Bodhan V i p l e r'i rändahinna 1927. a. peale lennukiga „S 20 J“, mis varustatud mootoriga Walter-Jupiter, 420 hj.

Ka Lätis 1-aastane teenistusaeg.

Ka Lätis on ülestõstetud küsimus kaitseväge-teenistuse aja lühendamiseks kuni 1 aastani. Kü-

simuse kaalumiseks moodustatud asutustevaheline komisjon jõudis seisukohale, et kaitseväge väljajõe tehniline külg ei ole teenistusaja lühendamisel takistuseks. 18-kuulisel teenistusajal võiksid 15-kuulisele üle minna suurem osa kaitseväest juba käesoleval ajal ja endise teenistusajaga jääksid ainult üksikud eriväeosad ja spetsialistid. Nii jääksid 18 kuuks teenistusse 20—30 protsenti praegusest Läti kaitseväge koosseisust.

Täielik üleminek 12-kuulisele teenistusajale oleks läbiviidav 1931. aastal, mida seletatakse asjaoluga, et praegu kaitseväge kutsutavate noorte vanus järkjärgult läheb 20-aastast 21-aasta vanusteni, mille tõttu kaitseväge kutsutavate arv väheneb.

Senini püüti Läti kaitseväes kokkuhoidmise eesmärgil võimalikult kogu garnisoniteenistust täita kaitseväge osadega. Sellega aga muutub võimalikuks kaitseväge õppekursust täielikult läbi võt-

ta. Väljaõppe huvides tunnistati vajaliseks mõnesuguseid ülesandeid, näit. vahiteenistust jne. teostada vabapalgaliste eraisikutega, milleks vastavaid määrusi tuleb muuta.

Valitsuse poolt on kaitseministeeriumile ülesandeks tehtud ülaltähendatud küsimuste suhtes valitsusele kindlate kavadega kiires korras esineda.

Õhumärgid laskmise õpetamiseks õhukaitse kuulipildujatest.

Abinõudest lennukite vastu võitlemiseks, omavad suure tähtsuse õhukaitse kuulipildujad.

Arvesse võttes, et laskuril on palju raskem tabada õhus kiiresti liikuvat märki kui maapeal tasa liikuvat, või paigalseisvat märki, pööratakse kaasaja sõjavägedes iseäranis suurt tähelepanu õhukaitse kuulipildujatest laskmise väljaõpetamise peale. Niisuguse väljaõppe teostamisele on asunud P.-Ameerika Ühisriigid, kus õppelaskmised viiakse läbi erilisel selleks ehitatud ja lennuki poolt pukseeritava õhumärgi abil.

Märki tulistatakse kuulipildujatest helkkuulidega, mis läbistavad õhu heledate joontega nmg sellega võimaldavad maapealsetele vaatlejatele märki tabamist õhus kindlaks teha.

Märk, mis enesest lennukit kujutab, on 4,8 mtr. pikk ja pukseeritakse lennuki poolt 550—750 mtr. pikkuse peene, kuid vastupidava terastrossi otsas, mille teine ots on kinnitatud trumlile, mis lennukil oleva vaatleja kabiinis asub. Trummel on varustatud piduriga, mis võimaldab vaatlejal trossi pikendada või lühendada.

Märki võib lasta lennata 750—2700 mtr. kõrgusel. Selge ilmaga tarvitatakse mustaks värvitud, pilves ilmaga — punaseks värvitud märke.

K. Kn.

Fokkeri tüübilised lennukid P.-Ameerika Ühisriikide lennuväes.

Fokkeri tüübilised lennukid, mis viimasel ajal on lendudega üle Atlandi ookeani ja Põhjanabale suure kuulsuse omandanud, on ka Ühisriikide lennuväes tarvitusele võetud.

Hiljuti lasti välja ühest New-Yorgi lennukite tehastest esimene Fokker-pommipilduja. Uus lennuk on varustatud kahe 425 HP Pratt & Whitney tüübilise mootoriga, võib korraga võtta peale 6700 kg. pomme ja on relvastatud peale selle veel kahe kuulipildujaga, milledest üks ees lennuki ninas ning teine sabas. Katsed, mis uue lennukiga tehtud, hoitakse saladuses.

K. Kn.

Vastused küsimustele.

1. Küsimus. Kas kaotab üleajateenija kolmeaastase teenistuse puhul maksetava ühekordse lisatasu saamise õiguse, kui ta nende kolme aasta jooksul teise väeosasse üleviitud sai?

Vastus. Ei kaota. Vabariigi Valitsuse poolt 30. märtsil 1927. a. vastuvõetud „Kaitsevägede palganormide“ lisareeglite § 6 (Sõmini käsuk. nr. 109 — 1927. a.) järele annab kaitsevälastele-üleajateenijale kolme kuu palga suuruses ühekordse lisatasu saamise õiguse kolme aastane vahetpidamata teenistus, tingimusel, kui nad selle aja kestel kahe aasta jooksul vähemalt hästi on atesteeritud. Muid tingimusi lisatasu saamiseks seadlus üles seadnud ei ole. Järelikult ei mõju ühekordse lisatasu saamise õiguse peale ka teenistuskoha vahetus nõuetava kolme aasta jooksul.

2. Küsimus. Kas on maksev korraldus, et lisatasu maksetakse ainult kolmeaastase vahetpidamata hoolsa ja kiiduväärt teenistuse eest?

Vastus. 1-st aprillist 1927. a. maksma pandud määruse (Sõmini käsuk. nr. 109 — 1927. a.) järele saab üleajateenija kolme aastase vahetpidamata teenistuse eest ühekordset lisatasu tingimusel, kui ta selle aja jooksul kahe aasta kestel, nende seas viimane aasta „hästi“ atesteeritud.

3. Küsimus. Kas on mereväe üleajateenijad-allohviterid õigustatud palka saama koha või aastne järele?

Vastus. Kõikidele kaitseväes teenivatele üleajateenijatele maksetakse palka koosseisus ettenähtud ametkoha järele, aastmeid arvesse võtmata. (Varust. val. ülema ringkiri 16. aprillist 1927. a. nr. 2135). Selgituseks olgu tähendatud, et palganormides on üleajateenijate kohta aastmed ära märgitud selleks, et kindlaks määrata neid ametkohti, mis koosseisudes aastmete järele on liigitatud.

4. Küsimus. Missuguste ümberpaigutuste puhul antakse ümberpaigutatavatele erakorraliste kulude katmiseks poolekuu palk?

Vastus. „Riigiteenijate ametsõitude tasu seaduse“ (R. T. nr. 113 — 1921. a.) § 5 põhjal tasutakse riigiteenija ümberpaigutamise puhul sõidukulud ning § 7 põhjal maksetakse ümberpaigutatavale erakorraliste kulude katmiseks tasu tema senise ameti poole kuupalga suuruses.

Selle seaduse käsitamiseks otsustas Vabariigi Valitsus Rahaministri ettepanekul juhtnõõriks anda, et ümberpaigutatavale võib erakorraliste kulude katmiseks poolekuu palga suurust tasu maksta ainult juhtumisel, kui ümberpaigutamine sünnib ametasutuse korraldusel ja huvides, sellepeale vaatamata, kas see sünnib amet-

niku enese või asutuse algatusel. Sama põhimõtte oleks maksev ka nende kohta, kes ümberpaigutatakse ühe ja sama asutuse piirkonnas, kuid ühest rajoonist teise, väljaarvatud ümberpaigutused, mis sünnivad ühe ja sama linna, alevi või valla administratiiv piirides. Ümberpaigutamise puhul ühe ja sama linna, alevi või valla administratiiv piirides kaetakse kulud aga ainult siis, kui ümberpaigutatav on sunnitud selle tõttu ameti huvides oma alalist elukohta muutma.

5. K ü s i m u s. Kui suurel määral tasuta veokulud ümberpaigutatava riigiteenija majapidamise asjade veo eest?

V a s t u s. „Riigiteenijate ametsõitude tasu seaduse“ (R. T. nr. 113 — 1921. a.) § 6 põhjal maksetakse kõigile ümberpaigutatavaile riigiteenijaile majapidamise asjade veokulude katmiseks raudteel ja laeval maksvate väikekiiruse tariifide järele, linnas kohalikkude veovoormeeste takside järele, maanteel 1/400 küüdimääruses ettenähtud raskuse veotasuks klg. pealt mitte aga üle 1600 kg. eest. Sama § märkus 1 põhjal võib ümberpaigutatav

bagaashi tariifi järele raudteel kraamiveo eest tasu saada kuni 100 kg.-ni.

Selle seaduse käsitamisel on ette tulnud arusaamatusi, nimelt, kas arvata kraamiveo kulude tasumisel § 6 märkuses nimetatud 100 kg. bagaashi vedu § 6 ettenähtud 1600 kg. hulka, või tasutakse 100 kg. bagaashi veokulud veel peale § 6 ettenähtud 1600 kg.

Seda küsimust on Rahaministeerium seletanud järgmiselt:

1) Ümberpaigutataval riigiteenijal on õigus majapidamise asjade veo eest tasu saada maksimaalselt 1600 klg. eest, arvates 1600 klg. hulka bagaashiveo tariifi järele tasutavad 100 kilogrammi.

2) Ümberpaigutatav riigiteenija võib tasuseaduse § 6 all ettenähtud 1600-kilogrammiline normi ulatuses vajadust mööda talitada, s. t., kas kõik 1600 klg. väikekiiruse tariifi jt. takside järele vedada, või 1500 klg. väikse kiirusega ja 100 klg. bagaashiga. Sellega kuuluvad ülaltähendatud 100 klg. bagaashi üldnormi, s. o. 1600 klg. hulka.

A l u s: Riigikassa kiri 19. V. 1926. a. nr. 384/E. N. K.

Kaitseväe elu.

Tallinna garnisoni k.-v. vabaaja meelelahutus.

Möödunud aastal korraldati Tallinna garnisonis kaitseväelastele vabaajal igasugu kasulikke kursusi ja meelelahutusi, mis tegi pikad sügisõhtud kaitseväelastele meeldivaks.

Käesoleva talve hooaeg ei taha ka eelmisest maha jääda. Nii on garnisoni ülema poolt kokkuleppe saavutatud „Estonia“ ja „Rahvateatriga“, et nimetatud teatrid võimaldavad kaitseväele vähese tasu eest teatri etendustele pääseda. Vähene tasu, mis teatritele tuleb maksta etenduste eest, on garnisoni ülema poolt väeosade vahel ära jaotatud ja selle summa maksavad väeosad oma kultuursum-

madest, nii et kaitseväelastele teatriskäimine on täiesti tasuta.

Iga kuu lavastatakse „Estonias“ 2 etendust — üks muusikaline, teine sõnaline ja „Rahvateatris“ 2 etendust. Etendustel kantakse ette kõik hooajal mängitavad teosed erandita. Teatrisse saadetakse k.-v. ainult komandodes. Etendused on õhtuti harilikudel teatri kellaaegadel.

Teatrietendustest osa võtta võivad k.-v. õige rohkearvuliselt, nii et iga garnisoni k.-v. korra kuus „Estonias“ ja „Rahvateatris“ võib käia.

Sarnane korraldus vabaaja ärakasutamiseks pikkadel sügisõhtutel on k.-v. parimaks meelelahutuseks. L—ks.

Sport kaitseväes.

Korv- ja võrkpall Narva garnisonis.

9. oktoobril s. a. korraldas Narva garnisoni spordikomisjon garnisoni väeosadevahelise korv- ja võrkpallivõistluse. Võrkpallivõistlustest võtsid osa 1. jalaväe rügemendi, 5. jalaväe rüg. 4. pataljoni, 1. diviisi õpekompanii ja 1. suurtükiväe grupi meeskonnad.

Esimesele kohale tuli ja omandas 1. auhinna diviisi õpekompanii meeskond koosseisus: n.-allohv. Heinrich Oldekopp, noored Rudolf Oja, Aleksei Baborin, Evald Tensing, Fridolf Grönberg ja Voldemar Pilt, võites 1. jalaväe rügemendi mees-

konda tagajärjega 30:22 (15:9 ja 15:13) ja suurtükiväe meeskonda 30:8 (15:5 ja 15:3).

Korvpalli võistlustest võtsid osa: 1. jalaväe rügemendi, 1. diviisi õpekompanii ja 1. suurtükiväe grupi meeskonnad.

Esimesele kohale tuli diviisi õpekompanii meeskond koosseisus: n.-allohv. Heinrich Oldekopp, noored Fridolf Grönberg, Evald Tensing, Rudolf Oja ja Voldemar Pilt, võites 1. suurtükiväe grupi meeskonda tagajärjega 18:15. Teisele kohale tuli 1. suurtükiväe grupi meeskond, võites 1. jalaväe rügemendi meeskonda tagajärjega 20:13.

1. jalaväe rügemendi ohvitseride kogu korral-

das rügemendi ohvitseride ja üleajateenijate laskevõistlused punktilaskmises vastavalt kogu juhatuse poolt väljatöötatud kavale. Auhindadeks määras kogu omalt poolt:

Ohvitseridele: I. auhind 10.000 marka, II. auhind 5000 marka.

Üleajateenijatele: I. auhind 5000 marka, II. auhind 3000 marka.

Laske-eelvõistlused peeti 12. okt. Eelvõistluse tingimused täitsid ja lõpuvõistlusele pääsesid järgmised ohvitserid ja üleajateenijad:

1) kapten H. Kits — 44 silma, 2) n.-leitn. N. Viru — 44 silma, 3) n.-leitn. A. Allikberg — 44 silma, 4) n.-leitn. J. Teras — 43 silma, 5) lipnik F. Tretjakevits — 43 silma, 6) n.-leitn. R. Jõuram — 40 silma, 7) n.-leitn. V. Eihelmann — 40 silma, 8) n.-leitn. A. Luur — 40 silma, 9) veltv. H. Eiber — 40 silma, 10) v.-allohv. H. Karpin — 40 silma.

Lõpuvõistlused peeti 15. oktoobril, kusjuures järgmisi tagajärgi saavutati:

Ohvitserid:

1) kapten H. Kits — 71 silma, omandades I. auhinna, 2) n.-leitn. V. Eihelmann — 71 silma, omandades II. auhinna, 3) n.-leitn. V. Viru — 69 silma, 4) lipnik F. Tretjakevits — 55 silma, 5) n.-leitn. J. Teras — 45 silma, 6) n.-leitn. A. Allikberg — 36 silma, 7) n.-leitn. R. Jõuram — 33 silma, 8) n.-leitn. A. Luur — 19 silma.

Üleajateenijad:

1) van.-allohv. H. Karpin — 82 silma, omandades I. auhinna, 2) veltveebel H. Eiber — 22 silma, omandades II. auhinna. G. K.

SÕJAKOOLI KADETTIDELE LASKE ERALDUSMÄRKIDE PIDULIK VÄLJAANDMINE.

22. oktoobril annetati pidulikult sõjakoolis parematele laskurite-kadettidele sõjaväe ühendatud õppeasutuste ülema poolt eraldusmärgid.

Kell 1330 rivistati Sõjakooli sõjakooli ülema kol.-ltn. Tross'i poolt terves koosseisus kooli õuele ühes kooli kadettide orkestriga.

S. Ü. O. ülem kol. Jonson tervitas kadette ja tähendas omas lühikeses kõnes silmapilgu sündmuse tähtsust. Ta märkis eriti tule tähtsust lahingus. Et olla hea laskur, peab kokku kasvama relvaga. Ainult suur huvi, tahtejõud ja isamaa-armastus võivad selle ülitähtsa teguri koduseks teha. Sõjakoolil on viimasel ajal laskesport kindlamalt arenenud. Käesoleval aastal tuli ta üleriiklistel laskevõistlustel teisele kohale. Sõjakooli ülem kol.-ltn. Trossi harrastab ise laske-

sporti ja on alati valmis laskeasjanduse peale kadettide tähelepanu pöörama. See on annud viljakaid tulemusi.

Sõjakooli ülema poolt kutsuti kõik eraldusmärgi saajad S. Ü. O. ülema ette, kus viimane isiklikult kõigile eraldusmärgid tänulise käepigistusega kätte andis. Peale eraldusmärkide väljaandmist kolmekordse elaguhiude ja tushihelide saatel läksid noored eluröömsad kütid oma ridadele tagasi.

Eraldusmärgid omandasid järgmised kadetid:

Laskmises vintpüssidest:

1. kdt. Karl Kivi — I liigi eraldusmärk.
2. „ Vladimir Tiit — I liigi eraldusmärk.
3. „ Elmar Parbo — I liigi eraldusmärk.
4. „ Erich Viim — II liigi eraldusmärk.
5. „ Valter Loigu — II liigi eraldusmärk.
6. „ Udo Paukson — II liigi eraldusmärk.
7. „ Osvald Russmann — II liigi eraldusmärk.
8. „ Robert Simon — II liigi eraldusmärk.
9. „ Arnold Ulm — II liigi eraldusmärk.
10. „ Arnold Spirka — III liigi eraldusmärk.
11. „ Roman Kampus — III liigi eraldusmärk.
12. „ Albert Auksmann — III liigi eraldusmärk.
13. „ August Virgo — III liigi eraldusmärk.
14. „ Viktor Sild — III liigi eraldusmärk.
15. „ August Teder — III liigi eraldusmärk.
16. „ Verner Metsakon — III liigi eraldusmärk.
17. „ Harald Kapsta — III liigi eraldusmärk.
18. „ Elmar Soeson — III liigi eraldusmärk.

Laskmises kergetest kuulipildujatest:

1. kdt. Valter Loigu — II liigi eraldusmärk.
2. „ Albert Lipping — II liigi eraldusmärk.
3. „ Otto Soomer — II liigi eraldusmärk.
4. „ Karl Kivi — II liigi eraldusmärk.
5. „ Ervin Kivi — II liigi eraldusmärk.
6. „ Jaan Roose — II liigi eraldusmärk.
7. „ Elmar Parbo — II liigi eraldusmärk.
8. „ Verner Metsakon — III liigi eraldusmärk.
9. „ Herman Treier — III liigi eraldusmärk.
10. „ Alexander Mets — III liigi eraldusmärk.
11. „ Arnold Ulm — III liigi eraldusmärk.
12. „ Endel Tenner — III liigi eraldusmärk.
13. „ Harald Kapsta — III liigi eraldusmärk.
14. „ Alfred Kriisk — III liigi eraldusmärk.
15. „ August Virgo — III liigi eraldusmärk.
16. „ Harald Markus — III liigi eraldusmärk.
17. „ Karl Truus — III liigi eraldusmärk.
18. „ Eduard Iisjan — III liigi eraldusmärk.
19. „ Alfred Kuusmann — III liigi eraldusmärk.
20. „ Arnold Spirka — III liigi eraldusmärk.

L—ks.

Uusi raamatuid kindralstaabi raamatukogus.

95.9457. Marbe, K. Psychologie der Werbung. Sisust: Über Persönlichkeit und Einstellung. Über statistische und experimentelle Reklampsychologie. Allgemeine Prinzipienfragen. Stuttgart, C. E. Poeschel, 1927. 132 lhk.

93.9465. Freyer, H. Der Staat. Sisust: Der Weg d. Geistes zum Staat und des Staates zum Geist. (Glaube. Stil. Staat. Macht. Gesetz. Form.) Leipzig, F. Reichfelden, 216 lhk.

2.9449. Angervo, W. Sairaankanto-opas. Helsinki, 1927. 78 lhk., joon.

5.9448. Jalkaväkitykki-harjoitusohjesääntö. I. Muodollinen harjoitus. Helsinki, 1926. 77 lhk.

9413. 5. Ржепецкий. Стрелковая рота и взвод польской армии. 32 примера боевых учений с комментариями. Москва, «Военный Вестник», 1927. 167 lhk., joon.

98.9454. Utitz, E. Die Kultur der Gegenwart. Sisust: Gesamtcharakteristik. Die bildenden Künste, Wissenschaft, Gesinnung und Religion. Wirtschaftliches und staatliches Leben. Psychologie und Philosophie. Stuttgart, F. Enke, 292 lhk.

98.9450. Maurois, A. La vie Disraël. Paris, Gallimard, 1927. 337 lhk.

97.9451. Günther, H. Rassenkunde Europas. 2-te Auflage. München, J. Lehmann. 225 lhk., pilt.

93.9446. Zingarelli, I. Der Gross-Balkan. Rumänien. Griechenland. Jugoslawien. Ungarn. Österreich. Leipzig, Amalthea Verl., 1927. 395 lhk., pilt.

2.9447. Giese, F. Geist im Sport. Probleme und Forderungen. Sisust: Sport als Lebensform. Sport als kulturelle Fehlleistung. Vom geistigen im Sport. München, Delphin-Verl. 181 lhk., pilt.

3.9490. Эльснер, Н. Техника гужевого и вьючного транспорта. Sisust: Vooride materjaalosa. Rakmed. Voori varanduse korrahoidmine. Москва, Госиздат, 1927. 173 lhk., joon.

6.9488. Наставление по войсковому инженерному делу для артиллерии. Ленинград, «Военный Вестник» 1927. 129 lhk.

3.9476. Ворошилов, К. Е. Оборона СССР. Оборона страны и состояние рабоче-крестьянской красной армии. Москва, «Военный Вестник» 1927. 163 lhk.

6.9480. Вопросы воздушного права. Сборник трудов. Sisust: Õhuõigus ajalugu, sisu ja süsteem. Rahvusvaheline avalik õhuõigus. Rahvusvaheline era-õhuõigus. Riigi, administratiiv-, majandusline ja kodanline õhuõigus. Москва, «Авиахим», 1927. 300 lhk.

2.9428. Luther, C. J. Paddelsport und Flusswandern. Stuttgart, Dieck u. Co. 134 lhk., pilt.

92.9464. Diëderichs, E. Politik des Geistes. Sisust: Deutsches Volkstum. Der neue Glaube. Lebensformen. Revolution und Sozialismus. Jena. 197 lhk.

3.9469, 9470. Justice militaire. Etablissements penitentiaires militaires. Texte et modes. Paris, Ch. Lavauzelle, 1926. 150+150 lhk.

93.9459. Farrer, J. A. Die europäische Politik unter Eduard VII. München, F. Bruckmann. 327 lhk.

93.9445. Fülöp-Miller, R. Lenin und Gandhi. Leipzig, Amalthea-Verl. 1927. 305 lhk., pilt.

98.9444. Viroubova, A. Souvenirs de ma vie. Paris, Payot, 1927. 287 lhk., pilt.

93.9443. Coolidge, C. Le prix de la liberté. Paris, Payot, 1926. 185 lhk.

8.9442. Fabre-Luce. Der Sieg. Sisust: Wie der Krieg entstand. War der Krieg unvermeidlich? Der Orient und Europa. Verantwortlichkeiten und Lehren. Reparationen und Sicherheit. Über die Idee des Sieges. Frankfurt a. M., Societäts-Druckerei. 519 lhk.

2.9433. Reuel, F. Neue Möglichkeiten im Skilauf. Ein Buch zur Förderung der Fahrtechnik. Stuttgart, Dieck u. Co. 260 lhk., pilt.

2.9432. Dahinden, J. Die Ski-Schule. Stuttgart, Dieck u. Co. 169 lhk., pilt.

92.9453. Brinkmann, C. Demokratie und Erziehung in Amerika. Sisust: Geist und Ungeist. Hochschule. Schule. Kameradschaft und Religion. Berlin, S. Fischer, 1927. 120 lhk.

Eesti kirjanduse bibliograafiline ülevaade.

Bernhard Linde.

(Järg.)

16) Juhan Liivi luuletused. Neljas täiendatud trükk. „Noor-Eesti Kirjastus“, Tartus, 1926. a. Juhan Liivi pilt Nikolai Triikilt. 280 lhk., hind 375 marka.

See luuletuskogu ei tohiks küll üheski raamatukogus puududa. Seda võib ikka ja jälle lugeda ja nautida. Eesti sümbolism ja romantika luules on siin omandanud oma ilmekama kuju. Täis kurvameelist õrnust, kohati katkenud ja eluvõõras unistuss vaheldub realistlikkude piltidega, mille võlu ei ole väiksem, kui esimeste oma. Arvan, et selle raamatuga võiks õpetada luulet armastama ka neid, kes muidu eitavad või on ükskõiksed kirjanduse selle palge vastu.

17) A. H. Tammsaare, Tõde ja õigus. Romaan. „Noor-Eesti Kirjastus“, Tartus, 1926. a. 606 lhk., hind 475 marka.

See romaan tuleb õigusega lugeda suurteoseks, mida on oodatud „Noor-Eesti“ algupäevadest. Praegu ei ole meie veel jõudnud omandada tarvilist kaugust, et näha seda romaani kogu monumentaalsuses, kuigi selle vastuvõtt oli pea ühemeelselt kiitev. Selle romaani kujud ja kirjeldused haaravad pea kogu ulatuses läinud sajangu viimase veerandi elu, milles ei tunne ennast ära mitte ükski Põhja-Eesti, vaid teisedki maakonnad. Arusaadav, et see romaan olgu igas raamatukogus!

18) Rudyard Kipling, Mees kes tahtis olla kuningas. Valik jutte. Inglise keelest M. Reiman. „Noor-Eesti Kirjastus“, Tartus, 1926. a. 178 lhk., hind 200 marka.

See inglise kirjanik on juba ammu saavutanud üleilmilise tutvuse ja tohiks ka Eestis oma „Dshungliraamatuga“ olevat leidnud pool-dajaid, kuna viimane on ilmunud juba aastate eest, kuigi viletsas tõlkes. Kes harrastab põneva fabulaga jutte, — ja kes seda ei armastaks? — sellele võib Kiplingi soovitada julgelt, kuna tema oskab meisterlikult ühendada jutulõnga põnevust süvendatud psühholoogilise arengu meisterlikkuse ja looduse kirjelduste suurepärasusega, tehes seda kõik nagu möödamminnes, lihtsusega.

19) Johannes Semper, Viis meelt. Tartus, 1926. a. Pääladu k.-ü. „Loodus“. 127 lhk., hind ?

Selle luuletaja, esseisti ja novellisti küpseim luulekogu, mis küll asetab lugejale võrdlemisi kõrged nõuded autori tunnete ja mõtete keerdkäikude jälgimiseks. Tunded on siin tihedalt läbipõimitud süvendatud mõtete kiire ringvooluga, mis eeldab mõistmiseks ja kaaselamiseks sama kõrgelt arendatud tunde- ja mõtte-elu. Sellega ongi vist tingitud, et eeldades sama kultuurilist sugulushinge ei ütle see luuletuskogu lihtsamale lugejale mitte just palju ja jääb kahjuks nauditavaks ükski vähestele. Aga neile pakub ta seda enam.

20) August Gailit, Aja grimassid. K.-ü. „Loodus“, Tartus, 1926. a. 154 lhk., hind 200 marka.

See on pikemate glosside, följetonide kogu, mille pilkeline külg on kohati õige ebaühtlane,

tasakaalutu, nagu kogu Gailiti looming, hea halvaga segamini, läbiseigi paisatud õnnestanu ebaõnnestanuga. On nagu nürinemist märgata autori eelmise följetonide-koguga „Klounid ja faunid“.

21) Juhan Liivi kogutud teoksed. III anne: Käkimäe Kägu ja teisi jutustusi. „Noor-Eesti Kirjastus“, Tartus, 1926. a. 143 lhk., hind 125 marka.

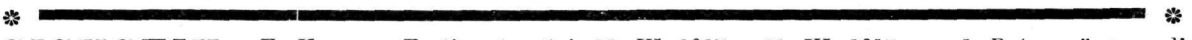
Kahjuks edeneb Juhan Liivi kogutud teoste väljaandmine otse tigusammul, kahe-kolme aasta kestes on jõutud kõigest kolmanda kõhna köiteni. Kuuldavasti aga olla selle põhjuseks enam kui leige ostmine. Ometi peaks selle klassiku, teise nooreestlase (kui Kr. J. Peterson on esimene) teoste kogu seisma aukohal igas avalikus-, kooli- ja eraraamatukogus. Fr. Tuglas, kes seda väljaannet toimetab, hoolitseb selle eest, et väljaanne oleks sisuliselt korralik.

22) Olaf Rood, Uulu. Jutustus. „Sõnavara“ kirjastus, Tartus, 1927. a. 152 lhk., hind 250 marka.

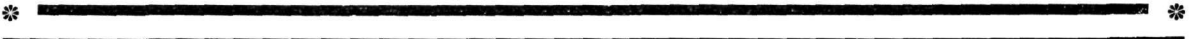
See on teine raamat noorelt autorilt, kes näikse harrastavat kriminaalse tagapõhjaga novelli, millel põnevuse kõrval ei puuduks ka vajaline kirjanduslik-kunstiline aine käsitus, iseloomude kirjelduse kunstiline järjekindlus ja kujutuste plastilisus ja reljeefsus. Võrreldes esikteose „Bertil Holmquist'iga“ on „Uulu“ kahtlemata paremini õnnestunud.

23) Eduard Vilde kogutud teosed. Kirjastus-aktsiaseltsi „Varraku“ väljaanne. Ilmunud I—s andeni, siis veel: XIV, XVI, XX ja XXI anne. Kokku seni ilmunud 14 annet, hind 160—300 margani, vastavalt üksikute annete suurusele.

Peale Juhan Liivi kogutud teoste väljaande, teine ainupärane suurelt kavatsatud ja seni ka kaunis jõudsalt edenenud oma kirjaniku teoste kirjastamine Eestis. Kuigi esimesed järjekorralised anded sisaldavad kirjaniku noorepõlve nõrgemaid töid ja alles neli väljaspool järjekorda ilmunud anded XIV, XVI, XX ja XXI sisaldavad autori parimaid novelle ja romaane: „Külmale maale“, „Käbid ja kändud“, „Linda aktsiad“ ja „Maatra sõda“, on see väljaanne siiski suurima tähelepanu vääri-line. Siin leidub, eriti esimestes annetes, sellaseid teoseid, mis oma jutustuslõnga võrdlemisi suure põnevusega ja lihtsa ning labasevõitu toimega sobivad vähe lugema harjunud algajale ega kohuta teda raskustega lugemist põlgama. Iga kogu vajaduslik alus on see väljaanne!

SISUSTIK: E. Kramm. Eesti ratsavägi 11. XI. 1917 — 11. XI. 1917. — 1. Ratsa rügemendi Vabadusristi kavalerid, autasumaa- ja priikooli saajad. — A. Traksmann. Jalastatud ratsaväe tegevusest kallaletungil. Koteleva kõrgustiku vallutamine juhtimise- ja sidemanöövritel (sept. 1927). — A. Buxhoevden. Ratsapatrulli tegevus. — M. K. Ratsanikud ja ratturid. — E. Moodne ratsavägi. — J. L. Kiri Prantsusmaalt. Visked Ilmasõja lahingväljadelt. — Sõjaväelisi teateid. — Vastused küsimustele. — Kaitseväe elu. — Sport kaitseväes. — Uusi raamatuid kindralstaabi raamatukogus. — B. Linde. Eesti kirjanduse bibliograafiline ülevaade. — Male.

Jalaväe eeskiri

II osa

Jalavägi lahingus. „Sõduri“ talituses, Tallinn, Uus t. 10

Hind: Lihtkõites—100 mk., ilukõites—125 mk.
Müügil

Vastutav toimetaja A. TRAKSMANN. Väljaandja „Sõdur“, Tallinn, Uus tän. 10.

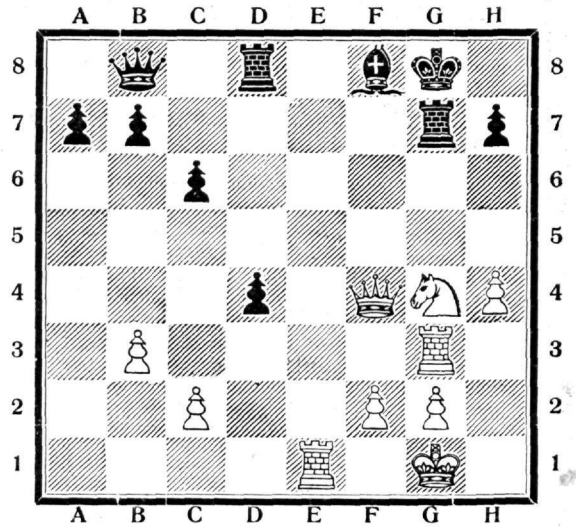
Male.

Toimetaja A. Burmeister.

Lõpumäng nr. 40.

Riias mängitud partii lõpuseis oli:

Mustad.

Valged.

Valged: Kg1, Lf4, Ve1 ja g3, Rg4, Eb3, c2, f2, g2 ja h4.

Mustad: Kg8, Lb8, Vd8 ja g7, Of8, Ea7, b7, c6, d4 ja h7.

Järg oli:

Valged. Mustad.

A. Ramman.

1. Lf4—f7+!	Kg8:f7.
2. Rg4—h6+.	Kf7—f6.
3. Vg3—f3+.	Kf6—g6.
4. Ve1—e6+.	Kg6—h5.
5. Vf3—f5+.	Vg7—g5.
6. Vf5:g5.	Kh5:h4.
7. Vg5—f5!	Of8:h6.
8. Ve6:h6+.	Kh4—g4.
9. Vh6—h5.	Lb8—f4.
10. f2—f3+.	Mustad andsid alla.

Kui 1. (Lf4—f7+), Vg7:f7, siis 2. Rg4—f6+ jne.

Põllumajandusline Keskühisus „ESTONIA”

Tallinnas, Jaani tän. 6,

on meie kodumaa suuremaid ja vanemaid ühistegelisi keskkorraldusi.

P. K. „Estonia“ ülesandeks on kodumaa piimasaaduste välis-
turgudele toimetamine võimalikult kõrgemate hindadega. Teisest
küljest varustab tema piimaühinguid igasuguste masinate ja
nende tagavara osadega parematest kodu- ja välismaa vabri-
kutest; muretseb karjapidajatele odavate hindadega karja
jõutoite, igasuguseid tarbeid j. n. e.

P. K. „Estonia“ võrdlemisi suure äriläbikäigu juures jääb
tema ärikulude protsent väikseks, mispärast tema võib oma
kaubasaatjatele maksta või ja muude produktide eest alati
võrdlemata kõrget hinda.

P. K. „Estonia“ võihinnad on igalpool ühesugused, sest ühis-
tegeline põhimõte ei luba ühele rohkem maksta kui teisele.
Ülaloodud põhimõtete pärast ongi **P. K. „Estonia“** järjekind-
lalt suuremaks paisunud nii oma kapitalide (üle 50.000.000 mk.)
kui ka liikmete-piimaühingute arvu poolest (üle 190).

Iga tõsise ühistegelase kohus on hoolitseda, et tema piimaühing astub
viibimata **P. K. „ESTONIA“** liikmeks, saadab kõik oma produktsiooni
temale ja ostab kõik tarbed temalt.

KULLA-
SEPPÄÄRI **D. LANGE** TALLINN
RAATUSE 6

Suur valik

briljant-, kuld-, hõbe- ja kristallasju
seina-, laua-, tasku-, käe- ja spordi-
kellasisid

∴ parimatest Shveitsi vabrikutest ∴
I. järgu kullasepa-, kellasepa ja
graveerimistöököda.

Hinnad väljaspool võistlust.

Töö korralik.

A.-S. DROMMETER & Ko.

TALLINNAS, Lai tänav 5.

müüb

lae-,
laua-,
seina-,
lampe

RAADIO-
aparaate ja
nende osi.

Inglis-, Prantsus-
ja Saksamaa jalg-
rattaid ja nende
osi.

HINNAD ODAVAD.

Müük soovikorral ka osa-
maksuga soodsatel tingi-
mustel.

Saku Õlletehas A/S.

**ÕLU
JA
MÕDU**

PEALADU:
Tallinn, S. Kloostri 10/12.
Kõnetr. 17-48.

Shokolaadi, kompveki
ja biskviiditehas
J. M. GINOUKER

TALLINN.

Ladu: S. Tartu mnt. nr. 7. Kõnetr. 15-54.
Vabrik: Laulupeo tän. nr. 3. Kõnetr. 16-37.

VALMISTAB:

Shokolaadi,
Shokolaadi kompvekke,
Halvaad,
Halvaa kompvekke,
Biskviiti,
Pränikuid j.n.e.

Eestimaa Põllusaaduste Ümbertöötamise
o./ü.

„Virus“

Tallinnas, Suur Kloostri tänav 22/18.
Telegr. aadres: „Virusa“,
Kõnetraadid: 813 ja 245.
Vabrikud: Rakveres ja Kadrinas.

VALMISTUVA D:
KARTULITÄRKLIST,
KARTULI SIIRUPIT,
GLÜKOOSI.

Meie köit

müüvad vabriku hindadega

E. T. K.

pea- ja hankkontorid ning suuremad era kauplused.

Valmistame:

Ohjanööri, koormaköit,
pesunööri, heinamärsinööri,
paki- ja suhkrunööri, lood-,
loggi- ja lipunööri, õnge- ja
pullunööri, kalavõrgunööri,
liiktrossi, ankrutrossi, parve-
tamisetrossi, transmissiooni-
köit, tõrvatakku jne.

Tellimised täidetakse kiirelt ja korralikult.

A.-S.

Tallinna Kõievabrik

„John Carr'i pärijad“

Kopli tänav 19. Kõnetr. 12-79.

asut. 1864. a.

SHOKOLADI VABRIK
GEORG STUDE
KONETRAAT 27-76.

Uudis:
Risotto

Moodsad mööblid mis Teid rahuldavad!

Soovitame omast laost:

magamistoa-
söögitoa-
kabineti-
saali-
nahk-

mööblid

Palume külastada meie ladu
vabriku juures.

Mööblivabrik
A.-S.

MASSOPRODUKT

TALLINN

S. Tartu maantee nr. 61-d.
Kõnetraat 18-96.

E. Günther

asut. 1854. a.

TALLINN. TARTU. VIJANDI.

Värvid

Keemikaliad
Kosmeetika

Müük suurel ja väikesel arvul.
Telegr. aadress GÜNTHER-TALLINN.

G. HEINMANN

kondiitriäri ja kohvik

S. Karja tän 4, kõnetr 20-47.

Alati saadaval:

tordid, koogid, küpsised,
Viini- ja kollane sai.

Oma tööstuses valmistatud

shokolad

tahvlites, shokol. kompekid, liht-
ja maitserikastes ilukarpides alati
suures valikus saadaval.

Tellim. vastuvõtmine
kõiksugu kondiitri
maiustuste peale-

HINNAD MÕÕDUKAD!

Ühistegeline keskkorraldus kindlustuse alal
Eesti Ühistegeline Kindlustus-Keskselts

Tallinn, S. Karja 19. Telef. 30-78.

Edasikindlustuse toimetamine ja maksuta nõuandmine kohalikkudele vastastikustele kindlustusseltsidele.

Mõõdukad tariifid. Kiire, vastutulelik ja õiglane kahjude tasumine.

Kefistage

tel. 17-01

Raadio-Valvele

kui Teie akkumulaator on tühi ja meie rahuldame
Teid kiiresti ja korralikult.

Raadio-Valve E. NYSTEN

TALLINN, Hobuse 10. Tel. 17-01.

Uus suurendatud ja viimistlenud akkumulaatorite
laadimise jaam.

J. PUHK & POJAD TALLINNAS

PEAKONTOR: RANNAVÄRAVA PUIESTEE Nr. 21

Telefonid: 15-84, 24-33, 26-15, 28-11. Telegr.: PUHK-TALLINNAS

Tartu kontor:
Riia t. 60. Tel. 5-84
Viljandi kontor:
Tallinna t. 3. Tell. 211

Pärnu kontor:
Nikolai t. 6. Tel. 190
Petersi kontor:
Turuplats 9. Tel. 70

Narva kontor:
Tallinna mt. 5. Tel. 27
Jõgeva kontor:
Jaama t. 2. Tel. 35

Valga kontor:
Vabaduse t. 32. Tel. 91
Rakvere kontor:
Laadaplats 27. Tel. 105

ALATI LADUS SAADAVAL

NISUPÜÜLID

EESTI PAREM — KALEV — KUNGLA — SAMPO — SÕRE —
POOLSÕRE JA MANNA

RUKKIPÜÜLID — RUKKIJAHUD

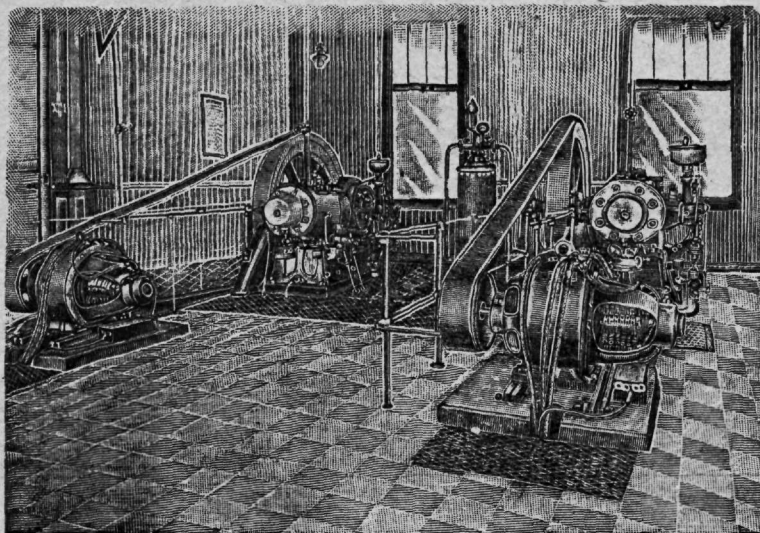
RUKIS — KAER — ODRAD

SUHKUR

IGAT SELTSI

TEE — RIIS — HEERINGAD — SOOL

A.-S.
METALLITOOSTUS „ILMARINE“ End. F. VIEGAND
Asut. 1859
TALLINN, RANNAVÄRAVA PUIESTEE Nr. 21 — TELEF. 1-39 JA 12-60

Valmistab:

AURUMASINAID ja
KATLAID meiereidele
ja muuks
otstarbeks

NAFTAMOOTORISI
„RUSS“
9—50 h. j.

REHEPEKSUMASINAID
hobuse veole saada ladust
ühes veovärgiga ehk ilma

TRANSMISSIOONISID ja nende osasid. **KÄIKSUGUSEID VALUTÖID**
TERASEST, MALMIST JA VASEST
VESKI OSASI alati ladust saadaval. — Igasugused parandusetööd tehakse kiiresti ja hästi
Täieline vastutus töö headuse eest

Hind 40 marka.